

शत्रुंजय तीर्थदर्शन

: प्रथमः :

कुलचंद्र हरिचंद्र होशी

'महुवाकर'

नियोजक • श्री पशोविनयच नैन गुरुकुल

पाटीताशा

वीर सप्त

सप्त

४ अ

२४७७

२००७

१६५१

आवृत्ति पाठ्यमी

अर्वाहक स्वाधीन

२००० नकल

: प्रकाशक :

चंद्रकान्त कुलचंद्र होशी

पाटीताशा

मह्य १-१२-०

श्रीतम श्री-टंगी-बावनगर

शत्रुंजय तीर्थदर्शन

: प्रयोक्तुः :

कुलचन्द हरिचन्द दोशी

'भडुवावर'

नियामक : श्री योगविजयलाल जैन गुरुकुल

६४

६०१

५५१४४

वीर सप्त

२४७७

आवृत्ति पाठ्यमी

विक्रम सप्त

२००७

मण्डक स्वाधीन

४५

१०५१

२००० नव्य

: प्रकाशक :

चंद्रकान्त कुलचन्द दोशी

पालीताणा

मूल्य १-१२-०

प्रोतम प्रिन्टरी-जावनगर

“આપણા તીર્થધામોમા ઉપાસકોએ કુદરતની આકર્ષતામાં ક્ષાની મનોદરતા ઉમેગી છે, પણ તીર્થનું તીર્થત્વ-પુણ્યત્વ મુનિ-વાચમાં-આત્મજ્ઞાનીના વાચમા અને તે યાત્રાળુને આ આકર્ષતા અને મનોદગ્ધતામાં આત્મજ્ઞાનીનો માનસિક મદત્વાસ આપે છે. તેમાં તેની વિશેષતા છે, તેમા તેની કૃતાર્થતા છે.

ભારતીય મંડૂતિના તીર્થો આ પ્રેરણાથી ઉદ્ભવ્યા છે અને જ્ઞાન પામ્યા છે.

શત્રુજય જૈનોનુ ગરુડું તીર્થ છે. પંચમહાતીર્થમાનુ એક અને એથી પ્રાચીન નદિ તો પણ વંશાગેમાં વધારે લોકપ્રિય. આ પંચમ વાગમા પણ એ તીર્થ યાત્રાળુને એક જુદી અને આદ્યવાક દુનિ-વામાં મુદ્દા ડે છે. શિખર ઉપરનાં મંદિરો અને મૂર્તિઓના વનમાં મનોદર મુવાચ અને મામરાની ભરચક મુવાસમાં ભમતા ઇંદ્રિયો અનર્થ જાય છે. જાણે કોઈ નવા લોકમાં આવી ગયા હોઈએ એવા વચનકાં કરે છે. આજે પણ શત્રુજય જૈનોનુ ચમત્કારી તીર્થ છે. (આમુખમાર્થી)

સસિકલાલ હોટાસાઈ પર્ણીખ

અમદાવાદ કાગાચાલક

તીર્થધિરાજ શત્રુંજય

કોટિ કોટિ વંદન

ગરવા ગિરિવંત ! તારી શીતળ ઝાંપડીમાં કરોડો આ માળોને
ચિન્તન સાંતિ મળે છે

તારા મનમથતા પવિત્ર વાતાવરણ અને પવિત્ર રમકગો
વા મુગ્ધ કરે છે ।

ગિરિરાજ ! તું જગતના માનવીઓને દૂર-સુદૂર પ્રદેશોમાર્થ
આકર્ષી ગયા હ દેવા ને દેવજનાઓ તારા દર્શન માટે તનમે ઈ

ગિરિવિદ્યાગ । તું, સૌ જીવાત્માને પવિત્રતા સુદૃઢતા, શાંતિ ને
માત્રપ્રકાશના દર્શન મળવી જીવનનું દર્શન કરાવે છે.

તીર્થધિરાજ ! તું મન્યતા મહત્તા, મધ્યમ, તપશ્વર્ષા ને
આત્મદર્શનના અદેશ આપી રહ્યા છે.

તારા લબ્ધ મનોહર ગિરિચિખરો, નિરિકેદરાઓ. અનુપમ
મર્તિઓ સૌને તેજી, પ્રદીપ્ત અને સુશીલ બનાવે છે

તાર કાકરે કાકરે, પગલે પગલે, વિસામે વિસામે, કુડે કુડે,
મુઠિ મુઠિ, મૂર્તિએ મૂર્તિએ, ટૂંકે ટૂંકે તપશ્વરા, તેજસ્વિતા,
માત્રમસમર્થ, આત્મભયોતિ, ને આત્મશાંતિના કિચ્છો પ્રકાશે છે

આધ્યાત્મિકતાના લગર ગિરિરાજ ! તારે ચરણે તન, મન ધન,
નાદ, ચાહી, હીસ, મોડી, માણેક અને રત્નો સમર્પણ થયા છે

પુત્ર, પુત્રી, માતા, પિતા, પતિ-પત્ની, કટુખીજનો, આત્મ
ત્નો કરતા ગિરિરાજની લલિત મદામૂડી છે

ધન્ય જે લલિત ધન્ય જે અહા, ધન્ય જે આવના, વન્ય જે
ગાયેમ, ધન્ય જે સમર્પણ

કોટિ કોટિ વંદન.

“ મહુવાકર ”

अनुक्रम

विषय	पृष्ठ
प्राक्षुप्रेरक तीर्थभावना	१
शत्रुग्रयगिरिनी समिद्धि	१
त्रिजिनगणुं लब्ध दर्शन	१०
प्राचीन मंदिरों ने दृष्टे	१३
युगयुगान्तरना दर्शन	१८
महाराजयोगिनी तीर्थलक्ष्मि	२३
स्थानके	३३
त्रिनिशाने भार्गो	५८
पगले पगले	६७
पानथ पौत्र-विभल वसदि	८२
तीर्थधिराजनी दरगाह	८१
भो रानु नगर	१०२
शत्रुग्रयनी पागो	१२०
मरथागो	१३८

शि त्र अ शि

તમામ ઔદ્યોગિક સાહસો ને

પડકારતાં મશીનો

સ્પ્રે પેઇન્ટીંગ, ફાર્માસ્યુટીકલ તથા નેઇલ ગેર્કીંગ મશીનો,
ખેતી અને ઉદ્યોગ માટે પંપીંગ સેટસ અને વોટર
સીસ્ટમ્સ, પ્લાસ્ટીક ઇન્જેક્શન મોલ્ડીંગ મશીનમ્,
દાર્ઢ પ્રીસીશન મશીન ટુલ્સ, બ્રવેલ્સ
મશીનરી, ડીઝલ એન્જીનમ્,
ઇલેક્ટ્રીક મોટર્સ.
કેમ્સ, હોઇસ્ટસ,
લોડ હેન્ડલીંગ ઇકવીપમેન્ટ,
ઇલેક્ટ્રીક ટૂલ્સ, ગ્રાઇન્ડર્સ, હોઇઝરી મશીનમ્
ઇલેક્ટ્રોપ્લેટીંગ ઇકવીપમેન્ટ, શુમેઇકીંગ અને ટેનરી
મશીનમ્, ઇલેક્ટ્રીક વેલ્ડીંગ સેટસ, સ્મોલ ટૂલ્સ અને
હાઇવેર ટોર્સ.

સ્થાપિત ૧૮૯૨	સચિત્ર સાહિત્ય-કિંમત અને ડીલીવરી માટે પૂછતા રહેા
-----------------	---

સોલ એજન્ટસ:-

ખાટલીખોય એન્ડ કું.
એન્જનીયર્સ એન્ડ મશીનરી ઇમ્પોર્ટર્સ.
ફોર્મ્સ ગ્રીટ-કોર્ટ-મુંબઇ નં ૧.

|| —: સાખાગો :— ||

મદ્રાસ, કલકત્તા, વિદ્વી, કોલમ્બટુર, અમદાવાદ.

Tele:-Drillchuck.

ઓવરસીઝ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન

૩૧, દાદીચેઠ અગીઆરી લેઇન,
કાલગાદેવી રોડ, મુંબઈ નં. ૨

બુકન
ઇલેક્ટ્રીકલ
આર્ટિકલ્સ

* હાઈવેર
* પાઈપ ફીટીંગ

ખર્ચો ટીક બુક અને

સી. પી. ટીકબુક

* કેસીંગ-કેપીંગ

* બેલ્ન્સ એન્ડ

* બ્રોન્સ-સી ગલ-ડબલ

તથા

ફાઈન એન્ડ ફાઈન લેડ્સ

મેન્યુફેક્ચરર્સ એન્ડ સપ્લાયર્સ

વી એ. મહેતાની હું.

૧૧૯ હોલારવાળ, મુંબઈ નં. ૨

ટેલીફોન :- 'પાર્શ્વનાથ' ટેલીફોન નં. ૨૬૭૨૦

તથા

* મીલજન સ્ટોર્સના

છુટક તથા

જરૂરના વેપારી

સ્પેશીયાલીસ્ટ

* નેટવર્કલેડ સ્ટ્રુક્ચર

તથા દરેક

બાલની ઠાનસ

તથા

સ્ટોકમાંથી

મળશે.

અમારે ત્યાંથી દરેક બાલનો ઇલેક્ટ્રીકલ તથા પોસીલીન .

બુક મળી શકશે.

બરછટ અને બટકણા

અમે દરેક જાતના ઝોષવો બનાવીએ છીએ, છતાં વ સંખ્યામધ કંપનીઓના હેર ઝોષન મગારી અનુભવ ક્યો; પણ મારી નાની હિમગમાથી જ ખરી પડતા વાળને કાયદો થયો જ નહિ તે તો બરછટ, બટકણા અને સફેદ થના સાગ્યા. પરંતુ એક દિવસ

અમારી ઝોશીઓમા આવતા ફેટલાક પેપરોમા રામનાથ યોગાત્રમ, દાદર (જ. આંધ પી), મુ બદ-૧૪ના રામનાથ આહી તેવ (સ્પેશીયલ નં. ૧) ૨૭૨૮૬, મેડીકેટ્ડ માટેના લોકાના અભિપ્રાય મારા વાચવામા આવ્યા અને તેથી તેનો અનુભવ કરવા માફ મન લલયાધુ.

મેં એક મોટી બાટલી ખરીદી. તેનાથી મગજને ઠંડક મળી વાળ ખરતા અટકી ગયા. વાગી સુંવાળા અને કાળા થયા, આ ચમત્કાર જોઈ મને આનંદ થયો અને રામનાથ આહી તેવ (સ્પેશીયલ નં ૧) ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ આવી ગયો

અમે ખુદ હેર ઝોષલ બનાવનાર હોવા છતાં બીજાની પ્રવંસા કરીએ છીએ. તેના ગુણોની પ્રશ્ન સા ખરેખર સત્ય છે. રામનાથ આહી તેલ (સ્પેશીયલ નં. ૧) સામે કોઈ પણ તેલ ટકી શકે તેમ નથી.

વેપારી બધુઓને ભનામણ છે કે તેઓ રામનાથ આહી તેલ (સ્પેશીયલ નં. ૧) વાપરે, વેચે તથા બીજાને વાપરવા આમ્રહ કરે. કોઈ વખતે મુંબઈ તરફ જઈશ ત્યારે તેમના કારખાનાની મુલાકાત લેવાની મારી ઘણી જ ધરજી છે.

આવું કાયદાકારક આહી તેવ આટલી જુજ કિંમતે મળને પુરું પાડવા બદલ યોગાત્રમના સચાલકને ધન્યવાદ ઘટે છે.

(સહી) કાન્તીલાલ આશાભાઈ અમીન

આશાભાઈ એન્ડ સન્સના પ્રોપ્રાયટર તથા વસુંધા સુગંધી સ્ટોરના ભાગીદાર.

Coty • (૮૫) લીલવાદા (રાજસ્થાન)

ઉઘોગોની મશીનરી

લાકડ કામ, ફર્નિચર, તથા પાટીઆ,
ગાઘગેના મશીનો.

વાસણો, ટ્રેકો, પીપ, બાહટી, ચારગેલન-બેગેલનના ડગા તથા
બીજા અનેક સાર્થજના ટીનના ડગા માટેની

મશીનરી

વર્કશોપ-ગેરેજને માટે લેય, ડ્રીલ, સેપીંગ, પ્લેનીંગ,
મીલીંગ, ગ્રાઈન્ડીંગ, સરફેસ ગ્રાઈન્ડીંગ,
લેક સેપીંગ મશીનો લોખંડ સલીઆ,
બાર, પતરા, એન્ગલ, ટી વગેરે
કાપવાના વાળવાના મશીનો.

ડીઝલ એન્જીનો, પમ્પો અને પમ્પીંગ સેટો
માટે 'મળો અગર લખો

કેમ્પ્લેસ KIRTIRAJNI.

ફોન 27946

માણેકલાલ એન્ડ સંસ.

૧૧૫ નારાયણ ધ્રુવ સ્ટ્રીટ
બારબાઈ મહોલા, મુંબઈ ૩

શત્રુંજય તીર્થદર્શન

પ્રાણુમેરક તીર્થભાવના

પ્રાત મ્હારાપીય, પરમપૂજ્ય, ત્યાગી, તપસ્વી પુરુષોના જન્મસ્થાનો, ક્રીડાસ્થાનો, તપશ્ચર્યાની ભૂમિઓ, આધનાધામો, વિહારસ્થાનો, જ્ઞાનદર્શન ભૂમિકાઓ તેમજ નિર્વાણસ્થાનો લક્ષ્મીને તીર્થરૂપ મનાય છે.

આવા પરમપવિત્ર પ્રદેશોમાં પ્રત્યેક યાત્રિકના આત્મામાં પ્રકાશ પ્રગટે છે, જીવનની ઉચ્ચ ભૂમિકા પ્રાપ્ત થાય છે, આત્મદર્શનની ઝાંખી થાય છે અને પૂર્વ-પુરુષોના જીવનદ્રશ્યો કોઈ તીર્થસલિલમાં સ્નાન કરતાં હોઈએ તેમ જાડા થાય છે. આત્મા તેજસ્વી અને પ્રકુહિત બને છે.

જૈનતીર્થો સૃષ્ટિમૌઢ્ય અને શિલ્પકળાના ભંડાર તો છે જ પણ આત્માને ઉદ્ધત અને નિર્મળ બનાવવા શાંતિના ધામો અને આત્મકલ્યાણના જીવંત સ્મારકો છે

જૈનતીર્થોના ચરણુમા નરે દ્રો, મહાઅમાત્યો, ગ્રેષ્ઠીઓ અને પ્રજાજનોએ પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કર્યું છે મમત્ત્વ જનસ વની સ પત્તિ અને લકિત આ તીર્થોની શ્રદ્ધા પાછળ આપોઆપ રેલાયા છે

તીર્થધામોએ જૈનમ ધને સ ગઠિત રાખ્યો છે જૈનસમાજ, જૈનધર્મ, જૈનસંસ્કૃતિ અને જૈનશાસ્ત્રને ટકાવી રાખવામા જૈનતીર્થોના ક્ષણો સવિશેષ છે

દાચ નગરોને નાન થાય, નદીઓ ને સરોવરો સૂકાઈ જાય, લક્ષ્મી ચાલી જાય પણ જો તીર્થધામો બચી જાય તો ધર્મ અને ધર્મી જન્મેનો ઉદ્ધાર થઈ શકે

જૈનમ ધની એક્યતા અને જૈનમ ધનું સ ગઠન જૈન તીર્થોને જ આભારી છે

તીર્થને વાચા નથી હોતી પણ જો તીર્થધામો ખડા ખડા મોનદ્વારા હજારો ઉપદેશો જેવી જ પ્રાણુપ્રેરક પ્રેરણા આપે છે જગતની જીવનકથા અને આત્માની અમરકથા જો તીર્થો સંભળાવે છે. એક એક તીર્થ જૈનસમાજની પ્રાચીન જાહો જલાલી, લાચ્ય ભૂતકાળ, જ્વલત ઇતિહાસ, મૂર્તિમત કલા અને અનુપમ ગૌરવગાથાના મહાન શ્રેય છે.

સ ધની પ્રણાલીએ તીર્થલકિતના મૂળમા અમીના મિચ્છન કર્યા છે સાધુ-માધ્વી, શ્રીમત ગરીબ, સૌને તીર્થયાત્રાને મહાન લાલ આપવાની ઉદાર ભાવના જૈનસમાજમા ઉત્તમ ગણાય છે

મઘયાત્રાનો ઉદ્દેશ પુરાતન તીર્થભૂમિની સ્પર્શના, વિમ્મૃત તીર્થભૂમિની શોધ, છર્ણુ તીર્થભૂમિનો પુનરુદ્ધાર, યાત્રિકો, કુટુંબીજનો, નગવાત્રીઓ કે મ્વામી ભાર્ગવહેનોની એવા, તપશ્ચર્યા, સાધુસાધ્વીનો સંપર્ક, આમાનુષામનો વિકાર અને દેશની પરિસ્થિતિનું જ્ઞાન, લોકએવાના કાર્યો અને આત્મશુદ્ધિ, આન્મશાંતિ અને આત્મદર્શન એ આને તો ભૂકાતો બાથ છે.

તીર્થયાત્રા પ્રત્યેક માનવીને પ્રાણપ્રેરક બને તો જન્મ જન્માંતરના ફેરા ટળે જ ટળે.

તીર્થસંદેશ—

કવિ 'રેલે' તીર્થમહિમાનો રક્તસ્યપૂર્ણ સંદેશ આપે છે—
 મને મારી શાન્તિરૂપી તર્પણી આપો,
 પ્રવાસ કાળે શ્રદ્ધાનો દંડ આપો,
 આનંદની ઓગી આપો, અમરતાનું ભાથું આપો
 સ્વતંત્રતાનું તુંળીપાત્ર આપો,
 પ્રભાની કક્ષની અને આશાની અમર વેલ આપો,
 આમ હું મારી યાત્રાએ વિચરીશ,
 ત્યાં અમૃતના કુવારા બિડે છે એવો
 રૂપેરી પહાડો ઉપર પરમ સુખની ખ્યાલીને ચુમીશ,
 દુઃખ જેની કુંગરીઓ પર શાશ્વત તૃપ્તિનું પાન કરીશ,
 મારા આત્માને તો ક્યારનીએ ખ્યાસ લાગી છે,
 પણ પછી તે કદી તૃપાતુર નહિ રહે.

'રેલે'

સંઘયાત્રાઓ—

આજથી સો વર્ષ પહેલાં આજના જેટલી વાહનની વિપુલતા નહોતી, રેલગાડી, મોટર અને એંગેપ્ચેનના જમાનાની કલ્પના પણ તે વખતે નહોતી દેશાવજીવાનું એક માત્ર સાધન વહાણો હતા અને વહાણોદ્રાગ વેપારો ખેડાતા હતા તીર્થયાત્રાનો નહિમા તો હતો જ એટલું જ નહિ પણ, તીર્થયાત્રા એ ઉવનનો એક મગજમય પ્રસંગ મનાતો તીર્થયાત્રાથી ઉવનની માર્થિકતા મનાતી એકલા ઠે કુટુંબ સહિત પણ દૂર દૂરના પ્રદેશોમા આવવું દુષ્કર હતું રસ્તા પણ લયજનક હતા પૂર્વાચાર્યોએ તીર્થયાત્રા માટે સઘની ઉત્તમ પ્રણાલી પ્રગટી અને દૂર દૂરના દેશોથી પગે ચાલીને છાત્રી પાળતો સઘ, હજારો યાત્રિકોને અને જાતની ખાવા પીવા, સૂવા, ભેરવાની તેમજ ધર્મક્રિયા કરવા વગેરની ળધી અનુકૂળતા અપનો નીકળતો અને તેવો સઘ કાઠી આવનારને તીર્થમાળ પહેલાવી મઘવીનું ળિગદ અપાતું.

એ મઘોથી અને લાભો પણ થતા હજારો સાધારણ સ્થિતિના લાઈ જાહેનો આર્થિક દષ્ટિએ યાત્રા ન કરી શકનારને યાત્રાનો લાભ મળતો એકલા ન નીકળી શકનારને મોટા સમૂહનો અગાથ રહેતો, મઘવીને હજારો પોતાના સ્વામી લાઈએની ભક્તિનો લાભ મળતો રસ્તાના અને જામોનો પરિચય થનો. જામે જામના મદિનેની યાત્રા થતી જામે જામના લોકોની પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ થતો ગ્સ્તામા અનેક વાવ, મૂવા, વળાવ, મદિ, ઉતારા, ઉપાશ્રય, ધર્મશાળા,

ગૌશાળા, પાઠશાળા વગેરે 'જરૂરી ધર્મસ્થાનોની યોજના થતી. સાથેના મુનિરાજોના ઉપદેશનો સતત તાલ મળતો. ખુદી હવા, પગપાળા પ્રવાસ, ગામે ગામના હવા પાણીનો લાભ, સમૂહ જીવનનો આનંદ, નિવૃત્તિવિનોદ અને જીવનમાં શાંતિ તથા સંયમ વગેરેનો લાભ આ સંઘવ્યવસ્થાથી જે રીતે મળતો તે આજે આપણે વર્ષોમાં દસ વીચ યાત્રા કરવાથી પણ નથી મેળવી શકતા.

આવા સંઘોની પ્રજ્ઞાલિકા જૈન સમાજમાં વિશિષ્ટ પ્રકારની અને સર્વોત્તમ છે. આવા સંઘો હજારો હજારો યાત્રિક ભાર્ગવો અને ગણેશો, ગુરુમહારાજો, દેવસ્થાનો, વ્યવસ્થાપકો, ગાડી અને ઘોડાઓ, વાહનો અને રથો વગેરેથી શોભતા, ગામે ગામના દર્શન કરતા અને ધર્મનો ઉગોળ કરતા વારંવાર નીકળતા અને આજે પણ નીકળે છે.

મહાન મંત્રીશ્વર વસ્તુપાળ અને વીર મેનાપનિ તેજપાળ, નવકશા, કરમાશા, ગાહડ મંત્રી, પેથકશા અને તેમના પુત્ર ઝાંઝણશા આદિના સંઘો ઇતિહાસપ્રતિબદ્ધ છે.

એ સંઘો જૈન સમાજની એક વિગિષ્ટતા છે. તીર્થસલિલનો સાથે લાભ તો એવા સંઘોથી જ મળે છે. આજે આપણે પ્રવૃત્તિમય જીવી ગયા. ઘડીની નવરાત્ર ગહેતી નથી પેદાશ તો હોય તે ખરી પણ આપણે તીર્થયાત્રાને મૂળમંત્ર આત્મશુદ્ધિ, આત્મશાંતિ ન ભૂલીએ તો જીવન ધન્ય જીવી શકે.

શત્રુંજયગિરિની સંસિદ્ધિ

સૂર્યસમ કાંતિવાન, ત્રિલોકના નાથ, પૃથ્વીને પાવન કરતા, લઘ્યુલ્લોચન કમળોને વિકસિત કરતા શ્રી ઋધલદેવ ભગવાન શત્રુંજય ઉપર અનેક વાર પધાર્યા છે. શત્રુંજયની વનદ્રી સોળે કળાએ પ્રકુલ અને પ્રચૂર ખીણેલી રહેતી. કલ્પવૃક્ષ, પારિણત. સંતનક, હસ્તિચંદન, લવિંગ, આરોળી, આમ્લવૃક્ષ, અંબેલી અને અશોકવૃક્ષના લીલમ લીલાં ઝુંડવડે પર્વતોના રાજ શત્રુંજય મનોહર અને અનુપમ સૌંદર્યશશિ શોભતો હતો. શત્રુંજયની ગિરિમાળાઓ નાળીએરી, નાગરવેલ, દેળ, સલ્લેલી, સોપારી અને શાળનાં વૃક્ષોથી હરીભરી દેખાતી હતી. શિખરોના સુવર્ણ કળયોના ઝગમગાટ મનોરંજક હતા, મદિવેના નગરસમાગિરિરાજની શોભા અંતરિક્ષને ચિત્રવિચિત્ર રંગોથી ભરી દેતી હતી. અરણ્યો, સરિતાઓ, કુંડો, સરોવરો અને વાપીઓ સમૃદ્ધિના સ્વસ્થ નિર્મળ જળથી ગિરિરાજ અર્પૂર્વ આહ્લાદજનક દેખાતો હતો. જળાશયોના વિકસિત કમળોના હાસ્યથી સ્વર્ગની શોભાને એ પવંતરાજ હસી

રહ્યો હતો. કિન્નર-કિન્નરીના યુગલો કલ્પવૃક્ષની મીઠી મધુરી છાયામાં આદીશ્વર ભગવાનના દર્શન કરી જન્મજન્મમાંતરને સફળ કરતા હતા.

દર્શનમાત્રથી જગતના તમામ જીવોને પવિત્ર કરનાર, સ્પર્શમાત્રથી પાપ-પુંજને બાળી દેનાર, પૂજન અર્ચનથી કર્મનાં દળો વિદારનાર, સ્તવનગાનથી આત્મશુદ્ધિ અર્પનાર અને તપશ્ચર્યા તેમજ ઉચ્ચભાવનાથી મોક્ષના ચિરંતન સુખો આપનાર એ ગિરિવર દિવ્ય અંબનરૂપ છે.

ગાંધર્વો, સિદ્ધિધરો, વિદ્યાધરો, દેવો, કિન્નરો, દાનવો, મનુષ્યો, પશુઓ અને પક્ષી વગેરે જીવાત્માઓ મોક્ષસુખની અલિલાપાથી શત્રુંજયતું સેવન કરે છે

સૌરાષ્ટ્રની પુણ્યભૂમિ, તીર્થભૂમિ, ધર્મભૂમિમાં સમુદ્રના રત્નોથી દેહીખ્યમાન, વૃક્ષરાજીથી સમૃદ્ધ, દિવ્ય ઔષધિઓથી ભરપૂર, દેવો અને કિન્નરોથી નિત્ય નિત્ય પૂજાતો અને મંદિરોના નગરથી દેહીખ્યમાન શ્રી શત્રુંજય જગતના તીર્થોમાં મહાન પ્રભાવક અને અમલકારથી સુખા પાદલિપ્તપુર નગરમાં આકાશના લાખ લાખ તારકોમાં અંદ્ર શોભી રહે તેમ શોભી રહ્યો છે. તે ગિરિવરતું માહાત્મ્ય અપૂર્વ છે. પુણ્ય-પુંજતું તે ધામ છે. ભાવનાશાળી ભવી જીવ ક્ષણમાત્રમાં મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

શત્રુંજયના દક્ષિણ ભાગમાં શત્રુંજયા નામની પવિત્ર નદી છે તે માહાત્મ્યવાળા જળથી ભરપૂર છે, તેનું પાણી તીર્થ-સલિલ હોવાથી સર્વ રોગોને હરનારું, સુગંધીદાર, અમલકારી,

દિવ્યાન્ત જેવું અમૃત તુલ્ય છે. ગંગા-જમના અને સિંધુ નદીના દેવતાઈ જળથી પણ વિશેષ ક્ષણદાયી છે તે પવિત્ર જળમા આન કરવાથી મહાગા પાપોનો નાશ થાય છે શત્રુજયામા કમળના પુષ્પો હોવાથી શત્રુજયા તીર્થના ગસ્તકેતી મનોહર વેણી હોય તેમ દેખાય છે ગંગાની જેમ પૂર્વ દિશામા વક્રન ચનારી છે અત્યંત પુણ્યની પૃથ્વીરૂપ, નાના પ્રકારના ધગને હીધે માહાત્મ્યવાળી તથા કુતુહલ પ્રકટાવનારી છે શત્રુજયા, જાન્દવી, પુલ્કિન્દિલી, પાપકયા, તીર્થભૃગિ તથા હમ્મી એવા વિવિધ નામોથી તે પ્રચિદ્ધ છે. ગિરિરાજ શત્રુજયની આમપાય એક વખત શત્રુ ૭, તાલ-ધવળ, એન્દ્રી, નાગેન્દ્રી, વપદિકા (કેરી), ચમલા, યક્ષાંકા, પ્રાક્ષી, માહેન્દ્રી, ભદ્રા (લાદર) અને સાગ્રમની, શગલા, વગતાયા તથા જયતિજા એ ચૌદ મોટી નદીઓ નિર્મળ જળ નરગો ઉછાળતી વહી રહી હતી

અસુદ્રના તરંગો શત્રુજય ગિરિરાજના ચરણો પખાળતા હતા.

શત્રુજયાનું જળ તેજ તથા યશને પ્રાપ્ત કરાવનાર છે. તે જળના માહાત્મ્યથી ભૂત, પ્રેત તથા વાતપિત્તનો રાગ આદિ ટળે છે તે જળની ખૂબી એ છે કે તે જળમા જતું ઉત્પન્ન થતા નથી

એટલે આ શત્રુજય તીર્થ કામક્રોધાદિક અતરંગ શત્રુઓનો નાશ કરનાર, સર્વ પાપ હણનાર અને મુક્તિનું રમણગુહ છે તે કામક્રુલ મરણા સર્વ કલ્યાણનું કારણ અને મોક્ષમુખનો દાતા છે

જ્યારે ચોવીશ તીર્થ કરે મોક્ષે જશે, અને ધર્મને
હાસ થતો દેખાશે ત્યારે આ શત્રુજય તીર્થ સર્વ જીવોના
કલ્યાણને કરનારું થશે

→એ આ તીર્થનું દર્શન, સ્પર્શન, ચિંતન, કીર્તન,
મનન અને ધ્યાન કરશે, તેઓ થોડા જ સમયમાં કર્મદગોને
વિદારી અજરામર થવારૂપ પુણ્યને ઉપાર્જન કરશે.

શત્રુજય તીર્થમાં અનેક તીર્થ કરે પધારેલા છે એથી
એ તીર્થ મહિમાવાન અને પવિત્ર છે. શત્રુજયના તીર્થમાં
અનેક તીર્થ કરે સિદ્ધિને પામ્યા છે, તેમ અમંજ્ય મુનિવરો પણ
સિદ્ધિ પામ્યા છે, તેથી તે તીર્થ ત્રિલોકી ગણાય છે.

લગ્ય જીવો ! તમારા હાથમાં ચિંતામણી રત્ન આગ્યું
છે તો પછી દીનતા શા માટે ? સૂર્યનો ઉદય થવાથી અંધ-
કારનો ભય જ શાનો ? મેઘની વૃષ્ટિમાં દાવાનળથી વન કેમ
ળળી શકે ? અગ્નિ સમિપ હોય તો શીતનો ભય શા માટે ?
કેમરીમિહ હોય ત્યાં હગ્નિથી ડરવાનું શાનું ? ગરુડનું
અવલંબન કરનારને સર્પ શું કરી શકે ? આગણામાં કલ્પવૃક્ષ
પછી કમીના શાની ? તેમ તીર્થાધિરાજ શત્રુજય મમીપ
હોય તો દુઃખ, દર્દ, દારિદ્ર, દુર્ગતિ, શોક, રોગ અને પાપ
આવે જ કેમ ?

ગિરિનગરનું ભવ્ય દર્શન.

પર્વત ઉપર જતા બે લાગ દેખાય છે અને ૩૮૦
ગજ લાંબા છે અને સર્વત્ર મહિરમય દેખાય છે મહિરોના
બુદ્ધા સમૂહને ટૂંક-ઠોડે છે દરેક ટૂંકમાં એક મુખ્ય
અને બીજા અનેક નાના નાના મહિરો હોય છે.
ગુની પ્રત્યેક ટૂંકને એક મજબૂત કોટ હોય છે અને
એક એક કોટમાં બે ત્રણ દરવાજા પણ હોય છે

પર્વતના ઠોડાપણુ લાગમાથી ઊભા રહીને તમે જુઓ
તો હજારો મહિરોનું બહુ જ સુંદર, દિવ્ય અને આશ્ચર્ય-
જનક દૃશ્ય દેખાય છે

આજે જગતમાં લાગ્યે જ એવો કોઈ પર્વત હશે
જેના ઉપર આવાં પાને પાસે અગણિત અને બહુમૂલ્ય
મહિરો આવી રહ્યા હોય આ મહિરોનું નગર કહેવાય
છે તે યથાસ્થિત છે. પર્વતના બહારના પ્રદેશોના દૂરદૂરના
દૃશ્યો પણ રમણીય અને આનંદપ્રદ દેખાય છે.

નિર્મળ આકાશ અને પ્રકાશિત ચમકતા મૂર્ચના અજવાળામાં શત્રુ જય પર્વતના શિખર ઉપરથી પશ્ચિમ દિશા તરફ દૃષ્ટિ દોડાવતા ત્રી નેમિનાથ લગવાનની તપોભૂમિ શ્રી ગિરનાર પર્વતના રમ્ય રૂપામવર્ણના આકાશ સાથે વાતો કરતા શિખરો દેખાય છે ઉત્તર દિશા તરફ નદી બ્રહ્મ ધરેલા પ્રાચીન વલ્લભીના અવશેષો તરફ અજલિ આપવા નજર દોડે છે અને શિવોરની આમપાસના પહાડો પાસે જ આવેલા દેખાય છે પાલીતાણુ શહેરના સ્ટેશન મુખીના રમણીય મકાનો, સ્વચ્છ સ્તાઓ અને વિવિધ રંગી પુષ્પોથી ખીલી ઉઠતા જગીચાઓ અને હવામહેવ, પાવન હાઉમ, દ્વિગમ્બર ધર્મશાળા, જીવન પ્રીત, જૈન નગર અને આગમ મહિર આદિ દર્શનીય સ્થાનો એવા તો નાન ઠંડા અને રૂપાળા લાગે છે કે દૃષ્ટિને આનંદ અને આરામ મળે છે.

જરા દૃષ્ટિ ફેરવતા રૂપેરી જળપ્રવાહથી ભરી ભરી શત્રુજયી નદી, તેનો વાડોચૂડો પ્રવાહ, વિશાળ પટ અને નાના મોટા જેતગના જેતરો જોઈને હર્ષ થાય છે સામે જ તાલધ્વજગિરિના ધવલ મહિરોનો સુમતી અનુપમ તોરણ માળ રમણીય દૃશ્યો ખડા કરે છે સ્વચ્છ હવામાન હોય તો ગોપનાથ અને પ્રાચીન મધુમતી-મહુવાનો ભૂમિને પખા જતી ઉછળતા મમુદ્રતી લહેરો જોતા આજો ધરાતી નથી

પર્વત પરના મોટા કોટમાં પ્રવેશને માટે માત્ર બે જ મોટા દરવાજા જોવા છે કોટમાં પ્રવેશતા જ એક ચોકની

પછી ખીજો અને બીજા પછી ત્રીજો એમ એક મંદિર પછી બીજું અને એક-મંદિર મળેવા ચાલ્યા આવે છે મંદિરોની કારીગરી, તેનું શિલ્પ, તેની સજ્જવટ, તેનો એક એક ગોખ અને એક એક મધ્ય ભાગ બહુમૂલ્ય ગણાય છે એક શ્રદ્ધાળુ જ્યાં જ્યાં નજર દોડાવે છે ત્યાં મુક્ત આત્માઓના પ્રતિબિંબ દેખાય છે થોડા સમયને માટે તો તે મુક્તિનગરીનો એક મુસાફર-પથિક હોય તેમ લાગ્યા કરે છે

પ્રાચીન મંદિરો ને ટૂંકો

આજે જે ટૂંકો, મંદિરો, મૂર્તિઓ, દેવકુલિકાઓ, વિમાના, કુટો અને પવિત્ર સ્થાનો છે તે સિવાય બીજાં ઘણાં સ્થાનો શત્રુજય ગિરિરાજને શોભાવતાં હતાં. એ મંદિરો ઐતિહાસિક કળાના નમૂના હતાં પણ મુસલમાન રાજ્યમાં મંદિરોને લૂંટવા અને તોડવાનો જે સમય હતો તે વખતે ઘણાખરા મંદિરોનો ધ્વંસ થયો હશે તેમ લાગે છે. ઉપરાંત જીર્ણોદ્ધાર સમયે મૂર્તિઓ અને મંદિરોના નામો બદલાયાં હોય તેમ લાગે છે.

સં. ૧૬૬૬ માં પં. શ્રી દેવચંદ્રજીએ યાત્રા કરીને ‘શ્રી શત્રુજય તીર્થ પરિષાદી’ લખેલ છે તેમાં આજના મંદિરો ને ટૂંકો સિવાય ત્રીચ પ્રમાણે ઉલ્લેખો મળી આવે છે.

પાલીતાણા ગામ લલિતાસર નામના સરોવરને કિનારે વસેલું હતું. એ લલિતાસર છ માર્ગે મોટું હતું. મંત્રીવર્ય વસ્તુપાળ-તેજપાળે તે બંધાવ્યું હતું. એવું જ

એક અનુપના મંગલર પલુ બધાંયનો ઉલ્લેખ છે આ સરોવરની તળાવની પાળે શ્રી વીંગ્રજુતુ અને ગામમા નેમિનાથનું મંદિર હતું. જામવાગીના દરવાજા બહાર બોડીજીના પગલા છે તેમજ રણુશી દેવરાજની ધર્મશાળા પાછળ આ સરોવરની બેખડ તથા તેને કાઠે પગલાં સાથે ફેરી છે. ઉપરાંત ક કુબાઈની ધર્મશાળા પાને વિજયતળાટીનો ઓટલો પ્રભુની ચગણુપાહુકા સાથે વિઘમાન છે.

નીચેના નામો ને મંદિરો બાજે દેખાતા નથી, મોટકા-વસહી, ટોટરવિહાર, નેમિનાથનું મંદિર, ગિરનાર રચના, જયમહાપ્રમાદ, તેજપાળ મંદિર, તિલકાતોરણુ, સ્વર્ગારોહણ-પ્રાસાદ, ધર્મગિહવિહાર, લાધુવસહી, સિંહનાદપ્રાસાદ, નર-સિંહવિહાર (પેદડયાના બાઈનો બધાવેલ), વેશ્યાવસહી, (આ આશ્વર્થજનક નામ છે), ઈદ્રમડપ, (વસ્તુપાળ તેજ-પાળનો બધાવેલ), શામ્બપ્રધુમ્ન, અળી, ઘોડા ચઉકી, ગઉખ મઠ, પેઘડ દેઉલ, નદીસર, પાવડી મમળીવિહાર, દેસલવિહાર, બોખાવસહી, મોખલવસડી

આ ચાને પુરાતત્વના અભ્યાસી અને સ્થાપત્યના બપુકાર ચોખી કાઠે તો અનેક ઈતિહાસના પૃષ્ઠો સોનેરી બની શકે.

આપણને બાણીને વિશેષ આનંદ થયે કે સુપ્રસિદ્ધ લોકકથા સદેવંતસાવળીંગા પાલીતાણામાં મળ્તઈ છે.

પાલીતાણામાં દરમાગઠની પાછળના લાગમમાં સાવળી-જાની મોટી વાવ છે અને પાલીતાણામાં આવળીંગાનો ગરબો

ગવાય છે. જે કાલિકામાતાના મંદિરમાં સાવલોંગા અને સદેવંતનું મિલન થયું હતું તેના અવશેષ મળતા નથી પણ તે કાળખળની દૃષ્ટિએ ધ્વંસ થયું હોય તેમ લાગે છે. સાવ-
ળોંગા એક જૈન શ્રીમંતની પુત્રી હતી તે વાત પણ ઐતિ-
હાસિક છે. વિદ્વાન સુપ્રસિદ્ધ લેખક જેઈમ્સ ટોડના પ્રવાસ-
વર્ણનમાં આ લોકકથાનો ઉલ્લેખ છે.

પર્વતો પણ ખસે છે

આશ્ચર્યજનક વાત છે કે પહાડો પણ પૃથ્વીના પડ ઉપર ખસવા લાગ્યા છે. હમણાં જ તા. ૧૯-૧૧-૪૫ ના રાજ નેશનલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ સાયન્સના અધ્યક્ષ ગી. ડી. એન વાડીયાએ એક ભાષણમાં જણાવ્યું કે પૃથ્વીના તળની મજબૂતાઈ અને નળગાઈના કારણે પર્વત ખસી રહ્યા છે.

તેઓએ જણાવ્યું કે પૃથ્વીનું પડ ૭૦ માઇલ જેટલું જાડું છે. હિમાલયનું વજન ભંચકી શકે તેમ છે, પણ સતત દળાણને લીધે તે નમે છે. વળી પર્વતોની હારમાળા પોતાની ગતિએ ચાલે છે. પંજાબમાંના મીઠાના પહાડોએ મેદાન પર ૨૦ માઈલની સુસાફરી કરી છે.

જર્મન વિજ્ઞાની વેન્જરના શબ્દોમાં શ્રી વાડીયાએ જણાવ્યું કે અગાઉ તમામ ખંડો એક ખીજ સાથે જોડા-
યેલા હતા અને આ ખંડો દર સો વર્ષે ૪૦ થી ૪૫ મીટર દૂર ખસી રહ્યા છે.

આ ઉપરથી એમ માનવાને કારણ છે કે શત્રુજય પર્વત પર વહુભીપુરથી ખત્રી ધીમે ધીમે આગના સ્થાને આજ્યો હાય તો તેમાં નવાઈ જેવું નથી

શત્રુજયમાં ગુફાઓ

કહેવાય છે કે શત્રુજયથી નાલકવન સુધી તથા છેક ગિરનાર સુધીની ગુફાઓ હતી એ ગિગ્ગિશુફાઓ સાંતિ ને શાધનાના પ્રાપ્તિ અને માધુ, સતો, ચોગી પુરુષો આવા સ્થાનમાં રહી ચોગની શાધના કરતા હતા.

શત્રુજયના પાછળના ભાગની ખીણોમાં, સાણાના ભોંચળ તથા ગિરનારની ગુફાઓ અને ઓસમની પાંડવ ગુફાઓમાં માઈવો સુધી ભોંચળ છે. તેમાં રસ્તાઓ, અંજવાળી-આંધારી ધારીઓ અને કેડીયો મળી આવે છે

ગિરિરાજની ઝોરવ ગાથા

લિંદુક્તાનમાં આજે તરફથી—ગિન્ધુ નદીથી તે પવિત્ર અંગા સુધી અને દિમાલયના હિમમય શુક્રુટધારી શિખરોથી તે દન્ધાકુમારી સુધીમાં એક પલ્લુ નગર એવું નવિ હાય, જ્યાંથી એક અથવા બીજી વેળાને પાકીતાણા તીર્થને વિરાજમાન કરનાર મંદિરોને ધનસમૃદ્ધિનો ભેટ ન મળી હાય.

x

x

x

શત્રુજય ખરેખર પૂર્વ ભૂમિની અદ્ભૂત સ્થાના એક અતિવ જિન્નિગરની પટિન રીતે ઉપમા આપી શકાય તેવો છે.

તેના હેવાસીઓ જાણે ચોકાએડ આરસની મૂર્તિઓ બનરી
ગયા હોય અને અમ્બરાઓનો હાથ મર્વ અમર અને ચક્ર-
ચક્રિન ગખતા હોય તેમજ સુગ ધીવાળા પદાર્થોના ધૂપ કરતા
હોય તેમજ તે અમ્બરાના મુસ્વરો દેવના ભક્તિભર્યા ગીત
ગાઈને હવાને ભરી દેતા હોય એવો ભામ વાય છે

x

x

x

શત્રુ જય ધણુ જ પ્રાચીન અને જૈનવર્મનુ અતિ પવિત્ર
ધામ છે સર્વ તીર્થ ઠરતા એ અગ્રેમર ગણવામા આન્યું છે
નિરત શાન્તિ અને એજાથનાદાવ, સુખસ્થાન ગણાય છે.
મુસુક્ષુઓનુ મહામંદિર મનાય છે અગ્રેનેના પવિત્ર યાત્રીનાની
જેમ દુનિયાના ન શના સમયે પવુ એ ગિરિવરનો નાશ થવો
સરળથો નયો એમ કહેવાય છે.

ઓનરેખલ અલેકઝાન્ડર ડીન્લોક ડ્રાઈસ.
(રાસમાળા)

યાત્રિકોની અનુકૂળતા—

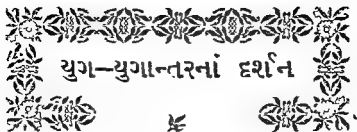
જેન તીર્થ યાત્રાળુઓની તમામ જાનની અનુકૂળતા
માટે ઘણી જ સુદર મગવડો રાખે છે તેમા ખામ કરીને
પાલીતાણામા મિહજેત્રના દર્શને હજારો યાત્રિકો આવતા
હોવાથી લગભગ ઘંધી જાતની મગવડો ગખવામા આવી છે.

ધર્મશાળાઓ—ઉતારા માટે ૪૦ જેટલી નાની મોટી
ધર્મશાળાઓમાં નાનાં મોટાં કુટુંબોને ઉતરવાની સગવડ છે
ગાદલા, ગોહડા અને વાસણો પહુ હોય છે. જે યાત્રાળુઓને
વાસણ, ગાદલાં, ગોહડાની સગવડ ન મળે તેઓ માટે શ્રી
આણુ દણ કવ્યાણુની પેઠી તરફથી સુદર વ્યવસ્થા છે.

લોજનશાળાઓ—જે ગૃહસ્થોએ ઝોઈ જનાવવી
હોય તેઓને માટે ધર્મશાળાઓની આસપાસ મોટીખાનાની

દુકાનો છે અને ત્યાંથી ઘણી સરમામન મળે છે. ભોજન-
શાળામાં જમવું હોય નો ભોજનશાળાઓમાં વ્યવસ્થા છે.
પહેલેથી જાગર આપવાથી મિષ્ટ ભોજન માટે પણ વ્યવસ્થા
ચર્ચ શકે છે

વાહનો—સ્ટેશનેથી આવવા જવા માટે, તલાટીએ
જવા આવવા માટે ઘોડાગાડીઓ બહુ વ્યાજબી ભાવે મળે છે.
ગાડીના આઠ આના લગતગ બેસે છે અને ગાર જણુ તેમાં
બેસી શકે છે તકાબ, કદંગિરિ કે મોખડકા જવા માટે
પણ ઘોડાગાડીઓ મળી રહે છે. જાનકાગાડીઓ પણ મળી રહે છે.

યુગ-યુગાન્તરનાં દર્શન

[કવિગમ્પાદ ન્હાનાલાલનો મણિમહોત્સવ ચાલતો હતો તે વખતે તેઓશ્રી મોનગઢ આબ્યા હના. મે. દિવાન સાહેબશ્રી મૂળરાજમિ હના સ્નેહભર્યા આગ્રહથી અને પાટીતાપુની પ્રભાતી વિનંતિનો સ્વીકાર કરી કવિરાજ તારીખ ૧૪-૬-૩૬ ના દિવસે પાટીતાબ્યા આબ્યા અને તેઓશ્રીની આર્પવાણીમાં યુગયુગાન્તરના દર્શન દર્શાવ્યા તેને આજે આપણે ફરીથી યાદ કરી કવિના સ્વર્ગસ્થ આત્માને અંજલિ આપીએ.]

કનકસેનનો આવડાસંઘ વહુશીને ઘાટે ન્હોતો પહ્યો, ચન્દ્રગુપ્તનું મૌર્યકુલ ગિરિનગરની તળેટીમાં ન્હોતું પથરાયું; એ પૂર્વના યુગનું કોક પ્રભાત ઊગ્યું છે, અને શત્રુનજયના ગિરિપગધારે દેવનાં તેજ ઢાળી રહ્યું છે ઉદય થઈ ગયો છે, પણ સહવારનો પ્રહર ભરમ્યો નધો, આગલી સન્ધ્યાએ તળેટીની એક વૃક્ષછાયામાં આ ભૂમિની મહેમાનીં માણેલો એક અતિથિ કીડીને વેગે પણ સિંહના આત્મનિષ્ઠ પગલે, આ ગિરિરાજની કંડીએ ચઠે છે: બાણે કૂંકી કૂંકીને પગલાં ભરતો ન હોય. તેજનો પાંખો જેવું એવું પીળું તેજસૂ વસ છે, પદ્મપાંખડી-સમા એના અડવાણા પાય છે, દેહના ને આત્માના આધાર

મને એનો ધર્મદંડ છે, ધર્મના અગ્રીયા સામે એનો મુખચન્દ્ર છે એનો દેહ આત્માનેહ છે, આત્મા દેહનેહ છે. જિય ને જિય એનો પ્રયાણમાર્ગ ? જાણે આભને આરે જઈને જાલશે કે શુ ? કાચે સાચ કાળે એ તમેટીનો અતિથિ હતો આજ મદના ને શિખરને મહેમાન થશે મિદ્ધાચળે મહુડી, તપશ્ચર્યા સી, પત્રી તો અનેક મિદ્ધો મિદ્ધિને પાનેના છે. આ સાધુ હતા મિદ્ધાચળે, કુડનારા તપશ્ચર્યાથી પ્રવચસિદ્ધ એમનો પગથી પગનીએ મિદ્ધાચળ પવિત્ર થતા કે મિદ્ધાચળને સ્પર્શે નપરો એ પાવન થતા એ પાપુત્વ કે તો જાલવાનો સ્વઠ ધર્મ જાયડો હતો.

એ સાધુવર મધ્યક શોધના હતા ગાગર-રશને જવાને એમણે પાટનીપુત્રેથી પરિચાલ્ય પીઠાકત વર્ધમાનપુરી વટાપી, વહુભીની ખાડીએ એજગી, વનભીથી એ ગિગ્ગિનગરના વટેમાર્ગુ હતા માર્ગે મિહુપુરનુ ગિરિમહાગ વીધીને તર-શિગડાની છાયા ઝીવતા ઝીવતા, એ મિદ્ધાચળે આવ્યા હતા એમણે મહાકાય વિભાવચને ઢોઢો હતો, પણ લલાટ વચ્ચેના ચન્દ્રક જેવા મોઠના કુગરાએ નીરખી એ ઓગ આનંદ અનુભવતા મહામાગરની વાટના એ વટેમાર્ગુ હતા હવનમાધી ખોયેલુ કર્ષક પ્રકૃતિમાધી એ શોધતા હતા બક્ષમૂત્રોના પ્રથમ સૂત્ર મળાતો મહાજિજ્ઞાસાના પ્રશ્નતેજ એમની કીકોએમા અજ્ઞાના હતા. યુગયુગાન્તરના એ દર્શન વાહતા હતા.

દિશાઓને શોધતા શોધતા તે ચડતા હતા. પર્વતની પ્રથમ ધારીએ સ્કરી ગેહા હાથીના કુબસ્થગ સી ખીણ

ઘાટી એમણે રહડવા માડી મિદ્ધાયગને શિખરે ત્યકારેન હતા મન્દિર કે સુગન્, ત્યકારે ન હતા ધૂપકે કેમરચદનના સુગન્વ ગિરિરાજ સ્વય કુદરતનુ મકામ દિર હતુ, તરુવરો સુગટ હતા, ગિરિદૃવડા અને ગિગ્ગિઓપધિઓ ઢાળતાંતા ધૂપ કેસરના, સુગન્ધ એ રહડવા જાય ને વાનાવરણુ નિર્મણુ ને પારદર્શક થતુ જાય આદીશ્વર ભગવન્નુ - ૧૪ મન્દિર છે એ શિખરની ધારે જમને માધુવર ભિમા પૂર્વમાથી પોતે પધાર્યા હતા, વનણીથી ગિરિનગર ભણી વિચરતા હતા પશ્ચિમની ક્ષિતિજપાળે યુગયુગાન્તરના દર્શન માધુવર શોધતા હતા

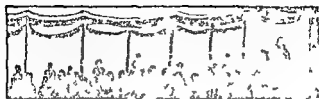
આજે છે એટલો માગ્ગ ત્યકાએ આવે ન હતો ગોપનાથની ભૂશિરને બદલે તગાજના કુગ્ગ ખભાતના અખાતના ને અરજાની મમુદ્રના ત્રીમાડા પાડનો એ હજગ પગવાની ભિ આઇએથી એ સાધુવરે પશ્ચિમની દિશામા દટિ પરો રી પ્રથમ તો એમણે દીકી પગલા નીચ ઢાળાતી રૂપાની રેફ સમી, શત્રુનૃચ ગિરિરાજના ભગિની શત્રુનૃચી નદી ચોકની કુગ ગીઓમાથી નીમરી તાવધ્વજ તળાજયા કુગગની પ્રક્ષિણ્યાએ જતી હતી મેરકના વિશાળા ડેના મયદાનપટના આરા ત્યકા માગરમા ઢગી જતા હતા. ઉપર આસમાનનો પગથાર હતો એનો નીચે ધરતીનો સમધાન્ણુ પગથર પથગનો માધુવરે તળાજ્યાના શિખરે નેથુ -યા એક ગકડગજ ખેડો હતો, તેણે આકાશ માપવાને ગગનમ ડળમા ઝપલાવ્યુ ધરતીની વાદળિયા ડોર જેવી દરિયાનો ઝાલર માધુવરે દીકી વર્ષો સમાછાટા અને ઐકાઓ સમી ભિર્મિમાળા ત્યકા ઉછળતી

પણ પેખાની ન હતી દગ્ગિયો ચે પ્હોળી ખાડી મમોવડ હતો સાધુવરે હથેળીની છાજનો ડોધી અને દદિ ઊડી પડેલી. દરિયાની પાગ પાછળના પાળી એમો જોયા, એ પાણીપગ થારને ણી ત મહાપાણીપગથારમા વડી જના જોયો, અને પછો માથે આથે, માગરને ધગ્તીની ઝૂનો શુ થાતી હતી રહ્ડા એ નમસ્ત દગ્ગિયાવને આમમાનના અતરમા મમાઈ જતો દોઠો એમો વીલેવા વોને જોયા, એકાએને જોયા, યુગપત્નિ જોયા યુગયુગાન્તરને જોયા મન્વન્તરને જોયા અને સુની પાછળ મૃજનપ્રલયની મહાલીવાને જોઇ મિદ્ધાથગને શિખરે ઊભેલા એ સાધુવરનો આખડીમા વિતટ આવીને ઊભો અનતા મગ એમને અણપરમાણ થઇ રહ્યો જન્મમગ્લની ભવભૂવ ભૂવામણી એમને રાજમાર્ગ મમો ભાગી 'નિર્વાણ', 'મહાનિર્વાણ', પોકાગ્તા સાધુવરે એ યુગયુગાન્તરના દર્શનને દડવત્ પ્રલામ કીવા આશના દગ્વા ત એમને ઠઘડી ગયા.

સજ્જનો ! મિદ્ધાચળના એ પ્રથમ મિદ્ધદેવ ઋષભદેવજી

એમો પ્રથમ િધુ એ યુગયુગાન્તરનુ દર્શન, તે પછી અને સાધુવરોએ િધુ ઠે, અને સિદ્ધાચળને શિખરે અનન્તા મિદ્ધવો થઈ ગયા ઠે એ હતા યુગયુગાન્તરના પ્રથમ વટેમાર્ગુ એમલો વાટ પડી અને પુણ્યના પુણ્યશાળાઓ પ વયા

મહારાજ્યોની તીર્થભક્તિ

મહારાજા શ્રેણિક, સગવાન મહાવીરના પરમ ભક્ત હતા તેમણે શ્રી શત્રુઞ્જયના જુહા જુહા શિખરો ઉપર જિનાવયો બંધાવ્યા હતા આ પ્રમાણે શુભવશના મગધ મહારાજ્યના સમ્રાટ મંપ્રતિએ, આર્ય સુકસ્મિતમહાગજના ઉપદેશથી ગિરનાર અને શત્રુઞ્જયની યાત્રા કરીને શત્રુઞ્જય ઉપર અને આસપાસના ગામોમાં પણ જિનાવયો બંધાવ્યા હતા.

શ્રી શત્રુઞ્જય ઉપર ચૌમુખી તરફના ભાગને શ્રી મરુદેવા શિખર પણ કહે છે તેમાં શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુનું દહેરાસમ તથા મરુદેવી માતાનું મંદિર, સપ્રતિ રાજાનાં ગણાય છે. આજે જે મંદિરો છે તે જીર્ણોદ્ધાર થયેલા છે. ગિરનારમાં સપ્રતિ રાજાની ટૂંક છે.

x x x x

વહ્ણવીપુર એક વખત મમૃદિગામી મદાન નગર હતું કોડાધિપતિએ અહીં વસતા હતા વહ્ણવીપુરમાં લબ્ય અને

મનોહર વિનાયકો અને માત લડારો હતા શ્રી શત્રુજય તવાટીનું સ્થાન પણ વલ્લભીપુર ગણાય ૭ વલ્લભીપુરના શ્રીમતોએ પણ શ્રી શત્રુજય ઉપર મંદિરો બંધાવ્યા હશે

અહીંસેન રાજના વખતમા શ્રી વલ્લભીપુરમા શ્રી-નમલ-દેવ મંદિરની દેશદેશાતરોમા એટલી બધી પ્રસિદ્ધિ હતી કે અસખ્ય યાત્રાળુઓ તે અમલકારી પ્રતિમાના દર્શનાર્થે આવતા. આ મંદિર નંદીકાંઠા ઉપર અને બહુ જ વિશાળ હતું. ભૂગર્ભમા એક અથાવય પણ હતું.

વખત જતા બૌદ્ધ લોકોએ વલ્લભીપુરનો કળાને લીધો. જૈનો નગર ઘેરી પચાસર, બાણુની ઉત્તરે મારવાડમા જઈ ગયા એક ભાગ ખલાત અને બરૂથ ગયો પણ અદ્વિતીય વિદ્વાન મહાવાદી આચાર્યશ્રીએ શિલાદિત્યની કથેરીમા બીલો માથે વાદવિવાદમા જીત મેળવી શિલાદિત્યે જૈન મઘને વલ્લભીપુર જોવાવ્યો, શત્રુજય જૈનોને સ્વાધીન કર્યો એટલુંજ નહિ પણ શિલાદિત્યે શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરવામા મહાયતા આપી અને તીર્થબંધિતકું દુષ્ટાન પૂરું પાડયું.

x x x x

કનોજના આમ રાજ આચાર્યશ્રી બપ્પલદ્દસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી બટોગા મંઘ ત્રાથે યાત્રાર્થે નીકળ્યા તીર્થશિરો-મણિ શત્રુજયના દર્શન કરી આનંદ અનુભવ્યો જુહાં થયેલ ભાગોનો ઉદ્ધાર કરવા પ્રગથ કર્યો

x x x x

મહારાજ સિદ્ધરાજ, સલ્ગન મંત્રીની પ્રાર્થનાથી ગિરનારની યાત્રાએ ગયા હતા. સલ્ગન મંત્રીએ ગિરનાર ઉપર સિદ્ધરાજના પિતાના નામથી બવ્ય મંદિર બંધાવ્યું હતું. આ મંદિર અને સલ્ગન મંત્રીની કાર્યદક્ષતાથી આનંદિત થઈને આ પ્રાસાદનો સઘળો ખર્ચ રાજ્ય તરફથી આપવા પ્રબંધ કર્યો.

અહીંથી સિદ્ધરાજ, સિદ્ધાચલ તરફ પધાર્યા. શિહોર મુકામ કરી, સિદ્ધાચલ આવ્યા. શત્રુંજય તીર્થનો યાત્રા કરી. અહીં પલ્લુ તીર્થરક્ષણ અને પૂજન માટે ગાર ગામનો બક્ષીસ કરી, સિદ્ધરાજના મહામંત્રી આશુક બ્યારે સિદ્ધાચલનો યાત્રાર્થે આવ્યા ત્યારે તલાટીમાં ઊવણી નાખી હતી, ત્યાં એક વાવ તથા શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું ચૈત્ય બંધાવ્યું હતું. સં. ૧૧૭૬માં શત્રુંજયના ખર્ચ માટે ગાર ગામનો પટો સિદ્ધરાજ મહારાજએ કરી આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

x

x

x

બાહડમંત્રીએ, કુમારપાળના પિતા ત્રિભુવનપાળના સ્મરણાર્થે પાલીતાણાની તળેટીમાં ત્રિભુવનવિહાર બંધાવી, ત્યાં શ્રી સુપાર્થનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. કુમારપાળ મહારાજએ આ વાત બાણી ત્યારે એ ત્રિભુવનવિહાર જોવાની અને શત્રુંજય તીર્થના દર્શનની ભાવના યઈ, દેસદેશાવરના સંધોને કંકેત્રી લખાણી.

સંઘમાં આચાર્યશ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી પરિવાર સહ પધાર્યા હતા. સાધ્વીમંડળ, હજ

શ્રાવિકાઓ, ૭૨ સામંતો, ૨૪ મંત્રીઓ, ૧૮૦૦ શ્રીમંતો, મહારાણી ભોપળદેવી, રાજપુત્રી લીલુમા અને સર્વ સામંતોનો પરિવાર હતો. સંઘ અદ્વિત આનંદપૂર્વક યાત્રા કરી, પોતાના પિતાના સ્મરણમાં ગંધાવેણ પ્રાગ્રાહ જોઈ અત્યંત હર્ષિત થયા. હીંગલાજના હડા પાસે કુમારકુંડ ગંધાઓ, દાંદાના મુખ્ય મંદિરે ધ્વજદંડ, કાગશાદિ ચઢાવી પ્રભુ-પૂજનો દહાવો લીધો. તીર્થયાત્રાની યાદમાં કુમારવિહાર નામનું મંદિર ગંધાઓ, જે હાથીપોળનો પાસે આજે પણ છે. આ ઉપરાંત તીર્થસેવા માટે ૨૪ ગામના પટો કરી આપ્યો

x x x x

વસ્તુપાળ-તેજપાળે એક વખત ખંભાતનું મંદિર ખીલવવાનો દંદિએ ખંભાતમાં રિથરતા કરી. જે ત્રણ વર્ષ પછી એક વખત મુલતાન મોઝુદીનનાં માતૃશ્રી કુમ્મીદા બેગમ મહકાની હજ માટે ખંભાતથી વહાણમાં બેસવા માટે આંખ્યા હતાં.

વસ્તુપાલની ખુદ્દિ અને દીર્ઘદંદિએ આ તક ઝડપી લીધી. બેગમને પોતાને ઘેર ઉતાર્યાં એટલું જ નહિ પણ પોતાના તરફથી મકકે ગાંધવા માટે આરસનું તોરણ લેટ મોકલ્યું. મુગ્રાફરી માટે ઉત્તમ વહાણની સમવડ કરી આપી. આ રીતે કુમ્મીદા બેગમ સાથે ઘનિષ્ટ સંબંધ થયો. પાછા આવતાં આઠ-દશ દિવસ આગ્રહપૂર્વક રાજ્યાં એટલું જ નહિ પણ તેમને દિલ્લી સુધી પહોંચાડવા સાથે ગયા.

દિલ્લી પહોંચતા જ મુલતાન ચાર ગાઉ આગે આંગ્યો. માતાને યાત્રાના કુશળ સમાચાર પૂછ્યા. માતાએ કંઈ:

‘जेटा, दिल्लीमा तु अने गुजरातमां तारा जेवो वस्तुपाल हुना अने तो ज्या गर्भ त्या आनट भंगण हुतां’

माताये वस्तुपालनी सेवा-बहिनानां भ्रम वधाणु कर्थां अने ते भारी ग्वा भाटे अडी पूढ आवेल छे तेम जणुवां तेमने गोलापवामा आया.

जन्ने मज्या, परित्यय वधये पोतानी माताना त्रिय-पुत्र जेवा वस्तुपालने ग्हेले तेडावी सन्मान कर्थुं. पडेराभणी करी अने गर्भे ते भागी जेवा अग्रदु कर्थां.

वस्तुपालने कथा समृद्धिनी लूण हुती; तेले त्रयु भागणीये रगू करी १. अमारी अने तमारी वन्थ भीडा संगंध जणवार्ध रहे ते भाटे गुजरातना राखा साथे नेत्री राभवी. २ हिन्दु अने जैन मंदिरोना नाश न करवो ३. दिल्लीमां के नशुकमा जेक जिनमंदिरे णाधवा भज्वरी आपवी.

आ त्रये निःस्वार्थ भांगणीये स्वीकारवामा आपी. मानपूर्वक तेमने विद्यय आपी.

समराशाजे सं. १३७१ नां शत्रुंजयनो उद्धार करायो तेमां दिल्लीना णादशाहनी सम्पूर्ष्ट सदानुभूति हुती.

x x x x

समराशाना पिता देशलशा, वृद्धावस्था छेछ पाटणुमां रहेता. सं १३६६ मां ग्जेस्छ जेनाजे दुंगर उपर लक्ष

લક્ષ્મી એ તે આલમી ઉપર ચઢી ભાગફાડ કરી પાપુ પહેલેથી મૂર્તિગો વગે- વાછવે રમ્નેથી પો-ન બેટમા મોખી દીધી હતી તેથી લીલુ તુકશાન ન થયું

આ વાતના સમાચાર દેશલથાએ સમરાશાને દિલ્હી પ્રહેવરાબ્યા સમરાશા તે વખત દિલ્હીમા ગ્હેતા અદ્વાઈદીનનો તેમના ઉપર સારા પ્રેમ હતો તે મમરાશાને પોતાના મલાક ડાર માનતા

આ મમાચાર સાલમી, મમરાચા ણાદશાહ પાસે ગયા અને “આપણી મેનાએ હિ-દુઓની હજ લાગી નાખી છે અને આ સમાચારથી ણાદશાહ જનાગ માટે હુનિયા નિરાશ થઈ જાય તેથી અત્યંત દુઃખ વાય છે ”

મમરાશાના આ વચનોથી ણાદશાહ ઉપ- ઉ ડી અમર થઈ મેલ્લે લાગી નાખેલ હજ રાજ્ય તન્કથી મમરાવી દઈ ફરી તીર્થ માઠવામા મદદ કરવા કરમાન કર્યું

આ ફરમાન લઈ મમરાશા પોત્લ આ યા શત્રુ જયનો તીર્થોદ્ધા કરવા પોતે આદેશ માખ્યો અને કાર્યની શરૂ- આત થઈ ગઈ ગુજરાતના સૂબેદાર અલખખાને સમરણિ હને ગધી જાનની અનુશૂળતા આપી અને મોટા સઘ સાથે આવી સમરાશાએ પ્રતિષ્ઠા કરાવી

આ ઉદ્ધા માટે સુદર મૂર્તિઓ કરાવવા આરાસણની ખાણનો પત્થર બેઠાએ તેથી ત્રિસ ગપુરના રાજા મહીપાળ દેવને સમરાશા લેખ્લું ધરીને મળ્યા અને ફેલક-પત્થર માટે માગણી કરી.

મહીપાળ ધર્મગ્રેમી કૃતો અને આવાં ધર્મકાર્ય માટે ફલક આપવામાં પોતાનું ધનભાગ્ય માનીને પોતે જાતે સાથે આવી આરામણમાંથી માગ્યા કરતાં સવાસુ ફલક આપવાને હુકમ કર્યો. એટલું જ નહિ પણ આ ફલક માટે કર લેવાતો હતો તે આજથી માફ કર્યો

આ મહીપાળરાજની મૂર્તિ સમરાચાર્યે કરાવીને સિદ્ધાંચળમાં એ ગોખમાં મૂકી છે.

x x x x

બાદશાહ અહમદશાહે જૂનાગઢ અને ચાંપાનેગનો કિલ્લો છુટ્યો તા. માંડલિકને અમદાવાદ લઈ જઈ મુગલમાન કરવામાં આવ્યો જૂનાગઢનું નામ સુસ્તકાબાદ રાખ્યું. એનાગઢ મુઘી યાણાં ગોઠવ્યાં, પણ ૧૫૧૨ ના દુષ્કાળ વખતે હડાળાના શેઠ ખીમા દેડરાણીએ જોઈતું અનાજ પૂરું પાડેલું તેથી બાદશાહે ખુશી થઈ જૈનતીર્થોનું રક્ષણ કરવા વચન આપેલું તેથી શત્રુજયના મંદિરને જરા પણ અડચણ આવી નહિ એટલું જ નહિ પણ બાદશાહે શત્રુજયના સંઘમાં રહાતું ભૂતિ આપી હતી,

ચિતોડના રાણા સંગ્રામસિંહના મંત્રી તોલાશાહે ચિતોડમાં જે લઘ્ય જિનાલયો બંધાવ્યાં હતાં. તોલાશાહના પુત્ર કરમાશા મંત્રીપદે આવ્યા. એકે વખત અમદાવાદના મુજદ્દરશાહ સુલતાનનો નાનો પુત્ર બહાદુરશાહ રીસાઈને ચિતોડ આવ્યો. આ પ્રસંગે મંત્રી કરમાશાએ તેને સંભાળી મોટી રકમની મદદ આપી. એ ઉપરથી સં. ૧૫૮૨ માં

મહામદશાહને ગુજરાતની ગાદી મળી ત્યારે તેણે કર્માશાને બોલાવી તે માને તે આપવા ઈચ્છા બતાવી

કરમાશાને તેા ગત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધાગ્ની ભાવના હતી. તેના ઉદ્ધાર અને રક્ષણ માટે અભય વચન આપવા માગણી કરી એટલે સુલતાન બહાદુરખાને પોતાના મોરકના સૂળા મધાદખાન ઉપર કરમાશાહને ગત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધાર-માં દેવક બતનની મદદ કરવા શાહી ફરમાન લખી આપ્યું.

આ ઉપરથી તોર્થોદ્ધાર માટે કાર્ય ગત કરાવ્યું. મં. ૧૫૮૭ ના વૈશાખ વદી ૬ ના રાજ શ્રી શત્રુજય તીર્થોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠા કર્યા. આમા કરમાશાહે સવા કરોડ દ્રવ્ય ખર્ચ કર્યાની ઉલ્લેખ છે

x

x

x

મં ૧૬૧૨ મા અકબર બાદશાહ દિલ્હીની ગાદીએ આંગે. જૈનાચાર્યશ્રી હીનવિજયસૂરિના પરિચય સાધવા તેમની ભાવના ધર્મ સૂચિ શુજગતમાં હતા અમલવાદના સૂળા મારફત તેઓશ્રીને આમ ત્રણ મોકલી ફનેહપુર-સીકી તેડાવ્યા.

આચાર્યશ્રીની વિદ્વતા, પ્રભાવ અને ધર્મ-અર્થથી અકબરને બહુ જ આનંદ થયો ખાસ કરી જૈન આધુની આકરી રહેલીકવણીથી વિશેષ જાકર્પાગ તેમને 'જમદગુરુ'નું બિરુદ આપ્યું એટલું જ નહિ પણ મોગલ શહેનશાહતની અંદર આવેલા શ્રી સિદ્ધાચળ, શ્રી ગિરનારજી, શ્રી તારંગાજી, શ્રી કેશરીનાજી, શ્રી આણુ અને રાજગૃહી, ગમેતશિખર

વિગેર ત્રેનતીર્થો ઉપર જેનોની સ્વતંત્રતા તથા ચાવચ્યંદ્ર-
દિવાકરો અગાધિત કબલ લોગવટાનો ખરીતો આપ્યો
અને તે સમાચાર શહેનશાહત તાબાના સઘળા મુલકોના
સૂબાઓને મોકલ્યા.

અકબર ગાદશાહની પુત્રીના લગ્ન પ્રસંગે દેગદેશાવરના
ઝવેરીઓ આવેતા. ગાદશાહે સમૂજમા ઝવેરીઓને પૂછ્યું
કે-આ હીનાની સાથે મારી કિમત આકો જોઈએ. આથી
ગધા અકિત થઇ વિચાર કરવા લાગ્યા પણ અમદાવાદના
શાંતિદાસ શેઠે ઝવેરાત તોળવાના કાટામા એક તગ્દ હીરા
મૂક્યો, ઊંજી તગ્દ ગતી વાલના તોલા મૂક્યા ગધા જોઈ
રહ્યા. શાંતિદાસ શેઠે ખૂબ વિચાર કર્યો હતું. ગાદશાહ હજૂર
આ હીરા કરતા આપનામા રતી (ગાદશાહી તેજ) વધારે
છે. ગધા આ જવાબથી અકિત થઈ ગયા ગાદશાહે
રાજઝવેરીનું માન આપ્યું

તીર્થની સ્વતંત્રતાનો ગાદશાહી ખરીતો અકબરે સંધ-
વતી શ્રી હીરવિજયસુરિ, તે પછી શ્રી હતચંદ્રમૂરિને આપેલો

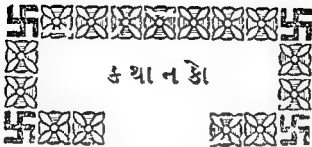
x

x

x

ગાદશાહ જહાંગીરે અં. ૧૬૬૪ માં તાબુ કરમાન
કરી આપ્યું અને તે સાર્ય વિજયએનસુરિ, આ વિજય-
દેવસુરિ તથા જતિ પરમાનંદજીને કરી આપ્યું.

તે પછી ત્રિહીની ગાદીએ શાહજહાંન અવતાં કોના
નમથી કરમાન કરવું તે પ્રશ્ન થયો શાંતિદાસ શેઠની શાહી

ક થા ન કે

દાનગૂર બધવખેત્રડી

જગપ્રમિદ આણુના કળામય મદિરના મજદો, ગુજ-
રાતના મહામત્રીઓ અને તેન શામનના જ્યોતિર્ધરોએ
શત્રુ જયની યાત્રાના મઘો કાઢી મહાન લાલ લીધા છે મ
૧૨૮૨ મા જે સઘ આબ્યો હતો તેમા ૪૫૦૦ ગાડા, ૭૦૦
પાલખી, ૧૮૦૦ ઉટ, ૨૧૦૦ મહેતા, ૧૨૧૦૦ પ્રવેતાળરો,
૧૧૦૦ દિગબર, ૪૫૦ ગધર્વ, ૩૩૦૦ સા તથા બકોગી
રીયાસત હતી

વસ્તુપાળે લલિતમાગર અને અનુપમા એમ બે મોટા
સરોવરો બધાવવા ઘણું ખર્ચ કર્યું હતું આજે તે એ
સરોવરોના અવશેષો બેવા મળે છે

વસ્તુપાળે શ્રી શત્રુ જયના પગથિયા-પાગ બધાબ્યાનો
શિલાલેખ દોલાખાડીની દીવાલે છે શત્રુ જય ઉપર શ્રી નેમિ
નાથ અને શ્રી પાર્શ્વનાથના લબ્ય ચૈત્યો તવા ઇદ્રમડપ
બધાબ્યાનો ઉલેખ છે

તેજપાળે શ્રી નંદીશ્વર દ્વીપની રચના કરાવી હતી. શ્રી આદિનાયતા મુખ્ય મંદિરની બંને બાજુ શ્રી મંદિર-સ્વામીનું તથા નવા આદીશ્વરનું જિનાલય છે, તે મૂળ વસ્તુ-પાળ-તેજપાળે બંધાવ્યાનું કહેવાય છે.

કહેવાય છે કે-શ્રી વસ્તુપાળ તેજપાળે શત્રુજયની બાર વખત યાત્રા કરી હતી. સં. ૧૨૯૬માં વસ્તુપાળે અંતિમ જીવન મિદ્ધાચળની છાયામાં વીતાવવાની ઈચ્છા દર્શાવી અને તેરમી વખત યાત્રાએ નીકળ્યા પણ અકેવાળીયા પાસે દેહમુક્ત થયા. તેમનાં શબનો અગ્નિસંસ્કાર શત્રુજયની છાયામાં કરવામાં આવ્યો.

આણુ, શત્રુજય અને ગિરનારનાં મંદિરો બંધાવવામાં તેમણે ૪૪ કરોડ અને ૩૬ લાખ જેટલું દ્રવ્ય ખર્ચ્યું હતું. ધન્ય એ બંધવજેલડી!

મંત્રીશ્વરની પ્રતિજ્ઞા

મહારાષ્ટ્ર કુમારપાળે પોતાના મંત્રી ઉદયનને સૌરાષ્ટ્રના એક માંડલિકને જીતવા માટે મોકલ્યા. વઢવાણ શહેરની પાસે આવ્યા ત્યારે પાસે જ આવેલા શ્રી શત્રુજયગિરિની યાત્રાની ભાવના જાગી. લશ્કરને યથાસ્થાને રવાના કરી મંત્રી યાત્રાએ આવ્યા દર્શન-પૂજન કરી સ્તવનાર્થે બેઠેલા મંત્રીએ જોયું કે-એક ઉંદર દીપકમાંથી વાટ લઈને પાસે જ મંદિરના પરિઘરમાં જીપાઈ ગયો. મંદિરનું પરિઘર શબ્દમય હતું, જીર્ણુ પણ ધવા આવ્યું હતું. મંત્રીએ મનથી નિર્ણય કર્યો કે આ યુદ્ધમાંથી વિજય મેળવી આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરીશ.

ગત્રુજો નાથે આગે ચુદ્ધ ઘયુ મ રીએ રીરતા ગનારી
 ગત્રુનેા મહાર કયો, પણ મ રીને ઘણા પ્રહારો થવાથી તે
 ઘાયલ થયા જન અન્નિમ ઘડીએ આવી પહોચી તેમ
 લાગવાથી પોનાના સેનાનીઓને મ્હુ કે 'હુ' માગ મ્વાગીનુ
 મ્ન્ય જાતવી જાઉ છુ નેવી મને અત્યત જ્ઞાનદ ધાય
 છે પણ પગ પવિર ગત્રુ જય ગિગિગના ઉદ્ધાગ્ની મારી
 પ્રનિજા પૂરી ન કરી શકવાને કારણુ મને હુ ખ ધાય છે.
 ખેર, જેવી ભવિતવ્યતા ! પણ માગ પિતાવત્સવ પ્રિય પુત્રને
 માગે અન્નિમ મદેશ કહેગો

મત્રોવર્ધના અગ્નિમ સ્કારની ક્રિયા કરીને મૈન્યે પ્રયાણુ
 કર્યું, વિજય અને મત્રીજની વીરતા તથા હેહત્યાગના
 મમાચાર ગાયે જન્ને પુત્રો જાડડ તથા અમ્મડને મત્રીજનેા
 અન્નિમ મદેશ કહ્યો જન્ને પુત્રોએ મદેશ શીરોધાર્ય કર્યો

ગત્રુજયના ઉદ્ધાગ્ની તૈયારી થવા લાગી એ વર્ષમાં
 મદિર તૈયાર થઈ ગયુ. પ્રતિષ્ઠાના દિવસની શક જેવા
 લાગ્યા. તેવામા એકાએક મમાચાર આગ્યા કે પવનના મ્મ
 અપ ટાથી મદિરમા ચિરાડ પડી છે કુમારપાળ મહાગજની
 આજ્ઞા લઈ ચાર હાતર ઘોડેસ્વારોની સાથે શત્રુજય આગ્યા
 કારીગરોને પૂછતા જાણ્યુ કે મદિરની અદર પ્રદક્ષિણાને
 માટે જવા આવવાનો જે માર્ગ જનાવ્યો છે તેમા જોરદાર
 હવાના અપાટા લાગવાથી મધ્યલાગ ક્ષાટી જાય છે વગી
 શિખશામ્ર પ્રમાણે જો તે માર્ગ ન રાખવામા આવે તો
 મદિરના નિર્માતાને સતતિને અભાવ ગ્હે એવુ વિધાન છે.

મંત્રીએ કહ્યું “મને લલે સંતતિ ન થાય પણ મંદિર એણું અનુપમ અને મજબૂત બનાવો કે કદાપિ ફાટવા-તૂટવાનો ભય ન રહે”

મંત્રીચરનો તીર્થપ્રેમ, ધર્મપ્રેમ તથા ત્યાગ અને પ્રતિજ્ઞાને ભૂરિ ભૂરિ વંદન !

મંદિર તૈયાર થઈ ગયું અને પાટણથી કળિકાળસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય અને મોટા સઘ સાથે સં. ૧૨૧૧ માં અનુપમ પ્રતિષ્ઠા કરી પિતાની અંતિમ પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કર્યું. આ મંદિર બનાવવામાં બાહક મંત્રીને એક કરોડ અને સાઠ લાખ રૂપીઆનો ખર્ચ થયો હતો.

રત્નોનાં દાન.

મહારાજા કુમારપાળ શત્રુજયની યાત્રાએ સંઘ સાથે આબ્યા એટલે તીર્થમાળ પહેરવી જોઈએ, પણ તીર્થમાળ પહેરનાર માળ પહેરવા માત્રથી કૃતકૃત્ય થતા નથી; પરંતુ માળ પહેરવા પછી સંઘનાં ક્રિત માટે, સ્વામીભાઈના કલ્યાણ માટે તથા શાસ્ત્રનના ઉદ્યોત માટે દિનરાત પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ. યથાશક્તિ તો થોડું ઘણું થશે પણ અંડીયા રાત્રીએ ધર્મદ્રઢતાનો લાભ લઈ માથું ઉંચકશે એ દૃષ્ટિએ તીર્થમાળ માટે જેને લાભ લેવો હોય તેને લેવાની ઉદારતા દર્શાવી.

આ વખતે મહુવાના હંસ મંત્રીના પુત્ર જગદુશ પણ આવેલા. જગદુશના પિતાને પરિશ્રદ્ધ પરિમાણવત હતું. લક્ષ્મી વધવાજ લાગી. એ અઢળક સમૃદ્ધિનો તીર્થસેવા માટે

ઉપયોગ કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી પણ મંત્રી તો પુત્રને પ્રતિજ્ઞાની પૂર્તિ કરવાની આજ્ઞા કરી સ્વર્ગે સ્ત્રીધાવ્યા. આચાર્યશ્રીએ જગદુને તેની યાદ આપી અને તીર્થમાળ પહેરી તીર્થસેવાનો લાભ લેવા ઉપદેશ આપ્યો.

જગદુના આનંદનો પાર ન હોતો. મહારાજા કુમાર-પાળની સમક્ષ પોતાને તીર્થમાળનો લાભ મળે એ અનુપમ ગણાય. તે શુરુની આજ્ઞા સાંભળતાં બધાના આશ્ચર્ય વચ્ચે આનંદ ભિન્નિદાં દોડ્યા અને જ્યાં સ્ત્રીઓનો સમૂહ બેઠો હતો ત્યાં પહોંચ્યો અને માતાનાં ચરણમાં શીર સુકાવ્યું. તીર્થમાળનું મુહૂર્ત આંચું. ણધા શોધવા લાગ્યા અહીં જગદુ માતાના ચરણ હાથોથી પખાળી રહ્યો હતો. માતા કહે 'તીર્થમાળ તું' પહેર અને તીર્થપતિની ભક્તિનો લ્હાવો લે.' જગદુ કહે 'માતાજી, એ તીર્થમાળ તો તમે જ પહેરો. મારાં એવાં લાભ ક્યાંથી કે મારા માતૃશ્રી તીર્થ-માળ પહેરે તે હું જોઈજોઈને મારું જીવન ધન્ય માનું. મારા પિતાની સમૃદ્ધિનો મારાં ધાડૂ માતાના હાથથી જ ઉપયોગ થાય તેમાં જ મારું કલ્યાણ છે માળ પહેરવાનો હક્ક મને નથી પણ મારાં માતૃશ્રીના છે. હું તેનો ડિંકર છું. મને તો તેમના મંગળ આશીર્વાદ જોઈએ '

આ વખતે તીર્થસેવા ગાંઠે પાંચ મહુમૂદ્ય રત્નો જગદુએ આપ્યા અને મધુમાવતી-મહુવાના નામને ઉલ્લખ કર્યું. મહારાજા કુમારપાળ તો આ તીર્થપ્રેમ જોઈ આનંદ આનંદ પામ્યા એક એક રત્ન સવાલક્ષ દ્ર-યનું હતું.

ભીમા કુંડલીનું ભાગ્ય

બાહડમંત્રી સંઘ સહિત પાલીતાણા આવ્યા છે. તળે-
ટીમાં વિશાળ તંબુઓ ખેંચાયા છે. 'બાહડપુર' નામનું
નાનું ગામ વસી ગયું છે. આસપાસથી શુભરાતનો સૂરો
શત્રુજયનો ઉદાર કરવા આવેલ છે તેવી વાત સાંભળી
હતરો બાણસો યાત્રાએ આવી રહ્યાં છે ટીમાણા ગામના
ભીમા કુંડળીયાને યાત્રા કરવાની ઈચ્છા થઈ. ધીની કુંડળી
ગામમાં મૂકીને તે શત્રુજયની તળેટીએ આવ્યો. યાત્રા
કરી ભીમા પછુ બાહડમંત્રીના દર્શન કરવા ગયો. તંબુ-
ઓની પાસે તીર્થલક્ષિતનો લ્હાવો લેવા ફાંખો ચાલતો હતો.
ભૂત ભડકામણા વેશવાળા ભીમાને ભેડને કેટલાક યુવાનો
મસ્કરી કરવા લાગ્યા. 'કેમ શેઠ! પાચો પૂરવાનો વિચાર
કરો છો કે શું?' ભીમાએ જોળા બાવે જવાળા આપ્યો:-
'ભાઈ! મારી પાસે તો સાત રૂયા (દામ)ની માયા-
મૂકી છે. જો તે આમાં વપરાય તો મારે મન લાખું છે.
દહો તો આપી દઉં.'

મસ્કરીમાં તેને બધા બાહડ મંત્રી પાસે લઈ ગયા.
'મંત્રીરાજ! આ શેઠ પોતાની સાત દામની માયા શત્રુ-
જય ઉપર ખર્ચવા આવ્યા છે.' મંત્રીને આશ્ચર્ય થયું.
પોતાની પાસે ભીમાને બેસારી નમ-ગામ પૂછ્યું. ભીમાએ
જે હાથ ભેડી કહ્યું કે 'મહારાજ, હું ટીમાણાનો રહીશ છું.
આસપાસના ગામડામાં ધીની ફેરી કરું છું. આપ પંધાયાં
મેં ને જાણી યાત્રા કરી આપના દર્શનાર્થે આવ્યો છું.'

અમારા ગંગીગનુ શું ગળુ પણ મારી માયામૂડી જે આ તીર્થના પાયામા પડે તો જેડોપાર યર્ષ જાય મારી ભૂત યર્ષ હોય તો માફ કરશે.” બાહડ આ મરલ ભાવના જોઈને મુગ્ધ યર્ષ ગયો સીમાને ધન્યવાદ આપ્યો.

સીમા વેગ ગયો એટલે સ્ત્રીને વાત કઠી એટલામા ગાયે ખીચો તોડાવ્યો ને ભાગી પત્નીની આખમા આમુ આવી ગયા ડે-આ ગાય પણ ચાકી જુઓ તો ખરા, પણ જ્યા ખીવા પાસે જાય તો ધનનો ચરૂ દેખાયો તે લઈને ગયો બાહડમત્રી પાસે મત્રી તો આ હકીકત જાણી આનંદિત થયા ભક્તિતુ ક્ષણ તાદૃશ જોઈને તેમની શ્રદ્ધા વધી સીમાએ આ લક્ષ્મી પુણ્યકાર્યમા વાપરી ધન્ય એ શ્રદ્ધા.

સવા સોમાની કથા

વણુધત્રીના મવચ દશેઠ અગ્રગણ્ય વેપારી પ્રામાણિકતા પ્રતિષ્ઠા અને શુભનિષ્ઠા એ એમનો મુદ્રાલેખ ચોટા ગગસ-હાચો અને શેઠ-શાહુકાર બધા તેમને પોતાની મિત્રત આપતા અને શેઠને ત્યાથી અર્ધી ગતે તે પાછી મેળી શકતા એક વખત એક ગરામદારને ઈર્ષાજોર વેપારીએ બંભેરો મવચ દ શેઠ જોટમા ડે. તમારી મૂડી પાડી મગી રહી ગરામદાર મુજાયા સવચ દને ત્યા આન્યો પોતાના કુમાર સાથે મનહૂ ખ થયુ છે અને કુમાર બધી મૂડી આપવા કહે છે તેમ બહાનુ દાઢી માગણી કરી લાખ બાગાશાહીની વાત હતી પેઠીમા આજે એટલી સીવધ નહોતી વહાણો આન્યા ન હોતા ઉપરાણી જલદી મગે તેમ નહોતી.

પ્રતિધાનો સવાલ હતો. થોડી ઝુંઝવણ થઈ. થોડીવાર વિચાર કરી અમદાવાદના પ્રતિષ્ઠિત સોમચંદ શેઠ ઉપર હુંડી લખવા બેઠા. હુંડી લખતાં ખોતાની શાખ કેવી રીતે રહેશે તેનો કંઈ અનુભવ્યો. બે આંમુનાં ટીપાં પણ હુંડી પર પડી ગયાં. ગરાસદાર સોમચંદ શેઠની પેઠીનું નામ પૂછતો અમદાવાદ આવ્યો. શેઠ બહાર ગયેલા. મુનીમે હુંડી લેઈ મચંદ શેઠનું ખાતું શોધ્યું પણ આખી ખાતા-વહીમાં સવચંદ શેઠનું નામ ન મળે. ગરાસદારને શેઠ આવે ત્યારે આવવા સૂચના કરી ગરાસદારને શંકા પડી. લાખ બાબાશાહીની રકમની ચિંતા થવા લાગી. ન ખાધું, ન પીધું, બે કલાક આંટો ભારી પાછો આવ્યો. સોમચંદ શેઠ હુંડી લખાવતા બેઠા હતા. મુનીમે સવચંદ શેઠના ખાતાનો ચોકખી ના સંભાળવી દીધી. હુંડી વાંચતાં વાંચતાં ધુન્નેલા હાથે લખેલું લખાણ અને આંમુનાં ટીપાનાં ડાઘથી વસ્તુ-સ્થિતિ સમજી ગયા. કોઈ ખાનદાન પ્રતિષ્ઠિત વેપારીએ મારા પર વિશ્વાસ મૂકી આ હુંડી લખી છે. શેઠ મુનીમને જણાવ્યું કે-મારે ખાતે લખીને હુંડી સ્વીકારી આપો. જમીનદાર નાણા લઈને આનંદિત થઈ ચાલી નીકળ્યો.

થોડા દિવસો પછી સોમચંદ શેઠનું નામ લેતા કોઈ મહેમાન આવ્યા છે કોઈ આટલીયા હશે એમ ધારી શેઠ ચેર લઈ ગયા જોખમ ગાલીમાંથી પટરામાં મૂકાવ્યું. જમીને પાન મોપારી લેના મહેમાન શા માટે આવ્યા છે? શું ખરીદી છે? તેમ વાતો ચાલી. મહેમાને વાત શરૂ કરી. સોમ-ચંદ શેઠ! તમારા રૂપીઆ વ્યાજ સહિત લઈ લ્યો. ખાતું

ચૂકતું કરે. શેઠને આશ્ચર્ય થયું. શેના રૂપીયા ? શેની વાન ? મહેમાને યાદી આપી થોડા દિવસો પહેલાં આપે મારી લાજ રાખી હતી. મારી હુંડી તમે સ્વીકારી આપી મને ઉજ્જો કર્યો. સોમચંદ શેઠને વાત યાદ આવી. સવચંદ શેઠને કહ્યું “મેં મારી ફરજ ગળાવી છે. વેપારી બીજા વેપારીની શાખ રાખે તેમાં શું નવાઈ ? પણ એ રૂપીયાનો તો જમે ખર્ચ ન ખાઈ ગયો છે. એ રૂપીયા મારાથી તો હવે નહિ લેવાય. સવચંદ શેઠે આગ્રહ કર્યો પણ સોમચંદ શેઠે રૂપીયા ન લીધા તે ન લીધા. હવે શું કરવું ? રૂપીયા પાછા લઈ જવાની વાત તો સવચંદ શેઠને ગમી નહિ. તેમની ધર્મનિષ્ઠ લાવનાએ સુંદર માર્ગ શોધી કાઢ્યો અને તે પવિત્ર શત્રુજય પર એ લક્ષ્મીને સદુપયોગ કરવાનો. એ જ સવા-સોમજીની હુંક. આ રકમમા લાખો રૂપીયા વધારીને આ અનુપમ અને બિંચામા બિચી દુકળાંધવામાં આવી છે, જે જોઈને આપણને આનંદ આનંદ થાય છે.

મોતીવસી-શ્રદ્ધાનું જન્મતંત દષ્ટાંત

મોતીચંદ શેઠ મુંગઈના વેપારી, વહાણવટીનો ધંધો. ધીમે ધીમે ઘાઠેક વહાણ ધરનાં કર્યાં. એક વખત વહાણ ચીન જતું હતું. તેમાં દાણચેરીનો માત-અપીણ છે એવો સરકારને વહેમ પડ્યો. વહાણને પકડી પાડવા સ્ટીમલોંચ મૂકી શેઠે વાત બહાણી. તેમણે સંકલ્પ કર્યો કે વહાણ ગયી બચ તો કુલ ઉત્પન્ન થોને શ્રી શત્રુજય તીર્થ ઉપર ખર્ચશે શુદ્ધ શ્રદ્ધાના ણે વહાણ ગયી ગયું. શેઠને

બાર તેર લાખ રૂપીઆની આવક થઈ, એ રકમ સિદ્ધાચળ ઉપર ખર્ચવાનો દંઠ નિર્ણય કરી બુદ્ધી ઠાઠી નાખી

‘ શેઠ ! માની લાવના મિલ્કતિ ઉપર એક ટૂંક બાધવાની ઠેકોઈ મુદ્દા જગ્યા શોધી આપશોને ? ’

‘ તમાની લાવના તો ઉત્તમ છે પણ શત્રુ જયગિરિ મદિરાથી એવો ભયંકર છે કે જગ્યા મળવી મુશ્કેલ છે ’ હેમાબાઈ શેઠે મોતીચંદ શેઠની લાવનાની સફળતા માટે શંકા બતાવી

‘ પણ શેઠે માગે પ્રતિજ્ઞાતુ શુ ? હું તો ગમે તે જગ્યા શોધીને ટૂંક બધાવીશ જ ’

‘ શેઠ ! એ તો બનાગર છે તેમા માગે વ્યાજ ના છે ? ’

‘ આ ખાડ નો આપશો ને ? ’ મોતીચંદ શેઠે ઠાઠ માથો ધૂંલ્યુ

‘ અરે આ ગામી ત શે પૂરાન ? પણ તમારું ધ્યાન પડતું હોય તો લુઆ ? ’

‘ બનાગર છે અમને તો ખાડોજ આપશો ને ? પણ મે ખાડ ઉતરજ મદિરા ઘરે ’

હેમાબાઈ શેઠે મોતીચંદ શેઠની આવી જવવત શ્રદ્ધા વેધને મુગ્ધ થઈ ગયા

મોતીચંદ શેઠે વ્યાપારી ટવડા દત્તા શ્રદ્ધાતુ બાગ વિશિષ્ટ પ્રમુખ હનુ પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાની તમન્ના હતી હુગ-ઉપર તપાસ થી તો પોતાની ઇચ્છા પાટ પડે એવી વિશ્વાસ જગ્યા તેમના ધ્યાનમા ન આવી

તેમની નજીક કુતામરની ખાડ ઉપર પડી શત્રુ જયતા બે શિખરો-ચોમુખજીની દૂધવાળુ અને ધીબુ આદીશિવર ભગવાનના મૂળ દેરાસરવાળુ, એ બેની વચ્ચે કુંગળની ગાળી હતી ગાળી એટલે ખાડ એ એટલી જીડી હતી કે નજીક નાખતા તમ્મર આવે એટલે ભૂમિ જાગી ઠ ધીજી જગ્યા ન મળે તા આ ખાડને પુગવી અહીં મદિરો બધાવવા.

હેમાલાઇ શેઠ તો આ કટપનાની વાત માહળી હતી પડયા

‘ શેઠ, આ હવાઇ દિલ્લા જેવી વાત છે. આ બિરાલ્યનો આરોવારો નથી ઉપવ્ય નીચે જતી નીસરણીની હારોની હારો જોઈ કે ? ’

‘ અરે! આ તો શું કરે ? સુગર્ભ દૂર પડી ! જે નજીક હોત તો મારો વખારોની ચીની-ચીનાઈ માકરથી આ ખાડો પૂરી દેત.’

મોતીશા શેઠે તુરત જ ખાતમુહૂર્ત કર્યું

એ ખાડો પૂરવા માટે દેશદેશના મજૂરો ભાલાવ્યા. પાણીની તળી ભાલાણી તો શત્રુજી નદીમાથી એક હાડાના ચાર આના આખી પાણી પૂરુ પાડ્યુ. કામ ધમધોકાર આપ્યું કડીયા મજૂરો ઘરોગરો ને મળેલાઓ રાતદિવસ કામ કરવા લાગ્યા જોતજોતામા ખાડો પુરાવા લાગ્યો કામ એવું મજબૂત કર્યું કે મો વર્ષ પછી જોની છે તોડતા ધીણીની ધારો તદે પણ એ ધવતી ન તદે

એ ખાડો તેા આજે અદૃશ્ય થઈ ગયો તે પણ એ ઉપરના પામ પાયા ઉપર વિમાન આકારની મંદિરાવધિ કળા અને સ્થાપત્યની દૃષ્ટિએ લબ્ય અને મુગ્ધકર લાગે છે એ મંદિરો અને મૂર્તિઓને જોઈને આન દોહ્ગાર નીકળે છે અને શ્રદ્ધા, ભક્તિ અને પ્રેમનું જ્વલત દૃષ્ટાત હૃદયમા દોતરાઈ જાય છે

દહેરામરો તેયાઝ યયા મોતીશા શેઠની હોસનો પાર નહોતો. મટેત્સવના મુકૂર્તો નક્કો કર્યા બધી મોરઠનો મઘ કાઠવાનું નક્કી થયું પણ માણસનું ધાર્યું કયા થાય છે? શેઠની તળીચ ત નરમગરમ ચાલતી હતી પોતાના પુત્ર અને મિત્રોને બોલાવી મંદિરનું કામ પૂરું કરી ધામ ધૂમપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરવા ભવામણ કરી મ. ૧૮૮૨ ના ભાદરવા ગુદ ૧ ને રોજ શેઠ સ્વર્ગે સીધાવ્યા

ખીમચદ શેઠના ઉપર ગધો બેજો આવી પડ્યો શેઠનો અતિમ ઈચ્છાને માન આપવાની દૃષ્ટિએ મોતીશા શેઠના મિત્રો અમચદ દમણી અને કુનચદ ઠસ્તુગ્ય દગી મવાહથી શેઠને વિચારી પ્રતિષ્ઠાકાર્ય કરી લેવા નિશ્ચય કર્યો

મોરઠનો મઘ નીકળ્યો મ ૧૮૮૩ ના પોષ વદી એકમે મઘ પાત્રીતાણા પહોચ્યો. મઘમા શેઠ હેમાલાઇ આવ્યા હતા એક હજાર મઘનીઓ અને મવા લાખ યાત્રાળુઓ હતા અત્રા દિવસ પાત્રીતાણામા ઝાપે ચોખા મૂઠયા, દોઈને ધૂમાટો ન વર્યો પડે એરી વરવચ્ચા કરી એવો મોગે પ્રતિષ્ઠા મટેત્સવ કરવામા આવ્યો કે આજ

સુધી લોકો યાદ કરે છે દરરોજનો જમણનો જ રૂા ૪૦૦૦૦) ખર્ચ હતો પ્રતિષ્ઠા પછી તુરતજ મોતીશા શેઠના પત્ની અને ખીમચ દલાઈની માતા દિવાળી શેઠાણી સ્વર્ગે સીધાંબ્યા. જાણે કે પુત્રે શેઠની અંતિમ લાવનાને સમજી કેવી અનુપમ રીતે પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેની વધામણી આપવા સ્વર્ગમા શેઠ પામે ગયા

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમા અમાધારપુ મેદની, ધમા લનો પાંગ નહિ પણ કોઈની પણ નાખોરી ફૂટી નથી, કોઈનું મરણ થયું નથી, એ એક અમત્કાર ગણાય

જા મહિરો ખાધવા માટે એ શી હજાર રૂપીઆના દોરડાનો ખર્ચ થયો હતો

ધન્ય એ તીર્થપ્રેમ, ધન્ય એ લાવના, ધન્ય એ થડા, ધન્ય એ લક્ષ્મી અને ધન્ય એ ભક્તિ !

સઘ જમણ

શેઠ મોતીશાના પુત્ર ખીમચદ શેઠ સઘ મહિત આબ્યા છે અમદાવાદથી પ્રેમાલાઈ શેઠ તૃયા જુહી જુહી દૂકોના મહિરોની મૂર્તિઓની અજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠા માટે ખાવન સઘ એકઠા થયા હતા લલિતમાગરને તીરે એક નગર વસી ગયું હતું પુરણાઈની ધર્મશાળા હાલ છે ત્યાં એક ચોતરા ઉપર મઘવીની જેઠક ગોઠવવામાં આવી હતી, તથા સઘવીની હાજરી જાણવા વાવટો ચડાવી રાખવાની સુદર વ્યવસ્થા કરી હતી સાજના દરેક સઘવી અહીં મળતા હતાને ખીબ દિવસના જમણનો આદેશ અહીં અપાતો..

એક દિવસ શત્રુનો ગમય હતો ધીમે ધીમે સઘવીઓ તથા આગેવાનો આવવા લાગ્યા બીજા દિવસના જમણુ માટે દોને આદેશ આપવો તેની વાતો ચાલતી હતી આદેશ આપનાર જુદા જુદા ગૃહસ્થોને પૂછતો હતો એક મારવાડી ઠોશીમા સામાન્ય કપડામા એક બાજુ ખેઠા હતા જમણુના આદેશની વાત સાંભળીને ચમચા

‘ભાઈ ! શેનો આદેશ આપો ઠો ?’

‘માડી ! આવતી કાલના જમણુનો’

‘ભાઈ ! મને એ ત્હારો લેવા દોને ? મારી કાલના પૂરી થશે ?’

‘પણ માડી ! આ તો આવતી કાલના જમણુવારની વાત છે તે કાઈ આગતી મગજદિવાની જોની નથી મમલ્યા માડી !’

‘ભાઈ સમજુ છું ! મારા એવા ભાગ્ય કયાથી કે સઘસઘુદાય મારુ આગણુ પાવન કરે ને પ્રમાદી આખે ?’

‘પણ ઠોશીમા જાણો છો આ જમણુમા કેટલું ખર્ચ આવશે ?’

‘ગગા ! ઇતો હું શુ જાણુ ! પણ જે થાય તે ખર્ચ તેની શીદ શ્રીકર કરવી ? ભલેને લાખ થાય !’

આ સાંભળી સઘવીઓ અને આગેવાનો સ્તબ્ધ થઈ ગયા ઠોશીના દેહાર જોતા તેની આટલીબધી શક્તિ જાણા ની નહોતી

‘ માતાજી એટલા બધા રૂપીઆ ભેઈશે, કે ન પૂઠો વાત, એ કયાથી કાઢશે ? ’

‘ ગગા ! કેટલા બધા રૂપીઆ તારે ભેઈએ, લે માડ ગણવા ને માડ ઉપાડવા ’ કહીને પાનેની ગોઢડીને ગાને ચીરી તેમાંથી સોનામહોરનો વરસાદ વરમાવ્યો. બધા આશ્ચર્ય સ્થિત થઈ ગયા અને ધન્ય ધન્ય બોલવા લાગ્યા.

બીજે દિવસે તે મારવાડી ડોરીનું જ જમણુ થયું અને ડોશીમાનો શ્રદ્ધાની વાત પાલીતાણાના જગ્યાજગ્યામાં થવા લાગી.

બહાદુર જીવાનને ઓળખો છો ?

શ્રીખમ્જીતુના દિવસે હતા જપોરનો સમય, તાપ અસહ્ય હતો. એક યુવક ધોયેલા ઠપડા અને હાથમાં ઠપડા ધોવાનો મોઢો ધોકો લઈને ઘેર આવ્યો. જરા આરામ લેવા આડો પડ્યો.

એ યુવક ભાવસાર જાતિના ટીમાણીયા ગોત્રનો હતો. શત્રુ જયગિરિની શીતળ-છાયા પાલીતાણામાં રહેતો હતો. હજી પ્રહસ્યારી હતો. લાઈ અને લાલો સાથે ગૂંઠેનો હતો. ઠપડા રજવાણુ કામ એટલે હમેશા નદીએ ઠપડા ધોવા જવાણુ રહેતું.

ભૂખ પૂગ લાગેલી, હાથ પગ ધોઈ રસોડામાં ગયો. તેા રસોઈને વાર હતી થાક અને ભૂખથી અટકાયેલા જીવાનને ગુરસો આવી ગયો. ‘ જપોર સુધી રસોઈ નથી થઈ

ઘર બેઠાં બેઠાં એટલું ચે નથી થતું? ખીલું કામ પણ શું છે? હવેથી એ નહિ ચાલે "ભાભી પણ દિયરના આવા તીખા શખેરા સહન ન કરી શકી. "ઓહો! સ્ત્રોત્રને થોડી વાર લાગી એમાં તો શુન્સે આસ્માને ચઢ્યે. એટલું બધું જોર શેતું ખતાવો છે? હજી તો તમારા ભાઈ કામે છે અને તમે બેઠા બેઠા તાગડધિત્રા કરો છો. બળ બહુ હોય તો શિદ્ધાચ્છની જાત્રા બંધ છે તે છોડાવોને? સિંહને મારી તો ખરા શરવોર કહું?" ભાભીનું મેલું સાંભળતાં જ ધોકાને હાથમાં લેતોડને ચાલી નીકળ્યો પ્રતિજ્ઞા કરી "ભાભી! જ્યાં સુધી સિંહને મારીને ન આવું ત્યાંસુધી ઘરમાં પગ મૂકીશ નહિ"

દેટલાક લોકો તો મરકરી કરતા રહ્યા ને યુવક ચાલી નીકળ્યો. તળેટી પાસે મિત્રોની વિદાય લીધી ને ચાલી નીકળ્યો. તેણે જણાવ્યું કે "ઉપર જઈ સિંહને મારી ઘંટ વગાડું તો જાણશે કે સિંહ માર્યો છે, નહિ તો મને મરી ગયેલો જાણશે."

દહતા અને નિર્ભયતાથી ચઢવા લાગ્યો. નશીળયોગે સિંહ એકે આડ નીચે સૂતો હતો. વિચાર થયો કે સૂતેલાને કેમ મર્યા? દરથો લલકાર કરી અને સિંહ જ્યાં જાયું જોવા જાય છે ત્યાં પોતાનો ધોકો એવો તો ઝીંક્યો કે સિંહ ત્રાડ પાડી ઊઠ્યો.

સિંહને અખત દટકો લાગ્યો, થોડીવાર બેલાન થકું ગયો. વિકમત્રી સિંહને પહેલોજેઈ ઘંટ વગાડવા દોડ્યો. જેવો ઘંટ વગાડવા જાય છે ત્યાં પાછળથી સિંહે અપટ.

મારી અને યુવાન પડી ગયો, પણ મિંહની જોપરી તૂટી ગયેલી એટલે તે બેભાન થઈ પડ્યો ખીજી ણાણુ યુવાન પડ્યો યુવાનને ઘયુ કે સિહ તો માર્યો પણ ઘટ કેમ વગાડવો. તમામ શક્તિ એકઠી કરી, કપડાઓ ઘાને મજબૂત બાધી, ધીમે ધીમે લઘડતે પગે જિલા થઈ ભેરભેરથી ઘંટ વગાડ્યો રાહ ભેતા લોકો ઘટ સાલળી ઉપર આવી પહોચ્યા એક તરફ સિહ અને એક તરફ વીર વિક્રમસી, યાત્રા છૂટી કળનારે પ્રાણુ આખ્યા.

એ વીર વિક્રમમીનુ સ્મારક કુમારપાવના મદિર સામે લીળડાના વૃક્ષ નીચે આજ પણ મોજુદ છે

આપણે એ વીરને ન ભૂલીએ ધન્ય એ વીર, ધન્ય એ વીરતા.

પોપટનું જાતિસ્મરણ જ્ઞાન

મારી માતા વર્ષોથી એક પૌત્ર માટે ઝંખતા હતા, પણ પુત્રીના જન્મથી તેમની આશાઓ લાગી પડી મૃત્યુ પહેલા પૌત્રનુ મુખ ભેવાની લાવનાથી તે જીવન ટકાવી રાખતા હતા ચાર વર્ષ પછી આશાનુ કિરણુ દેખાયુ અને માતાજીનુ હૃદય નાચી ઊઠ્યુ પર્યુપણુ પર્વમા પૂજા અને વ્યાખ્યાન પછી આનંદ ઉત્સવ અગે કુટુંબના આસ જનોને બોલાવી માતાજીએ કહ્યુ “ પરમાત્માએ મારી પ્રાર્થના સાલળી છે મારી છેલ્લી વાસના જરૂર પૂરી થયે તો મારુ જીવન સાર્થક પણ થઈ જશે તમને જવાને સુખી-નીલં

વાડીમાં જોઈને મારો આત્મા અનેરો આનંદ અનુભવે છે. મારી ઇચ્છા તે મારા લાલ પૌત્રનું નામ આજથી નક્કી કરવાની જાગી છે હું તેના મુખારવિંદને તો જોઈશ ત્યારે ખરી પણ નામ તો નક્કી જ કરી લઉં”

કુટુંબીજનો તો વૃદ્ધ માતાની આવી આશ્ચર્યજનક વાતથી વિસ્મિત થયાં કોઈ શું જોલે ? પણ એક દસ વર્ષની બાલિકા બધાની વચ્ચેથી આગળ આવી માતાજીના જોળામાં બેસી ગઈ અને કહેવા લાગી ‘અમાજી ! એક સોનાની સીંદી બનાવરાવી તેના ઉપર તમારે ચઢવાનું, તે સીંદી દાનમાં આપવાની અને મિષ્ટ લોજન કરી અમને બધાને જમાડવાના, ગિરાદરીમાં લાડુ વહેંચવાના અને દહેરાસર-જીભા પૂજા લણાવવાની અને આપણે શ્રી સિદ્ધાચળજી હમણાં જઈ આવ્યા, તેની યાદમાં પુત્રનું નામ ‘સિદ્ધાચળજી ઉપરથી જ પાડવું’ બધાં આ બાલિકાની વાત સાંભળી મુગ્ધ થઈ ગયાં. મારી સૂચના પ્રમાણે સિદ્ધરાજકુમાર નામ રાખવાનું નક્કી થયું.

૧૯૦૮ માં હું મુંબઈમાં સમેતશિખરના મુકદ્દમામાં રોકાયેલ હતો અને પુત્રજન્મના આનંદજનક સમાચાર મળ્યા મારી માતાના હર્ષનો પાર નહિ હોય. તેરાની પ્રાર્થના ફળી દસમે દિવસે હું જયપુર પહોંચ્યો અને બાબકને જોળામાં લીરો કે અત્યંત રહવા લાગ્યો અને અમારા બધા પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા મારી માતાએ કોઈ મુંદર તત્વન ગાવાની સૂચના કરી અને નીચેનું સ્તવન ગવાયું.

કચું ન ભયે હમ મોર વિમળગિરિ કચું ન ભયે હમ મોર
 સિદ્ધવડ રાયણ રૂપરી શાખા, જુલત કરત ઝકોર, વિમળગિરિ
 આવત સંઘ રચાવન અંગીયાં, ગાવન ગુન ઘમ ઘોર ,,
 હમ ભી છત્ર કલા કરો નીરખત, કટને કર્મ કઠોર ,,
 મુરત દેખ સદા મન હરખે, જૈસે ચંદ્ર ચકોર ,,
 શ્રી શીખવેસર દાસ તિહારો, અરજ કરત કર જોર ,,

સિદ્ધવડનું નામ ગાળકને કાને પડતાં ગાળક રોતો!
 ગિલકુલ પાંધ થઈ ગયો અને ગહુ જ ધ્યાનપૂર્વક આપું
 સ્તવન સાંભળવા તદ્દલીન થઈ ગયો. અગ્યાર દિવસના
 ગાળકની આંખોમાં અને મુખારવિદમાં, હૃદયમાં અને મનમાં
 આ સ્તવને એવી ભિન્ન જગાડી કે જ્યારે-જ્યારે ગાળક
 અસ્વસ્થ જણાય ત્યારે આ મધુર ગાયન તેના આત્માની
 શાંતિ માટે સંજીવની બની ગયું.

સિદ્ધરાજ ત્રણ વર્ષનો થયો. એક દિવસ સોના કાકી
 સાથે વાલકેશ્વર દર્શન કરવા ગયો. મૂળનાયકજીની પ્રતિમા
 જોઈ સિદ્ધરાજ બોલી ઉઠ્યો 'આદીશ્વર ભગવાનની પેલી
 પ્રતિમા આ પ્રતિમાથી મોટી હતી '

સોના—કુમાર, તું, કયા આદીશ્વર ભગવાનની વાત
 કરે છે?

કુમાર—સિદ્ધવડના આદીશ્વર ભગવાન.

સોના—તું તે કયાંથી જાણે ?

કુમાર—મેં તે પ્રતિમાની પૂજા કરી છે.

સોના—જૂઠો કહાંનિ ! તારા જન્મ પછી આપણે,

સિદ્ધાચળ ક્યાં ગયા જ છીએ.

કુમાર—હું જૂઠું બોલતો નથી. હું સાચું બોલું છું.

સોના—એટલે તેં મું ભગવાનની પૂજા કરી છે ? કે
સ્વપ્નમાં જોયા છે ?

કુમાર—મેં પૂજા કરી છે

સોના—તે બને જ કેમ ? ક્યારે પૂજા કરી બોલ
મારા વત્સ !

કુમાર—પહેલાં.

સોના—એ કેવી રીતે ?

કુમાર—હું પોપટ હતો.

સોના—ક્યા રહેતો હતો ?

કુમાર—મિઢવડમાં

આ આશ્ચર્યજનક વાત હતી માની મનાતી ન હોતી
અને કુમારના વારંવારના સિદ્ધાચળના સ્મરણથી જૂઠી
માનવાને પણ કારણ ન હોતું. તે વારંવાર મિદ્ધાચળ જવા
હક લેતો અને સિદ્ધાચળમાં વાપગ્વાની દૃષ્ટિએ થોડા
રૂપીઆ લુહા એકઠા કરવા પણ લાગ્યો હતો.

ઇ. મ. ૧૯૧૨ ના બાન્યુઆરીમાં અમે પાલીતાણા
આગ્યા સોનગઢથી ગિરિરાજના શિખરો જોતાં બાબક
ઉત્સાહથી બોલી વિકર્યો કે—એ મિદ્ધાચળ દેખાય ! શિહોર
સ્ટેશન આગ્યું અને ગાડી બદલવા ચેટકોર્મ ઉપર ઉતર્યા

કે કુમાર સિદ્ધાચળ તરફ બેઠને ગિરિરાજને પગે લાગ્યો. અને કહેવા લાગ્યો. બુઝો ! બુઝો ! કાકા સાહેબ ! પેલો કાળો પર્વત દેખાય છે ને એ જ સિદ્ધાચળ. હવે જલદી ઉપર જવાનું થાય તો કેવું સારું ?

પાલીતાણા આવ્યા અને બીજે દિવસે યાત્રા માટે ગયા. મારી ઉપર ચડવાની અશક્તિને લીધે હું ડાળીમાં બેઠા. મેં કુમારને ડાળીમાં મારી સાથે બેસવા વિનવ્યો પણ તે બેઠો નહિ અને મારા ભાઈની આંગળી પકડી ચાલવા લાગ્યો.

મારા ભાઈએ જણાવ્યું કે રસ્તામાં ઉપડામણીએ ણાળ-કને ઉપાડવા કહ્યું પણ કુમારે ના પાડી. એક પણ વિસામે બેઠા સિવાય તે આનંદથી ચડી ગયો. તેની ભાવનાથી તેને માટે પહેલી પક્ષાળ, ચંદનપૂજા, કૂલપૂજા વગેરેનું ઘી બોલી તેને પૂજા કરાવી. પૂજા કરતાં તેનો આનંદ અનુપમ હતો. અમે ચૈત્યવ દન કરવા બેઠા ત્યારે તે કાઉસગમાં બેઠો હોય એમ બેસી ગયો અને આસપાસ યાત્રાળુઓનો અવર-જવર, સ્તવનોના સરોદો કે પૂજાની ધમાલ છતાં તે અડધો કલાક ધ્યાનમાં બેસી રહ્યો.

યાત્રા કરીને તે અત્યંત આનંદી દેખાતો હતો. હંમેશા યાત્રાએ આવવાનો તેણે વિચાર દર્શાવ્યો અને યાત્રા કરીને એક બે વાગે તે નાનો ચારેક વર્ષનો ણાળક જન્મતો હતો. ડુંગર ઉપર તો પાણી સરખું લેતો નહિ.

સિદ્ધવડ-તેનું પ્રિયસ્થાન બેવાનું નક્કી કર્યું ત્યાં તેણે જે વૃક્ષ ઉપર તે રહેતો હતો તે બનાવ્યું અને અમારા

બધાના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેને મુનિરાજશ્રી મોહનવિજયજીએ પૂછ્યું કે—આ સિદ્ધવડમાંથી બીજી કોઈ જગ્યાએ નહિ પણ જયપુરમાં ઢઢાણને ત્યાં જ જન્મ લેવાનું કેમ પસંદ કર્યું? આના જવાબમાં તે બાળકે ગારા તરફ ફરીને જણાવ્યું કે—જ્યારે તમે અને મા સાહેબ અહીં યાત્રા કરવા આવ્યા ત્યારે મા સાહેબે મને જોઈને પૂછ્યું હતું કે—પોપટ—પોપટ, તું મારે ત્યાં આવીશ? અને મેં ચાચવતી હા પાડી હતી.. તે વખતે મેં તેમને ત્યાં જવાની ભાવના કરેલી.

શાંતમૂર્તિ મુનિમહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી, મુનિમહારાજશ્રી હંસવિજયજી તથા મુનિમહારાજશ્રી મોહનવિજયજીએ બાળકને ગંધી વાતો બોલી તથા બાળક સાથે વાતો કરી જણાવ્યું હતું કે ખરેખર બાળકને નતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું છે.

હજારો યાત્રાળુ ભાઈ બહેનો કુમારને જોવા આવતા

આને એ સિદ્ધગજકુમાર ઢઢા ઠલકતા બ્યાપારી-ચેન્નરમાં મોટા પગારથી સાગ હોદ્દા ઉપર હતા ત્યાંથી રાષ્ટ્રીય ભરતના અંગે જેલ મહેલમાં હતાં. હમણાં છૂટયા છે.

કેવી અફભૂત સત્યકથા! કેવો એ ગિરિરાજનો મહિમા: એક પોપટ જેવું પક્ષી, ભાવથી એકાદ બે વખત કે પાંચ દસ વખત પૂજા કરી, મનુષ્ય જન્મ પામી નતિસ્મરણ જ્ઞાન મેળવે છે, તો આત્મશુદ્ધિ અને આત્મશાંતિથી વારંવાર યાત્રા કરનાર કેવું મહક પુણ્ય ઉપાર્જન કરી, આ મનુષ્ય ભવનું સાર્થક કરી શકે?

જાવડશાનો ઉદ્ધાર.

કાપિલપુરમાં જાવડ અને જાવલા-પતિ-પત્ની દરિદ્ર સ્થિતિમાં હતા, પણ ધર્મજાવના સતેજ હતી ગોચરીઅર્થે આવેલા એ મુનિગણેને વદન કરી યથાશક્તિ સેવા કરી. મુનિરાજ પતિ-પત્નીની ભક્તિથી આનંદિત થયા પ્રસન્ન થિતે આશીર્વાદ આપ્યા કહ્યું કે-આજે એક જાતવત ઘોડી વેચાવા આવશે તે ખરીદી લેજો ઘોડી ખરીદી લીધી. ઘોડા સમય બાદ ઘોડીએ એક અશ્વરત્નને જન્મ આપ્યો. આવા ઉત્તમ જ્ઞાને જોઈ એક ગણએ તે અશ્વને ત્રણ લાખ રૂપીઆમાં વેચાતો લીધો પછી તે જાવડે અશ્વોનો વેપાર કર્યો વિક્રમ રાજને જાવડે આવા ઉત્તમ અશ્વો ભેટ મોકલ્યા. વિક્રમ રાજએ મધુમાવતી-મહુવા વગેરે ગાર ગામ આપ્યા

મહુવામાં પ્રવેશ કર્યો અને મગળ શુક્રત થયા તેની પત્નીએ પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો મહામહોત્સવ કરી જાવડ નામ પાડ્યું જાવડ મોટી ઉન્નતનો થયો ત્યારે તેના લગ્ન ઘેટી ગામના શૂર નામના યેષ્ઠીની પુત્રી સુશીલા સાથે થયા

ઐઃ સમયે કાળપ્રભાવે શત્રુ જયનો અધિપ્તાયક રૂઢ્યો હતો ઠોઠ યાત્રાએ આવી શકતું નહિ તીર્થની આશા-તના થતી હતી જાવડના મૃત્યુ પરી જાવડ ધર્મજાવ ટકાવી છવન શુભરતો હતો કેઈ યોગીરાજે જાવડને શત્રુ જયના ઉદ્ધાર માટે પ્રેરણા કરી જાવડે ચક્રેશ્વરી દેવીનું ધ્યાન ધર્યું દેવી પ્રમત્ત થયા તદ્દસિવાથી અર્હ ત પ્રતિમા ગાવી, ઉદ્ધાર કરવા સૂચ્યું મહુવામાં આવતા જ વહાણો આવી

પટ્ટાંચા શ્રી વજ્રસ્વામી પણ વિચરતા ત્યાં પધાર્યાં. તીર્થ-
ઉદ્ધાર માટે શ્રી વજ્રસ્વામી શત્રુજય પધાર્યાં. અનેક વિધિનાને
હુકાની અધિષ્ઠાયકની સહાયતાથી નવા જિંઘની પ્રતિષ્ઠા
કરવામાં આવી.

પણ પતિ-પત્ની ધનજદંડ ચઢાવવાને પ્રાસાદના શિખર
ઉપર ચઢયા ત્યાં અપૂર્વ આહ્લાહ અને આનંદમાં મગ્ન, પ્રભુની
પ્રાર્થના-સ્તુતિ કરતાં કરતાં પોતાના જીવનને ધન્ય માની
અપૂર્વ વિચારશ્રેણીએ ચઢી જતાં મૃત્યુ પામી દેવલોકે ગયા.

સૂર્યકુંડનો પ્રભાવ.

આજ્ઞાપુરીના રાજા વીરસેનને ચંદ્રકુમાર નામનો પુત્ર
હતો: પણ અપરમાતા વીરમતીએ વિદ્વેષથી ઔચરિત્રથી
કુકડો ણનાવી દીધો. ચંદ્રકુમારની બીજી પત્ની પ્રેમલાલમ્હી
વિમળાચળની યાત્રા કરવા આવે છે. યાત્રા કરી સૂર્યકુંડ
પાસે શીતળ જળ અને શીતળ પવનનો આનંદ લેવા બેસે
છે. કુકડાને એકાએક પૂર્વજન્મ યાદ આંચો, “અહો! તિર્યંચ
અવસ્થામા સોજ મોજ વર્ષ વહી ગયાં કયાં મારી ગુણાવલી?
કયાં મારું રાજ્ય? કયાં મારા સંજ્ઞન? અરે! માતા પિતાને જ
ચેરણ ણની અહા! નટો સાથે દેશદેશાંતર કર્યો. છેવટે પ્રેમલા-
લમ્હી મળી. પણ તેની સાથે રાત-દિવસ રહેવા છતાં કેવો
વિયોગ? આ જિંદગીનો શો અર્થ? તિર્યંચપણામાં કયાં
મુખી રહેણું? કેાની માતા, કેાની પત્ની, કેાનું રાજ્ય?
આમ વિચારી તેણે એકદમ સૂર્યકુંડમાં જંપાપાત કર્યો.
પ્રેમલા ગભરાઈ ગઈ. તે બોલી બીઠી—અરે! આ શું કર્યું?

અરેરે ! હું ક્યાં જઈ ? શું કરું ? એમ કરતાં તે પવ્વ કૂદી પડી. કુકડાને પકડવા જતાં અપરમાતાએ બાંધેલાં છર્ણુ દોરો હાથમાં આવતાં તૂટી ગયો અને આશ્ચર્ય વચ્ચે કુકડો મનુષ્યત્વને પામ્યો. જાને તરવામાં કુચળ હોવાથી જહાર નીકળ્યા. એક ખીલને ઝોળખ્યા અને આનંદ આનંદ પ્રસરી રહ્યો. સૂર્યકુંડનો આ પ્રભાવ હજારો યાત્રિકોએ જાણ્યો અને અંદરાજને જોવા માટે માનવમેદની ઉભરાઈ ગઈ.

પ્રેમલાલચીની ભાવનાથી અંદરાજને તીર્થાધિરાજ શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની પૂજા જલ્દી ભક્તિભાવથી કરી.

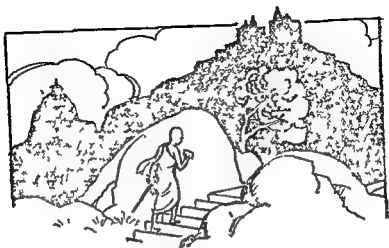
ધન્ય ધન્ય સુરજકુંડ જળ, કલિમલ મલ હણનાર;
દીધો અંદ જાણી કરી, માનવનો અવતાર.

આ સુરજકુંડના પવિત્ર જળનો પ્રભાવ અલૌકિક છે. પાપરૂપી મળને દૂર કરનાર તરીકે તે પ્રસિદ્ધ છે. તેના પ્રભાવથી પક્ષી જનેલા અંદરાજ મનુષ્યપણું પામ્યા.

એ પવિત્ર જળની અંજલિ સૌ યાત્રિકોને પાવન કરે છે.

પાલીતાણાના રમણીય સ્થાનો

મહારાજ સાહેબનો હાથમહેલ,	પંચળીબીનો શાળે,
શૂરવીરોના પાળીઆ,	ઓવન પૂર,
ભૈરવનાથનું મંદિર.	લબ્ય દરબાર હોલ.
સાવલીંગાની વાવ,	લોડલાંજન મહાદેવ,
શ્રી નંદકુંવરના અનાચાથમ,	શ્રી જાત્રમંદિર
દસનામી અખાડો,	કાનાળાવાની ચેતનસમાધિ
સુરુ દત્તાત્રેયની ચરણપાહુકા,	જૂની તલાટી,

ગિરિરાજને માર્ગે

અદ્ભૂત જ્ઞેન કથા તરગવતી તથા નિર્વાણકલિકા, પ્રતિષ્ઠાપદ્ધતિ અને જ્ઞેન નિત્યકર્મ તેમજ જ્ઞેન હીક્ષાના વિદ્યાનુ કર્તા શ્રી પાદલિખસૂરિ એક અપૂર્વ શ્રુતસાગર અને યુગપ્રધાન હતા તેમને સિદ્ધિયોગ હતો. ગાદાશ ગામિની વિદ્યાના બળે તેઓ તીર્થયાત્રાઓ કરી શકતા તેમ દહેરાય છે. તેમના શિષ્ય નાગાર્જુને ગુરુના નામમ્બરણને માટે શ્રી શત્રુ જયની તળેટીમા પાદલિખ નામે નગર વમાવ્યું તે પાદલિખ એ જ આજનુ પ્રાતમ્બરણીય બનેલુ પાલીતાણા

સૌગંધ્રમા ગોહિલવાડ પ્રાતમા પાલીતાણા એક નાનકડું શહેર છે દેશપદ્દેશના હજારો યાત્રિહો આ શહેરમા દરવર્ષે ગિરિરાજ શત્રુ જયની યાત્રાએ આવે છે પાલીતાણા નાનુ પણ મ્વચ્છ, મુંદર અને રમ્ય શહેર છે

પાલીતાણાની શોભા, પાલીતાણાનું ગૌરવ, પાલીતાણાની પ્રસિદ્ધિ અને પાલીતાણાની પ્રતિષ્ઠા એ ગરવા ગિરિરાજને લોધે જ છે

વિધવિધ માર્ગો-

પાલીતાણા આવવા માટે વિધવિધ રેલગાડીના માર્ગો છે.

- (૧) મુબઈ, અમદાવાદ, વિરમગામ, વઢવાણડેમ્પ, શિહોર
- (૨) દિલ્હી, મારવાડ, આણુ, મહેસાણા, વીરમગામ, ,,
- (૩) મુબઈ, અમદાવાદ, ધોળજા, ધધુકા, ગોટાદ ,,
- (૪) બામતગઢ, રાજકોટ વઢવાણડેમ્પ ,, ,,
- (૫) વેરાવળ, જુનાગઢ, જેતલમર, જેતપુર, ઢસા, ધોળા ,,
- (૬) રાજકોટ, જેતલમર, જેતપુર, ઢસા, ધોળા, ,,
- (૭) મહુવા, તળાજા, ભાવનગર ,,
- (૮) મહુવા, કુડલા, ઢગા, ધોળા ,,

આલો આલો વિમળગિરિ જઈએ,
ભવજળ તરવાને.

શિહોરથી ગાડી ઉપડતાં જ ગિરિરાજના દર્શન માટે ણાળકો અને વૃદ્ધો, સ્ત્રીઓ અને પુરુષો, મારવાડી કે પંજાબી બધા અત્યંત ઉત્સુક બને છે હંસીયાણા હીલમહીલા મેદાનો-માથી વળાંક લેતી ગાડી જેમ આગળ વધે છે તેમ તેમ મદિરોના નગર સમા એ તીર્થરાજ ધવલ મદિરોથી આરછા દિલ નજરે પડે છે અને ગગનચુંગી શિખરોના સુન્દર કાગો આકાશમા અમરતા તેમની તારલા જેવા હીપી ઉઠે છે અને

ભાવિક ભક્તોના કંઠમાંથી “ જાત્રા નવાણું કરીએ વિમળગિરિ,
જાત્રા નવાણું કરીએ ” તથા “સિદ્ધાચળ ગિરિ બેઠ્યાં રે ધન્ય
ભાચ્ય હુમારાં ” તેમજ “ સિદ્ધાચળના વાસી જિનને કોડો
પ્રણામ” જેવાં ગીતો સરી પડે છે અને દૂરદૂરથી જ એ
ગિરિરાજને હજારો મસ્તકો પ્રણિપાત કરે છે.

સ્ટેશનની સામે જ શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળના
ભવ્ય મકાનો શોભી રહ્યાં છે

પાલીતાણા સ્ટેશને ઘોડાગાડીઓ હરેક સમયે તૈયાર
મળે છે અને એક ગાડીના આઠ ધાર આના ધર્મશાળા મુખીના
એસે છે મેળાના દિવસોમાં બહુ યાત્રાળુઓ ઉતરી પડ્યા
હોય છે ત્યારે વધારેમા વધારે સવા દોઢ રૂપિયા લેવાય છે.
સામાન વિશેષ હોય તો બળદગાડી પણ આઠેક આને મળી રહે છે.

પહેલાં જગાતના નાકે યાત્રાળુઓને સામાન વિગેરે
ઢેખાડવાની બહુ તકલીફ રહેતી પણ મહારાજ સાહેબના
રજત મહોત્સવ પ્રસંગે જગાત કાઠી નાખવામાં આવી છે,
તેથી ઘણી મુશ્કેલી ઓછી થઈ છે.

પાલીતાણામાં યાત્રાળુઓને માટે મગવડ અને અનુ-
કૂળનાવાળી ઘણી ધર્મશાળાઓ છે ધર્મશાળાઓની યાદી
પાછળ આપવામાં આવી છે. કલ્યાણ ભુવન, આન્દ ભુવન,
પુશાલ ભુવન, નકાર બીડીંગ આદિ અગત્યની સગવડવાળી
ધર્મશાળાઓ છે બીજી ધર્મશાળાઓમાં પણ વ્યવસ્થા સારી છે.

તળેરી માર્ગ—

શત્રુજય જેમ મંદિરોનું નગર છે, તેમ પાલીતાણા

ધર્મશાળાઓનું નગર મનાય છે. શહેરના મધ્યભાગમાંથી ધર્મશાળાઓ શરૂ થાય છે તે છેલ્લી ધર્મશાળા નહાર બીલ્ડીંગના નામે ઓળખાય છે ત્યાં પૂરી થાય છે. અહીંથી આગળ વધતાં પચીસ કદમ દૂર જતાં શ્રી કલ્યાણવિમળની દહેરી બિંબા ઓટલા ઉપરની ધુમટવાળી આવે છે, પાણીની પરણ પણ અહીં ખેસે છે. વિમળગચ્છના શ્રીમાન મુનિરાજ શ્રી કલ્યાણવિમળ અને શ્રી ગજવિમળ મુનિરાજોનો આજગ્યાએ અગ્નિ-સંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત મુનિરાજોના પગલાં સાથે કુલ પગલાં જોડી ત્રણ છે.

તળેટીમાં તમામ યાત્રાળુઓને લાતુ આપવાની મંગળ શરૂઆત આ મુનિરાજ, શ્રી કલ્યાણવિમળના ઉપદેશથી રાય-ખાણુ સ્ત્રીતાળચંદણ નહારના ઠાઠાએ શરૂ કરેલ છે.

રસ્તામાં ખાલમંદિર અને શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર નેત્ર ઘાલાશ્રમ આવે છે.

રાણાવાવ-

આગળ ચાલતાં રાણાવાવ આવે છે. આ વાવ સુરત-નિવાસી શ્રી લુખણદાસ શેઠે યાત્રિકો અને પશુ આદિની તૃપ્તિ શાંત કરવા માટે બંધાવી છે. અહીં કોસ આવે છે અને હવાડામાં પાણી ભરાય છે. આ વાવ પાસે એક ઉંચા ઓટલા પાસે દહેરી છે તે મેઘમુનિનો સ્તંભ છે. તે ત્રણ જોડી પગલાં છે.

જૈન નગર-

શ્રીમંતોને માટે હવા ખાવાના સ્થળો તો માથેરાન અને મહાબળેશ્વર જેવાં ઘણાં ય છે. પણ પાલીતાણાની સુંદર હવા અને શત્રુજય ગિરિરાજની યાત્રાને લાભ ઉપરાંત ધર્મશાળામાં ગૃહસ્થને અનુકૂળ સુખ-સગવડો ન જ મળી શકે તે દૃષ્ટિએ ગિરિરાજના ચરણે એક જૈન નગર વસાવવાની રાવળહાદુર શેઠ શ્રી જીવાભાઈ પ્રતાપશી તથા રાવળહાદુર શેઠ અમૃતલાલ કાળીદાસ વગેરે ગૃહસ્થોને ભાવના જાગી. નામદાર કાકેર સાહેબે બહુ જ આનંદપૂર્વક ૯૯૯ વર્ષનાં પટે વિશાળ જમીન આપી અને આજે જૈન નગર તલાટીની પાસે જ વસી રહ્યું છે. તેમાં અદ્યતન પદ્ધતિના અનેક જાતની સગવડોવાળા વિલાઓ બની રહ્યા છે. રસ્તા અને સડકો તથા વીજળીની સેવાની વગેરેથી તે સુંદર દેખાય છે. હરેક વિલામાં નાના નાના બગીચાઓ થવા લાગ્યા છે. યુદ્ધની અસહ્ય મોંઘવારી તથા કન્ટ્રોલને લીધે થેડા જ વિલાઓં થયા છે, હવે બીજા બંગલાઓ યથે ત્યારે જૈન નગરનો દેખાવ રમણીય લાગશે.

રાણાવાવથી ચાર ક્લર્કિંગ ફર જતાં ગિરિરાજનો તળેટી આવે છે પ્રાચીન સમયમાં આ ગિરિરાજ કાઠિયાઆડના જુદા જુદા નાના મોટા પર્વતોને આવરી લેતો મોટો વિશાળ-

કાય પર્વત'હતો અને તેની તળેટી શ્રી વહીલીપુર નગર
પાસે હતી કાળના વહેવા સાથે નાના મોટા પર્વતો ખંડિત
થતા ગયા. વસ્તી વધવા લાગી, મમુદ્ર દૂર ચાલ્યા ગયો
અને તળેટીનું સ્થાન બદલાઈ ગયું

ટાળી કે ઉપડામણીઆ—

શહેરથી તળેટી સુધી ઘોડાગાડીઓ વધારેમા વધારે
એક યાત્રાળુના બે આના ભાડું લઈને આવે છે. બળદ ગાડીઓ
પણ આવે છે અને જાય છે અહીં ગિરિગિર ઉપર ચઢવા
માટે જે ભાઈ બહેનોને ટાળીમાં બેસીને જવું હોય તેઓ
માટે ટાળી લઈને જનાર તૈયાર હોય છે ટાળીના ભાવ
નિશ્ચિત નથી હોતા મેળાના દિવસોમા રૂા ૪ થી ૮ એક
જણના લેવાય છે સાધારણ દિવસોમા રૂા. દોઢથી બે સુધીમાં
પણ ચઢવા ઉતરવાની ટાળી થાય છે નાના બાળકો માટે
ઉપડામણીઆ મળે છે જે એક છોકરાને ઉપાડવાના આડથી
બાર આના જતાં આવતાના લે છે.

૧ ગિરિગિર શત્રુજ્યનો વિસ્તાર અત્યંત વિશેષ હતો આખો
પ્રદેશ પહાડી અને કુંગરાળ હતો આજે પણ ચાપનાથ, ઇસાલવા,
શિહોર, મઢડા, સોનગઢ પાસેની ટેકરીઓની હારની હાર, ખોખરાનો
કુંગર, કદ મગિરિ, હસ્તગિરિના શિખરો તથા તાલધ્વજની ટેકરી;
પૂર્વમા ભાડવો કુંગર, દાયસણી, છાપરીવાળી તથા રાણુનાના હાર-
બધ ટેકરાઓ લોચ અને માણાના ગુફાઓવાળા કુંગરા, પનાણીયો
નાતીઆગાના પહારો, સાઠ માઈના વિન્નારનો ગિરિદેશ અને
ગિરનારનો વિરતૃત પહાડ, બરડાનો કુંગર અને ઢાકનો પહાડ, સર
ધારની માર અને ચોટીવાના કુંગરો બધાં એક જ મહાકાય પર્વતના
દૃશ્ય દૃશ્ય પડેલા વિભાગો છે.

૨મ્ય વિશ્રામસ્થાન-

તળેટીના પરધાર ઉપર ૩૫-૪૦ વર્ષ પહેલા મોઢું વટવૃક્ષ હતું. તે યાત્રાળુઓને છાંયડો આપતું પણ તે અકસ્માત તૂટી પડવાથી યાત્રાળુઓ માટે લાકડાનો માંડવો કરવામાં આવ્યો. પછીથી આણંદજી કદ્યાણુજીની પેઠીના પ્રમુખ શેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈના પૂત્ર્ય માતૃશ્રી શ્રી ગંગાબાઈએ સારા ખર્ચ કરી રોનકદાર કમાનોથી સુશોભિત છત્રીવાળું મનોહર વિશ્રામસ્થાન ણનાવરાવ્યું છે. આ ભાતા તળેટીના નામથી ઝોળખાય છે; કારણ કે અહીંયા યાત્રા કરીને આવનાર દરેક યાત્રાળુને ચોમાસાના ચાર મહિના સિવાય હંમેશાં કમીના લાડુ અને ગાંઠીયાનું ભાતું મળે છે. કોઈ કોઈ વખત ચા, દહીં, ઢેગરા કે ખીજી વિધવિધ મીઠાઈ પણ ભાતામાં અપાય છે.

જે કોઈ ભાઈ બહેનને એક દિવસનું ભાતું આપવાની ઇચ્છા હોય તે શેઠ આણંદજી કદ્યાણુજીની પેઠીએ નોંધાવે. તે પેઠી તરફથી તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા થાય છે.

સાધુ-સાધ્વીઓને પણ ગોચરી-પાણીને લાભ મળી શકે તે માટે ણાણુમાં બગીચાને લગતા અગાસીમંઘ ત્રણ મોટા ઓરડાઓ ખાંધવામાં આવ્યા છે.

અહીં ચતુર્વિધ સંઘની દરેક વ્યક્તિને ભાતા તળેટીમાં મુખ, શાંતિ અને વિશ્રામ મળે છે. ઠંડા પાણીની પણ વ્યવસ્થા બહુ જ સારી રીતે રાખવામાં આવેલ છે.

સતી વાવ—

ભાતા તળેટીની પાસે જ એક મોટી સુંદર વાવ છે. અમદાવાદના નગરગેઠ શાંતિદાસના ભાઈ સુરદાસ શેઠના પુત્ર શ્રી લક્ષ્મીદાસભાઈએ યાત્રિકોના માટે સં. ૧૯૫૭ માં બંધાવી છે, તેનું નામ 'સતી વાવ' છે આ વાવનું પાણી નીરોગી, હલકું અને સ્વાદિષ્ટ ઉપરાંત ચક્રિતપ્રદ ગણાય છે.

વાવથી થોડા પગલા દૂર એક જાળના વૃક્ષ નીચે શાંતિદાસ શેઠની બંધાવેલી દેરી છે તેમા ગોડીશુ મહારાજના પગલા જોડ એક છે. વીસેક પગલા આગળ જતાં એક ઓટલા ઉપર પાળીયો છે.

આગમમંદિર—

આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રી સાગરાન દસૂરીચરના ઉપદેશ અને પ્રેરણાથી તળેટીની પાસે અને શનુ જયતા સુખદ્વાર-રૂપ જામનગળના નગરશેઠશ્રી પોપટલાલ ધાગ્શીભાઈ તરફથી સં ૧૯૬૬ ના મહા વર્ષી ૧૦ ના શુભ દિને ભવ્ય કલામય દેવરાજ શાસ્ત્રવત જિનપ્રસાદ શ્રી વર્ધમાન જૈન આગમમંદિરનો પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવી હતી

જૈનશાસ્ત્રમાં સુપ્રસિદ્ધ પીસ્તાલીસ (૪૫) આગમોની વાણી આ આગમમંદિરમા સગેમરમર ઉપર મનોહર રીતે કોતરવામા આવી છે અને આખાએ મંદિરમા આગમોના

શિલાલેખો કળામય અને કલ્પનાના લલ્ય સ્મારક સ્વમા આખોને ચક્રિત કરી દે છે.

લલ્ય દેવપ્રાસાદમા શ્રી ચૌમુખણી મનોહર મૂર્તિઓ છે શિલાલેખોની આમપાસ ૪૩ દેરીઓ છે.

ગાણુમા ગણુધર મ દિ મોહ છે અને તેમા ગણુધરોની પ્રતિમાની રચના ગણુજ કળામય રીતે કરવામા આવી છે. આ ગણુધરમ દિર બામનગરનિવામી શેઠ અમૃતલાલ કાળીદામ તગ્ધી બાધવામા આચ્યું છે.

આ મ દિરમા એક મોટું સુંદર લોયરુ છે અને તેમા અનેક મૂર્તિઓ ધિરાજમાન છે

પૂજા માટે દરેક બાતની સામગ્રી રહે છે અને આ મ દિર સાથે એક બૃહત્ પુસ્તકાલયની પણ યોજના છે, હામા હસ્તલિખિત અને મુદ્રિત પુસ્તકોની ગણુ મોટી સખ્યા વ્યવચિત રીતે ગોઠવી રાખવામા આવી છે

પગલે પગલે

જય તળેટી-

શત્રુ જય-અ તરંગ શત્રુઓ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ આદિનો જય કરવાની ભાવનાથી આત્મશુદ્ધિ, આત્મશાંતિ અને આત્મમુક્તિની પળે પળે, ક્ષણે ક્ષણે, પગલે પગલે અને વિસામે વિસામે ચઢતા ઉતરતા, એ જ ભાવના, શત્રુઓનો જય કરવાની હોવી લેઈએ, તેલક્ષ્ય ધ્યાનમાં રાખવા માટે યાત્રાને પ્રથમ પગથીએ “જય તળેટી”નાં સૂચક નામનો આપણને ઠઠાચ ઝોછો ખ્યાલ હશે.

એ જય તળેટીના પગથારમાં બંને હાથીઓ આપણને આવકારે છે ડાળી બાબુનો મંડપ અમદાવાદના નંગર શેઠ હેમાલાઈ વખતચંદનો ણધાવેલો છે અને જમણી બાબુનો મંડપ ધોલેરાવાળા શેઠ વીરચંદ લાઈચંદનો ણધાવેલો છે. અહીં જય તળેટીમાં બધી મળી કુલ અઠાવીશ (૨૧) દહેરીઓ છે, તેમાં પગલાં લેડી ૪૧ છે.

ધનવસીની દુક—

છેક સ્ટેશન અને ગુરુકુલથી જે મહિરોના શિખરો દેખાય છે તે ગામુના દહેરાની ટૂંક સુશિલદાણાદનિવાની રામખડાદુર ધનપતસિંહના પૂજ્ય માતૃશ્રી મહેતાબકુવર ના નામથી બધાવવામા આવી છે તે ૧૯૫૦ મા સાહેબ ધનપતસિંહજીએ પોતે સદકુટુંબ પાલીતાણા આવી ધામધૂમથી મહા શુદ્ધ દશમે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી

પચીસ ત્રીશ પગથીઆ ચડતા આ દુકનો મિલ્લો આવે છે. અહીં ઝોફિસ, ચોકી પહેગની જગ્યા, ઉપરાત નહાવાની જગ્યા, કેશર, મુખડની ઝોરડી તથા પાણીનું ટાકું બાધેલું છે હ મેશા ગરમ પાણી થાય છે

પહેલા ચોકમાં શત્રુ જયની સુદર રચના કરવામા આવી છે તેમા ધનવસીની દુક-તળાટીની ગામુના દહેરામરથી માડી દાદાના દહેરામર મુખીના ગમ્ય દેખાવો ડર્યા છે ઉપરાત તવ દેડો પણ ગનાધી છે નાનકડો શત્રુ જય અહીં ખડો કરી દીધો છે જ ગણી બાબુશ્રી જિનહતસુરિ ગુરુગ દિર છે તેમા શ્રી કૃપાચ દ્રસુરિજી, શ્રી જિનહતસુરિજી તથા શ્રી જિન-કુંશળસુરિજીની મનોહર મૂર્તિઓ છે

- રજો ભૂલી જતા—મુખ્ય દહેગમગમા જતા વચ્ચે પગ ધિયાની બાબુમા આપેક દ્રશ્યો છે જમણી તરફ રામલ જગવાનના પાચ કલ્યાણકો-ન્યવન ડ યાબુક, જન્મ કલ્યાણક, દીક્ષા કલ્યાણક, કેવળ કલ્યાણક અને મોક્ષ કલ્યાણક વગેરે છે

સામે શ્રી સમેત શિખર, શ્રી ગિરનાર અને શ્રી પાવાપુરીના દ્રશ્યો છે. તેની જ બાબુમાં પૂજ્યશ્રી મોહનલાલજી મહારાજની મૂર્તિ છે. સામે પરમાત્માની પ્રતિમા છે, તેની બાજુમાં જમણા હાથે અષ્ટાપદજી અને ડાબા હાથે જંબૂદ્વીપના પ્રતિકો બહુ જ મનોહર છે. બન્નેના વર્ણનો પણ ત્યાં જ વિસ્તારથી આપવામાં આવ્યાં છે. આ દૃશ્યો રખે જોવાં ભૂલી જતા.

રમ્ય જિનાલય—

ઉપર જતાં શ્રી આહીશ્વરભગવાનનું નવ દ્વારવાળું વિશાળ રંગમંડપ તથા મુશોભિત કારીગરીવાળું રમ્ય જિનાલય છે. સામે પુંડરીક ગણપરજી દહેરું છે. ચારે તરફ ફરતી ૮૪ દહેરીઓ છે. મૂળ દહેરંગની પાછળ રામાયણ વૃક્ષ અને દાદાનાં પગલાં આવેલાં છે. આ દહેરામર એવું મનોહર છે કે પ્રત્યેક યાત્રાળુનું મન પ્રકુલિત કરે છે. ત્રણ ગભારામાં દર્શન થાય છે. રંગમંડપમાં આરમ અને ચીનાઈ દાઈમ્મ સુંદર શોભે છે. જો એ કાચની છત આકર્ષક લાગે છે, હાંડી સુમર પણ રંગબેરંગી સૂત્રી ગદ્યા છે. દીવાલોમાં મોટા અયના ગોલામાં વધારો કરે છે

જય તળાટીથી ગિરિગજ ઉપર ચડતાં ડાબી બાજુએ દહેરીમા શ્રી અજિતનાથનાં પગલાં છે જમણી બાજુએ છ દહેરીઓ છે તેમાં શ્રી ગૌતમસ્વામી તથા બીજા ગણુવરોના પગલાં છે તથા શ્રી કૃષ્ણનાથ, શ્રી નેમનાર અને શ્રી ધર્મનાથના પગલા છે.

આ દહેરીઓની જરા પાછળ નીચાણુમા એક શુદ્ધ છે જેમા હ સવાહિની મસ્તકની મૂર્તિ છે.

બાણુના દહેરામાથી ખીણ તરફ નીકળતા પર્વત ઉપરનું ચઢાણુ શરૂ થાય છે આખોએ રસ્તો નાના મોટા ઠાળા પરથરોથી બાધેલો છે ઘડીક ઉચ્ચાણુ આવે છે ઘડીક સપાટ જગ્યા આવે છે ઘડીક નીચાણુ આવે છે અને વચ્ચે વચ્ચે દહેરીઓ તથા યાત્રાળુઓના આરામ માટે વિસામા તેમજ વિસામે વિમામે ગરમ તેમજ ઠંડા પાણીના પરબોની બચ-થા સુદર છે

નવીન પગથી-

શેઠ આણુદણુ કટયાણુની પેઢી તરફથી ગિરિરાજના જૂના પગથીયાને ઠહલે નવીન પગથીનું કામ ગયા વર્ષે શરૂ કરવામા આબુ છે ણની શરૂ ત્યા સીધો રસ્તો ઠવા પ્રયસ કરવામા આન્યો છે અને નવીન પગથી ઘણી સુદર બનાવવામા આવે છે હીંગાજના હડાનો ઘણો જ ઠઠણુ અને ચઢાણુવાળો રસ્તો બાધી છે અને તેને માટે પણ બાંધે સારો રસ્તો પમદ કરવામા આબુ છે રસ્તાને વિશેષ સુદર બનાવવા માટે ણને તરફ વૃક્ષારોપણુ કરવામા આવેલ છે જે ત્રણ વર્ષમા તો બધી તરફની પગથી અને વૃક્ષરોપણુ યાત્રાળુઓને આનંદ અને શાંતિ આપી રહે

ઘાડા પાથીઆ ઉપર ચડતા પહોલો હડો આવે છે ન્યા વિમામો અને પાણીની પરબ છે ચોડે દૂર ચડતા ઘોળી

પરખ કે બળીવાગી પરખ આવે છે, તેની પાસે જમણા હાથ ઉપર દહેરીમાં ભરત ચક્રવર્તીનાં પગલાં જોડ એક છે. તે સં. ૧૬૮૫ માં સ્થાપન કરેલાં છે. અહીં બીજો હડો પૂર્ણ થાય છે આ હડાનો રસ્તો સાઠ પાંચઠ વર્ષ પહેલાં જ ગંધાયેલ છે. તે પહેલાં પગ કેડીનો રસ્તો હતો.

નવો કુંડ—

અહીંથી સપાટ રસ્તો આવે છે અને પહેલા ઉંચાણવાળા ચંદાણનો થાક ઉતરી બચ છે. થોડે દૂર જતાં પહેલો કુંડ આવે છે, તે સં. ૧૮૬૧ માં સુરતવાળા શેઠ ઇચ્છાચંદે બંધાવ્યો હોવાથી ઇચ્છાકુંડ અથવા નવો કુંડ કહેવાય છે. અહીં સુંદર વિસામો છે કુંડમાં લેખ તથા શેઠની મૂર્તિ છે.

કુમાર કુંડ—

થોડુંક ઉપર ચડતાં એક દહેરી છે. તેમાં બાલ-બ્રહ્મચારી બાવીસમા તીર્થંકર ભગવાન નેત્રિનાથજી, વરહત્ત ગણધર અને શ્રી ઋષભદેવજીના એમ ત્રણ જોડી પગલાં છે. સામે વાંક બેઠક જેવો નાનો વિસામો છે. નેમનાથજીની દહેરીથી ઉપર ચડતાં થોડે દૂર લીલી પરખ નામે ડાળા હાથ ઉપર વિસામો છે ત્યાં પરખ બેસે છે. થોડે દૂર જતા ડાળા હાથ ઉપર બીજો વિસામો આવે છે. ત્યાં એક સુંદર દહેરી છે. તે દહેરીમાં ઋષભદેવનાં પગલાં છે તેની જોડે કુમાર કુંડ આવેલો છે. આ કુંડ તથા વિસામો ગુજરાતના મહારાજા કુમારપાળ સોલંકીએ બંધાવેલ છે.

હીંગલાજનો હડો—

હવે ત્રીધુ ચઢાણુ આવે છે અને અહીં પ્રત્યેક યાત્રાળુ-
ઓની આકરી ઠસોટી થાય છે. ઠાળીમાં એમનાર લાઈ
બહેનોને પણ અહીં ચોડું ચાલવું પડે છે અને હીંગલાજ
માતાના પૂજારીના વચનો દૂર દૂરથી સંલગાય છે.

“ હીંગલાજનો હડો, કેડે હાથ દઈ ચડો;
કૂચો પાપનો ઘટો, ણાધ્યો પુન્યનો પડો ”

હડાની છેક ઠોચે આવતા સામે હીંગલાજ માતાનું
સ્થાનક દેખાય છે. તેમા હીંગલાજ દેવીની મુખાકૃતિનાં દર્શન
થાય છે

હીંગલાજ દેવી વિષે જુદી જુદી દંતકથાઓ છે શત્રુજય
જ્યારે વલ્લભીપુરના સીમાડે હતો ત્યારે સમુદ્ર નજીક હતો,
અને સમુદ્રની દેવી હીંગલાજ માતા ગણાય છે તેથી
માનતા થતી તેથી તેનું સ્થાન શત્રુજયમા સ્મરણરૂપે
લક્તોએ રાખ્યું હશે

હીંગલાજ માતા એ બલિદાનની પણ દેવી છે. અને તે
મહાશક્તિશાળી તેમજ અમલકારી હોવાથી તેને આ તોપવા
લક્તોએ તેને સ્થાન આપ્યું હશે. એ ત્રણ મુખવાળી દેવી
પણ દહેવાય છે હીંગલાજ માતાનું એક ચોડું મદિર કાઠિ
આવાડમા સમુદ્ર નજીકના કોઈ સ્થાને હોવાનું સાલજ્યુ છે.

હીંગલાજને અગિકાનું સ્વરૂપ પણ કહે છે. કહે છે કે એકદા હીંગુળ નામે રાક્ષસ સિધુ નદી તરફ જતાં આવતાં યાત્રિકોને ઘણા ઉપદ્રવ કરતો હતો, તેથી કોઈ મહાત્માએ તપના ગળે અગિકા દેવીની સાધના કરી. અગિકા દેવીએ હીંગુળનો પરાજય કર્યો, પણ મરતાં મરતાં એક પ્રાર્થના કરી કે 'તું મારા નામે ઓળખાઈને તીર્થસ્થાનમાં મારે નામે સ્થાપન થા,' દેવી " તથાસ્તુ " કહી અંતર્ધ્યાન થયાં. આ બનાવ કરાંચી પાસેના ડુંગરોમાં જ્યાં ખાસ હીંગુળનું સ્થાનક છે ત્યાં બન્યો છે અગિકા દેવી સૌરાષ્ટ્ર દેશની અધિષ્ઠાયિકા દેવી છે, તેથી હીંગલાજ નામે આ તીર્થમાં ભક્તોએ તેની સ્થાપના કરી હોય.

અહીં એક સુંદર વિસામો છે. પગથીઆંના કાંઠે એક દહેરી છે, તેમાં કલિકુંડ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના પગલાં સં. ૧૮૫૩ માં સ્થાપન કરેલાં છે. અહીં બન્ને બાજુ લાંબી એક છે અને અહીં નાનાં મોટાં બધા વિસામો લઈ શકે છે અને ચઢાણનો પરિશ્રમ હર કરે છે.

છાલા કુંડ—

અહીંથી જરા ચઢ્યા કે નાનો માનમોડીઓ આવે છે. ત્યાંથી ઉપર ચડતાં મોટો માનમોડીઓ આવે છે. નાનો માનમોડીઓ ને મોટો માનમોડીઓ એ નામ એ રીતે આપવામાં આવ્યા હોય તેમ લાગે છે કે અહીં શ્રી ગિરિરાજ ચડતાં નાના મોટા બધાનાં માન ઉતરી જાય છે, બધાને

થાક લાગે છે, બધાની ક્ષોડી થાય છે. દાદાનાં દર્શનની કેવી તાલાવેલી છે તેની ચરીક્ષા આ હીંગળાજનો હુડો અને નાનો મોટો માનમોડીઓ કરે છે.

થોડે જ દૂર છાલા કુંડ આવે છે. કુંડનું પાણી ઘણું નિશીગી અને નિર્મળ છે. કુંડની બાજુમાં એક દહેરી છે અને વિસામો સુદર છે મામે એક ઝાડ નીચે ઓટલા ઉપર અમદાવાદવાળા નગરચેઠ હેમાલાઈ વખતચ દવાળા તરફથી સાર્વજનિક રીતે પાણીની પરબ કાયમની બેસાડેલી છે. તેની પાસે રમતા વચ્ચે નકશીવાળી દહેરી એકમાં પગલાં જોડ ચાર છે. તે શાશ્વતા જિન શ્રી રૂપભદ્રેવ, શ્રી ચ દ્રાનન, શ્રી વારિષેષુ તથા શ્રી વર્ધમાનનાં પગલાં છે અહીં શીનળ પવન આવે છે. આ કુંડ ૧૮૫૮ માં બંધાયેલ છે. પગલાંની સ્થાપના ૧૮૭૦ માં થયેલી છે.

શ્રી પૂજ્યની દહેરી અથવા જિનેન્દ્ર ટૂંક—

છાલાકુંડથી પશ્ચિમ તરફ જિનેન્દ્ર ટૂંક તરફ જવાનો જુદો રસ્તો છે. પશુ એ ટૂંક સાવ જીર્ણ તથા ધ્વસ્ત દશામાં પડેલી હોવાથી અને દૂર કોઈ ભગ્ન ખંડિયેર હોય એમ લાગવાથી ભાગ્યેજ કોઈ યાત્રિક આ તરફ જાય છે કોઈ યુવકો કુતૂહલવૃત્તિથી પ્રેરાઈને કે કોઈ પુરાતત્વના અભ્યાસી ઇતિહાસપ્રેમથી આકર્ષાઈને આ ટૂંક તરફ જાય ત્યારે તેના અવશેષોની પ્રાચીનતા જોઈ શકાય છે.

આ ટૂંકની તપાગચ્છાલંકાર શ્રી વિજયદેવેન્દ્રમૂરીશ્વરે

પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે પદ્માવતીદેવી ઉપરના શિલાલેખ ઉપરથી તે અપદ્મ જાણવા મળે છે

છાલાકુડની પશ્ચિમે વિશાળ સપાટ પ્રદેશ ઉપર આવેલી આ ટૂંક, નીચે પાવીતાણા શહેર અને તળાટી, તેમજ ઉપરની નવ ટૂંકોના સુરમ્ય જિનમંદિરો એ જેની વચ્ચે સાકળગણે આ પ્રશ હોય તેમ લાગે છે. નીચે દૃષ્ટિ કરતા આખાય શહેર અને તળાટીનું વિહંગદર્શન થાય છે, અને ઉપર નજર ઠરતા બધી ટૂંકોના જિનમંદિરોની શિખરમાળા નજરે પડે છે. આ ટૂંકના ઉચાણને લીધે ત્યાં સતત વહેતી પવનની શીતળ લહરીઓ જાણે થાકયા યાત્રિકોને નવીન શક્તિ આપેતી ન હોય? એવું વિચારો લેવા જેવું સ્થાન છે જે તરફ જિયા પહાડ અને જે તરફ જિડી ખાઈના સીમાડા ઉપર આવેલી ટૂંક સાથે જ મનોહર લાગે છે

કુદરતી સૌંદર્યથી ભરેલી આ ટૂંક આજે જીર્ણ-શીર્ણ દેખાય છે તેના ઉપરના ધર્મસ્થાનો ધ્વસ્ત થઈ ગયા છે અને દિવસે દિવસે વધુ ધ્વસ્ત થતા જાય છે

આ ટૂંકમા વચ્ચે પદ્માવતીમાતાનું દહેરું છે તેની પાછળ ગુરુ અમારકવાળો વિભાગ, ગુરુ અમારકોની પાછળ એક-બે ચોરડાવાળું સાવ પડી ગયેલું મકાન, દક્ષિણ તરફ પાણીનો મોઠો કુડ અને તેના ચાર ખૂણા ઉપર ચાર દહેરીઓ આવેલી છે

પદ્માવતીદેવીની પ્રતિમા ગફેદ આસની ૧૬-૧૭ ઈંચની છે, અને તેને ત્રણ હાથ છે ઉપરના ડાળા જમણા બે હ'

અંકુશ અને નીચેના જમણા હાથમાં માળા અને ડાળા હાથમાં
-બીજીરાતું કૃણ છે પ્રતિમામાં નીચે બે ડમરૂધારી, તે ઉપર
-એ ચામરધારી અક્ષતિઓ અને તે ઉપર બે બિનપ્રતિમાઓ
અને પદ્માવતીદેવીના મસ્તક ઉપર સાત કૃણાઓ અને તે ઉપર
પાંચ કૃણાઓવાળી શ્રી પાર્શ્વપ્રભુની પ્રતિમા છે, કાનમાં
કુંડળો છે.

આ મૂર્તિની ડાળી બાજુએ એક સફેદ આરસની ૧૫-૧૭
-ઈંચની હનુમાનની પ્રતિમા છે.

પદ્માવતીની મૂર્તિ આગળ ૧૨-૧૩ ઈંચની સફેદ
આરસની ચરણપાદુકા છે.

આ મંદિરમાં સાત ચરણપાદુકાઓવાળો લગભગ
-૧૨ ઈંચનો એક પદ્મ છે.

એક મંદિરમાં શ્રી માનભદ્રજીની ચાર હાથવાળી એક
-મૂર્તિ છે.

શુભઓના સ્મારક તરીકે ૧૮ દેરીઓ આવેલી છે. ૧૪
દેરીઓમાં પાદુકાઓ અને લેખો આવેલા છે. પંદર, સોળ,
સત્તર અને અઠાર એમ ચાર દહેરીઓમાં અત્યારે પાદુકા
-વગેરે દૃશ્ય નથી.

કુંડળી ચાર દેરીઓમાં પહેલી દેરીમાં ગોડીજી પાર્શ્વ-
નાથની પાદુકા, બીજીમાં આદિનાથ પ્રભુની પાદુકા, ત્રીજીમાં
ગીતમસ્વામીની પાદુકા અને ચોથીમાં વિજયધર્મસૂરી-
-ધરજીની પાદુકા છે.

દેવ ભક્તિ નિમિત્તે પોતાની લક્ષ્મીનો સદ્-
ઉપયોગ કરવાની ભાવનાવાળા દાનવીરને આ જીર્ણ
પ્રાચીન ઐતિહાસિક ટૂંકનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાને
ઉત્તમ તક છે.

આ ટૂંકના મુંદર પ્રદેશને જિનમંદિરોથી
મુશોભિત અને ઘંટારવોથી ગાજતું ખનાવીને હજારો
યાત્રાળુઓને આ તરફ આકર્ષી પોતાનું નામ અમર
કરવા કોઈ દાનવીર ભગશે કે ? નવો રસ્તો આ
જિનેંદ્ર ટૂંક તરફ થઈને જાય છે, તે ઘણો સરળ
અને સપાટ છે.

છાલાકુડથી ડાળા હાથે આગળ ચાલતા થોડે દૂર એક
વિસામો આવે છે તે વિસામો શેઠ હડીમ ગ કેમરીમ ગે
ળ ધાવેલ છે અહીંથી આગળ ચાલતા મકાગાળી નામનો રસ્તો
આવે છે તથા વિસામો ને જેઠાશાની દેરી આવે છે ભાતુ શરૂ
થયા પરેલા જેઠાશા જાળક ને દૂધ પાતા અને યાત્રાળુઓને
નાસ્તો આપતા. અહીંથી પહાડની છેલ્લી ટેકરી ઠે જેના
મસ્તક ઉપર સખ્યાળ ધ નાના મોટા જૈન દેવાલયોની હારમાળા
આવેલી ઠે, તે દેખાય છે શિખરોની ૮ હકની ધ્વજા અને
સુવર્ણકળશો જોઈ ગિરિરાજની સમીપ પહોચ્યાનો હૃદયમા
અનેરો આનંદ થાય છે

દ્રાવિડ વારિખિલની દહેરી—

સપાટ ભૂમિમા ચાલતા એક જિ આ ચોતરા ઉપર દહેરી

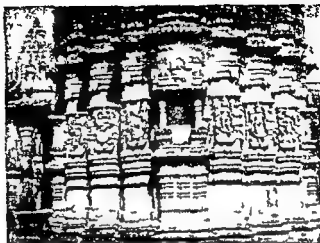
રામપોળ—

થોડાં પગલાં ચાલતાં જ કિલ્લો આવે છે આ કિલ્લો આખા તીર્થરાજને નવે ટૂંકને ફરતો ઘાઘેલો છે અહીં બે જ દરવાજા છે સ ૧૯૩૯માં જ્યારે ત્રીશ ચાલીમ હજાર યાત્રા-
 લુઓ એકઠા થયેલા અને આવવા જવાની જહુ મુશ્કેલી પડેલી તે સખને ઘાજુમા ખીજી ધારી મૂકી છે તેથી હવે મેળાઓને પ્રસંગે ઠીક અનુમૂળના રહે છે આ ધારી રામ-
 પોળ કહેવાય છે ઝડારના ઝોટલા ઉપર પાણીની પરણ છે. અહીં ગામડાઓમાંથી આવીને ભવાડણો દૂધ, દહી લઈને બેસે છે નાના ઘાળડો અને ડાગીવાળા દૂધ, દહી લઈને તાજ થાય છે

પ્રથમ પાંચશિખરી મંદિર—

દાદાના દર્શન માટે તો અત્યંત તાવાવેલી લાગી છે પણ યાત્રા માટે આખા છીએ તો વચ્ચે વચ્ચે જે જે મંદિરો વગેરે દર્શનીય સ્થાનો આવે છે તે જોતા જયો ને ?

રામપોળમાં પ્રવેશના પાંચ શિખરવાળું અને ત્રણ શિખરવાળું જેમ બે દરેગેસગ નારે છે. આખા તીર્થ ઉપર પાંચશિખરનું દહેરાસર આજેક જ છે મયુ અહીં ડાગીવાળો વગેરે બેસના હોવાની, તથા દાદાના દર્શનની અર્થે તે ઉત્સાહતા હોવાથી, આ તરફ ધ્યાન જતુ નથી આ દહેરાસર ઓ ગાળાદવાળા શેઠ ઝોહનલાલ-વહીબદામે ઘંઘાવેલુ છે અને તેમાં મૂળનોચક શ્રી વિમળમાયજી છે ત્રણ

દીવાલોની કેતરણી

જાગમ ભદિર

शुभ्रनु गनोद्वर इश्य

प्राचीन - गामय चित्र (नेमनाथनी शोरीनु मंदिर)

શિખરવાણી ગીચુ દહેરાસર સુગત-ગણ ગ્રેઠ દેવચંદ કલ્યાણ-
ચ દે ણંધાવેલું છે. તેમાં મૂળનાયક શ્રી સુમતિનાથજી છે.
આ ણને દહેરાસરો ણહુ જ રમણીય છે ણને દહેરામરોની
મૂર્તિઓ અત્ય ત મનોહર છે. ણાણુમાં મોલીશાની ટૂંકની
કુલવાડી અને મોટો મુંદર કુંડ છે. કુંડના પરચારને છેડે
ટૂંકના કિલ્લાના લાગમાં કુંતાસર દેવીનો ગોખલો છે. તેની
મામી ણાણુએ લગી લરેલી ચોરડીઓ છે કુંડની સામે
રાજવ શી મહેમાનો અને યરોપીયન લોકોને માટે ઉતારાની
વ્યવસ્થા નાટે મુંદર મકાન શોણી રહું છે.

લાળ, વિશાળ વીશેક પગથિયાં ચડતાં સગાળ પોળ
આવે છે ઉત્તીમાં ચોકો વેસે છે. ત્યાં યાત્રાળુઓ વગેરે
પાસેથી લાકડી, છત્રી, મોભાં, હથિયાળ આદિ વસ્તુઓ લઈ
લેવામાં આવે છે, પાછા ફરતાં તે પાછાં આપવામાં આવે છે.
અંદરના ગાળાને દોલાખાડી કહેવામાં આવે છે તેમાં
નાંધણુકુંડ કે ગાળાકુંડ અને નગારખાણુ આવ્યાં છે. જમણી
ણાણુ ઈન્ડિયેકટગની ચોક્કિમ છે સામે ગોડી લોકોને રહેવાની
ચોરડીઓ આવેલી છે.

વાઘણુ પોળ-વિમળવસહિ

વાઘણુ પાળના દરવાજે એક ણાણુ હનુમાન અને વાઘણુની મૂર્તિઓ છે. બીજા ણાણુ ભૈરવની મૂર્તિ છે. જમણા હાથ તરફ શેઠ નરસી કેશવણની દૂકમાં જવાનો ગસ્તો છે. પોળમાં પેચડાં ડાગા હાથ ઉપર નાચે પ્રમાણે મંદિરો છે.

(૧) શાંતિનાથનું મંદિર-શેઠ દ્વીરાચંદ રાયકરણુ દમણુવાળાનું બંધાવેલું છે. મૂર્તિ બહુ મનોહર છે.

(૨) ચક્રકેશ્વરી માતા-શેઠ કરમાશાએ સં. ૧૫૮૭ માં તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુજયની અધિષ્ઠાત્રી મહાદેવી શ્રી ચક્રકેશ્વરી માતાની સ્થાપના કરી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. માતા-ણની મૂર્તિ રમણીય અને ચમત્કારી મનોહર છે.

બહારના ભાગમાં પદ્માવતી, નિર્વાણી, સરસ્વતી અને લક્ષ્મી એમ ચાર દેવોજાની સુંદર આકૃતિઓ છે. પાસેની દહેરીમાં વાગેશ્વરી દેવીની બે મૂર્તિઓ અને સામે સારો બે પદ્માવતીની સુંદર મૂર્તિઓ છે.

(૩) નેમનાથનો ચોટી-કળામય મંદિર-શત્રુજય ઉપરના મંદિરોમાં આ મંદિર 'કળાનું' મૂર્તિમંત

ધામ છે આ ઘણું જૂનું લાગે છે આ મંદિર નેમનાથની ચોરી યા વિમલવસદિ અથવા ભૂવામણીનું મંદિર કહેવાય છે. એટલે આ મંદિર મંત્રીવર વિમલશાયે ણંધાન્યું હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે તે ઉપરથી જ આ વિભાગને વિમલ-વસી* કહે છે. ઉપરાંત આખું ઉપરના વિમલ મંત્રીના મંદિરોના કળામય દૃશ્યો અહીં તાદૃશ જોવા મળે છે. મૂળ-નાયક શ્રી સુપાર્શ્વનાથ છે. આ મંદિરના ઘુમટમાં પાવાપુરી, ગિરનાર, રાજગૃહી, સમેતશિખર આદિ તીર્થોના રંગીન ચિત્રો છે પણ આ નવીન ચિત્રો છે તે પહેલાનાં ચિત્રો એવાં તે કળામય હતાં કે આપણને મુગ્ધકર લાગે, પણ તે કાઢી નાખવામાં આવ્યાં છે. આ ચિત્રોના જે નમૂના આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યાં છે

જાણુના મંદિરના ઘુમટમાં નેમકુમારના જીવનના દૃશ્યો એવાં તે સજીવ અને જીવંત છે કે કળાપ્રિય આત્મા નાચી ઉઠે. આ ઘુમટમાં નેમનાથના કલ્યાણકો, નેમ-નાથના જન્મના દૃશ્યો, લગ્નના વરઘોડામાં હાથી, ઉંટ, પાલખી, રથ વગેરે સાથે બનૈયાઓનો આનંદ, વિનોદ, નાચ-ગાન, લગ્નની તૈયારી, હસ્તમેળાપનું દૃશ્ય, નેમનાથનું રીસાઈ જવું, દીક્ષા અને મોક્ષ તથા સમવસરણી રચના, સાધુ-સાધ્વીઓ અને દેવ-દેવીઓના વંદન આદિ વિધવિધ દૃશ્યો

* વિમલવમહી ચેત્ય છે, બુઝો ભૂલામણીમાં ચાર; વળી ભમતી ચોમુખ જે મળી, તિહા એકાશી જિન નિરંધાર. (અઢારમા સૈકામા થયેલા યતિ શ્રી અમૃતવિજયજીનું પાંચ દાણનું સ્તવન)

વાઘણુ પોળ-વિમળવસહિ

વાઘણુ પોળના દરવાજે એક જાણુ હનુમાન અને વાઘણુની મૂર્તિઓ છે બીજી જાણુ ભેરવની મૂર્તિ છે. જમણા હાથ તરફ શેઠ નરમી કેશવણની દૂકમા જવાનો વસ્તો છે. પોળમા પેરાના ડાગા હાથ ઉપર નાગે પ્રમ રૂ મહિરા છે

(૧) ગાંતિનાથનું મહિર-શેઠ હીરાચંદ ગયકરણુ દમણવાણુ બધાવેલુ છે. મૂર્તિ બહુ મનોહર છે.

(૨) ચક્રેશ્વરી માતા-શેઠ દરમાયાએ સ. ૧૫૮૭ મા તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુજયની અધિષ્ઠાત્રી મહાદેવી શ્રી ચક્રેશ્વરી માતાની સ્થાપના કરી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે માતા-ણની મૂર્તિ રમણીય અને ચમત્કારી મનોય છે

બહારના ભાગમા પદ્માવતી, નિર્વાત્પી, સત્સ્વતી અને લક્ષ્મી એમ ચાર દેવીઓની સુંદર આકૃતિઓ છે પાસેની દહેડીમા વાઘેશ્વરી દેવીની બે મૂર્તિઓ અને સામે ગામે બે પદ્માવતીની સુંદર મૂર્તિઓ છે

(૩) નેમનાથની ચોડી-કળામય મહિર-શત્રુજય ઉપરના મહિરોમાં આ મહિર કળાનુ મૂર્તિમત

ધામ છે. આ ઘણું જૂનું લાગે છે. આ મંદિર નેમનાથની ચોરી યા વિમલવસહિ અથવા ભૂલામણીનું મંદિર કહેવાય છે. એટલે આ મંદિર મંત્રીવર વિમલશાએ ણંધાબુ હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે તે ઉપરથી જ આ વિભાગને વિમલ-વસી* કહે છે. ઉપરાંત આણુ ઉપરના વિમલ મંત્રીના મંદિરોના કળાગય દ્રશ્યો અહીં તાદૃશ જોવા મળે છે. મૂળનાથક શ્રી સુપાર્શ્વનાથ છે. આ મંદિરના ઘુમટમાં પાવાપુરી, ગિરનાર, રાજગૃહી, સમેતશિખર આદિ તીર્થોના રંગીન ચિત્રો છે પણ આ નવીન ચિત્રો છે. તે પહેલાનાં ચિત્રો એવાં તો કળામય હતાં કે આપણને મુગ્ધકર લાગે, પણ તે ઠાઠી નાખવામાં આવ્યાં છે. આ ચિત્રોના બે નમૂના આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

બાબુના મંદિરના ઘુમટમાં નેમકુમારના જીવનના દ્રશ્યો એવાં તો સજીવ અને જીવંત છે કે કળાપ્રિય આત્મા નાચી ઉઠે. આ ઘુમટમાં નેમનાથના કલ્યાણકો, નેમનાથના જન્મના દ્રશ્યો, લગ્નના વરઘોડામાં હાથી, ઉંટ, પાલખી, રથ વગેરે સાથે વનૈયાઓનો આનંદ, વિનોદ, નાચ-ગાન, લગ્નની તૈયારી, હસ્તમેળાપત્તું દ્રશ્ય, નેમનાથનું રોસાઈ-જવું, દીક્ષા અને મોક્ષ તથા સમવસરણની રચના, સાધુ-સાધ્વીઓ અને દેવ-દેવીઓના વંદન આદિ વિધવિધ દ્રશ્યો

વાઘણુ પોળ-વિમળવસહિ

વાઘણુ પાળના દરવાજે એક ણાણુ હનુમાન અને વાઘણુની મૂર્તિઓ છે બીજી ણાણુ લૈરવની મૂર્તિ છે. જમણા હાથ તરફ શેઠ નરસી કેશવણની ટૂંકમા જવાનો વસ્તો છે. પોળમા પેસના ડાગા હાથ ઉપ- નીચે પ્રમાણે મંદિરો છે

(૧) ગાંતિનાથનું મંદિર-શેઠ હીરાચંદ રાયકરણુ હમણુવાળાનુ બધાવેલુ છે. મૂર્તિ બહુ મનોહર છે.

(૨) ચક્રેશ્વરી માતા-શેઠ કરમાશાએ સ. ૧૫૮૭ મા તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુજયની અધિષ્ઠાત્રી મહાદેવી શ્રી ચક્રેશ્વરી માતાની સ્થાપના કરી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે માતા-ણની મૂર્તિ રમણીય અને ચમત્કારી મનોચ છે

બહારના ભાગમા પદ્માવતી, નિર્વાણી, સરસ્વતી અને લક્ષ્મી એમ ચાર દેવીઓની સુંદર આકૃતિઓ છે. પાસેની દહેરીમા વાલેશ્વરી દેવીની બે મૂર્તિઓ અને સામે રાગે બે પદ્માવતીની સુંદર મૂર્તિઓ છે.

(૩) નેમનાથની ચોરી-કળામય મંદિર-શત્રુજય ઉપરના મંદિરોમાં આ મંદિર કળાનું મૂર્તિમંત

ધામ છે. આ ઘણું જૂનું લાગે છે આ મંદિર નેમનાથની ચોરી યા વિમલવસહિ અથવા ભૂવામણીનું મંદિર કહેવાય છે. એટલે આ મંદિર મંત્રીવર વિમલશાએ ણંધાવ્યું હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે તે ઉપરથી જ આ વિભાગને વિમલ-વસી* કહે છે. ઉપરાંત આજુ ઉપરના વિમલ મંત્રીના મંદિરોના કળામય દૃશ્યો અહીં તાદૃશ જોવા મળે છે. મૂળનાયક શ્રી સુપાર્શ્વનાથ છે. આ મંદિરના ઘુમટમાં પાવાપુરી, ગિરનાર, રાજગૃહી, સમેતશિખર આદિ તીર્થોના રંગીન ચિત્રો છે પણ આ નવીન ચિત્રો છે તે પહેલાનાં ચિત્રો એવાં તે કળામય હતાં કે આપણને મુગ્ધકર લાગે, પણ તે કાઢી નાખવામાં આવ્યાં છે. આ ચિત્રોના જે નમૂના આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યાં છે

ખાણુના મંદિરના ઘુમટમાં નેમકુમારના જીવનના દૃશ્યો એવાં તે સજીવ અને જીવંત છે કે કળાપ્રિય આત્મા નાથી ઉઠે. આ ઘુમટમાં નેમનાથના કલ્યાણકો, નેમનાથના જન્મના દૃશ્યો, લગ્નના વરઘોડામાં હાથી, ઉંટ, પાલખી, રથ વગેરે સાથે જનૈયાઓનો આનંદ, વિનોદ, નાચ-ગાન, લગ્નની તૈયારી, હસ્તમેળાપનું દૃશ્ય, નેમનાથનું રીસાઈ જવું, દીક્ષા અને મોક્ષ તથા સમવસરણની રચના, સાધુ-સાધ્વીઓ અને દેવ-દેવીઓના વંદન આદિ વિધિવિધ દૃશ્યો,

* વિમલવસહી એટલે છે, જુઓ ભૂવામણીમા
વળી લામતી ચોમુખ જે મળી, તિહાં એકાથી જિન
(અદ્વારમા સૈકામાં થયેલા યતિ શ્રી . . .
રાણનું મતવન)

ધ્યાનવા લોવા જેવા છે તેના વચ્ચેના ધુમટમા એક નન્તક ને
પાચ શરો છે જે પાચ વિક્રિયોના વિચ્ચ માટે મથનો
આત્મા હોવ તેમ લાગે છે

નીચેના ભાગમા નેમનાથની ચોરી સુદર છે તેના
ધુમટમા વગ-વધુને જેમવાતા ખાવી ખાન્નેક છે પશુઓનો
પો ર અને રાહવોનો જ્ઞાન લઈ આવતો સમૂહ તેમજ પાછા
આ ય જ ॥ નેમકુમારનુ દશ્ય અદ્ભુત છે ઉપન ॥ ખૂણે
સન્તુને નિરાશ વદને જોતા હૃદય લગઈ જાય છે

આ નદિગ્ની ઉપર ત્રપુ ચામુખણતા મદિરો છે
વચ્ચમા આખુ જેવુ કળામય કમળ સોહિ જે એક તરકના
ધુ ૧૮મા ૨૪-૨૪ યક્ષો અને યક્ષિણીઓ જીવત અને રમ્ય
દેખાય છે આ મે ધુમટોમા વચ્ચ એમા નાગપાશમ એક
મૂર્તિનુ અદુ મ મનોરમ્ય દશ્ય છે જલે નેમકુમાર પ્રમનો
વિન્ય મેગવવા મથન કરી રહ્યા ન હોય ? ખીજા ધુમટમા
આક આદૃતિઓને વીંટળાઈને એક મૂર્તિ અદ્ભુતિલિતા
પ્રતીક કેપ દેખાય છે આ મદિર કળાનુ મૂર્તિમત પ્રતીક છે

બાજુમા પાપ-પુન્યની ધારીના નામથી પ્રસિદ્ધ
સાદગીનુ દશ્ય છે

(૧) વિમળનાથનુ મદિર-આ મદિર સ ૧૬૮૮
મા બધાવવામા આન્યુ છે

(૫) અજિતનાથનુ મદિર-આ મદિર પત્ત
સ ૧૬૮૮ મા બધાવવામા આન્યુ છે

(૬) સહસ્રકૃષ્ણા પાર્શ્વનાથ—આ મંદિર ભાવનગર-નિવાસી શેઠ કુવળાલાલાએ સ. ૧૮૧૫ માં બંધાવેલું છે.

(૭) નવીન મનોહર દહેરી—આ દહેરી પાટણનિવાસી શેઠ પનાલાલ પૂજ્યદેવ કોટાવાળાએ રૂ. ૪૨૦૦૦) લગભગ ખર્ચ કરી બંધાવી છે. આ દહેરી અરસમય છે.

(૮) ધર્મનાથનું મંદિર—આ મંદિર અદારમા અકાનું છે.

(૯) ચંદ્રપ્રભુનું મંદિર—આ મંદિર સં. ૧૬૮૩માં હીરગાંધીએ બંધાવી આચાર્યશ્રી કલ્યાણમાગરસૂરના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. હીરગાંધીએ કુલ ૫૫૫ બંધાવ્યા છે, લેખ પણ છે. હીરગાંધી શત્રુંજયનો સઘ લઈને આવેલ હતા તેનો ઉલ્લેખ પણ મળે છે. આ ત્રણ ગારણાવાળું મંદિર કહેવાય છે.

(૧૦) પાર્શ્વનાથનું મંદિર—કોટાવાળા પાનાચંદ ઉત્તમચંદનું સ. ૧૯૦૩ માં બંધાવેલું મંદિર છે.

(૧૧) જગતશેઠનું મંદિર—મુર્તિદાણાદના પ્રસિદ્ધ જગતશેઠ જેવું કરોડો રૂપીઆ સરકારને આપ્યા હતા એટલું જ નહિ પણ જેણે કરોડોનો વહીવટ કરી જગતશેઠનું ગિરુદ્ધ મેળવ્યું હતું તેમનું આ શ્રી સુમતિનાથનું મંદિર છે.

(૧૨) શાંતિનાથનું મંદિર—સં. ૧૬૭૮ માં જામનગરના મંત્રીઓ વર્ધમાન અને પદ્મમિહે બંધાવ્યું છે.

(૧૩) સહસ્રકૃષ્ણા પાર્શ્વનાથનું મંદિર—આ મંદિર સૂર્યકુંડના ઉડાની કિનારી પર આવેલું છે.

(૧૪) કુમારપાળનું મંદિર—આ શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનનો વિહાર મહારાજા કુમારપાળે બંધાવેલ છે ધુમટ-માં કુમારપાળના જીવનના જુદા જુદા દૃશ્યો નવાં જ આલેખવામાં આવ્યાં છે. આ મંદિર કલિકાલમર્વાન શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના ઉપદેશથી બંધાવવામાં આવ્યું હતું. ચંદ્રરાજા કુકડો મટીને પુનઃ મનુષ્યત્વ પામ્યો હતો એવા જળના પ્રભાવવાળા અમલ સૂર્યકુંડના ઉપર આ મંદિર બંધાવ્યાતું કહેવાય છે.

આ વિમળવસદિમા એક વનરાજ મહારાજનું મંદિર છે તેમ નીચેના ઉલ્લેખ ઉપરથી જણાય છે, પણ તે મંદિર ક્યું તે જાણવામાં આવતું નથી, પણ તે હોવાનો સંભવ ધણો છે.

કુમાર નરિંદે કરાવિયો વિસરામી રે,

ધન ખરચી સાર વિહાર શિર નામી રે.

ભાવન શિખરે વંદિયે વિસરામી રે,

ત્રિહું તેર (૭૩) જિન પરિવાર શિર નામી રે.

વલિ વનરાજ દહેર વિસરામી રે,

પ્રતિમા વંદું સાત શિર નામી રે.

જમણા હાથ તરફનાં મંદિરો—

વાઘજી પોળના જમણા હાથ તરફ પહેલી ટૂંક શેઠ નરશી દેશવજીની આવે છે.

(૧૫) પચતીર્થી મંદિર—આ મંદિરમાં આગળ સમવમર..., ડાબા હાથે સમેતશિખર, જમણા હાથે મેરુ-

પર્વત અને મૂળનાયકનું મંદિર તથા અષ્ટાપદ એમ પચ-
તીર્થી શેઠ કેશવજી નાયકે સં ૧૯૨૮ માં બંધાવ્યું છે.

(૧૬) પુડરીકજીનું મંદિર-પંચતીર્થી મંદિરની
સામે એક નાના દહેરામાં પુડરીકજી છે આ બે દહેરાને
નવમી તથા દશમી દૂક કહે છે આ દૂકમાં અડસઠ નાની
દહેરીઓ છે

(૧૭) પદ્મપ્રભુનું મંદિર-આ મંદિર રાધનપુર-
વાળા મસાલીઆનું બંધાવેલું છે.

(૧૮) કવડ જક્ષ-શ્રી ચક્રકેશરી માતાના મંદિર
સામે તીર્થઅધિષ્ઠાયક કવડ જક્ષ (કર્પુરિયક્ષ)ની કુંદર
મૂર્તિ છે ભાવનગરવાળા શેઠ અમરચંદ જસરાજ વહોળાએ
છત્રોવાળી દર્શનીય દહેરી બનાવી છે.

(૧૯) મહાવીરસ્વામીનું મંદિર-આ દહેરાસર
શ્રી શાંતિનાથજીના મંદિર સામે ઊંચા પરસાળ ઉપર મહા-
વીરસ્વામીના સમવસરણવાળું ત્રિગડાગઢનું સં ૧૭૮૮ માં
સુરતવાળા સોમચંદ કલ્યાણચંદે બંધાવ્યું છે

(૨૦) અમીજરા પાર્શ્વનાથ-આ મંદિર સં.
૧૭૯૧ માં લડારીનું બંધાવેલું બીજું મંદિર છે

(૨૧) ચંદ્રપ્રભુનું મંદિર-આ મંદિર શા. પ્રેમજી
સ્તનજીનું સં. ૧૭૮૮ માં બંધાવેલું છે.

(૨૨) સમવનાથનું મંદિર-આ બોગવશાવાગાનું
બંધાવેલું છે

(૨૩) રસણીય મંદિર-શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું આ મંદિર મુંદર જે દહેરી જેવું દેખાતું હોવાથી ભાગ્યે જ આપણું ધ્યાન ખેંચાય છે. આ દહેરાસરમાં જે મુંદર કળા-મય હાથીઓ ભેવા લાયક છે. એક બીંતમાં નંદીશ્વર દ્વીપ તથા પીછા ગાણુ અષ્ટાપદ આરસમાં બહુ સુંદર કારીગરી-થી બારેલા શોભે છે

(૨૪) ચંદ્રપ્રભુનું મંદિર-પાટણવાળા કુંગરશી મીઠાચંદ તાપાચંદે સ. ૧૮૬૬ માં બંધાવેલું છે.

(૨૫) સ ભવનાથનું મંદિર-સુરતવાળા કેશરીચંદ વઢોરાનું બંધાવેલું છે.

(૨૬) અજિતનાથનું મંદિર-પાટણવાળા મીઠાચંદ લાપાચંદનું પીછું દહેરું છે.

(૨૭) પાર્શ્વનાથનું મંદિર-જલણચંદ શેઠે સં. ૧૭૬૧ માં બંધાવ્યું છે.

(૨૮) રૂપમદેવનું મંદિર-શા. જવેરભાઈ નાનજીનું સંવત ૧૮૬૦ માં બંધાવેલું છે.

(૨૯) ધર્મનાથનું મંદિર-અમદાવાદવાળા નાના-જાઈ માણેકભાઈ માણેકવાળાનું સં. ૧૮૬૦ બંધાવેલું છે.

(૩૦) મહાવીરસ્વામીનું મંદિર-ગોરખીવાળા પીતાબરદાસ પદમશીનું સં. ૧૮૬૪ માં બંધાવેલું છે.

(૩૧) સો સ્થંભનું મંદિર-આ શ્રી ચૌમુખજીના મંદિરના ઘડા ન્યંબો હોવાથી સો સ્થંભનું મંદિર કહેવાય

છે જ્ઞેધપુત્રના મનોતમલ જ્યમલજીએ સં. ૧૬૮૬ માં
ગધાવેલું છે

(૩૨) રૂપભદ્રેવનું મંદિર—અમદાવાદવાળા માણેક-
ચંદ પાતાચ દની સ્ત્રી અ દરગાઈએ સ. ૧૮૭૩ માં ગધાવ્યું છે

(૩૩) પદ્મપ્રભુનું મંદિર—શા કપુરચંદ પટવાનું
સં. ૧૮૬૦ માં ગધાવેલું આ દહેગસર તળીયાથી શિખર
સુધી ૮૬૦ આરસનું ગંધાવેલું છે.

(૩૪) ધનેશ્વરસૂરિ—આ મંદિરની પાને આગમની
નકશીદાર દહેરોમા શત્રુંજય મહાત્મ્યના કર્તા યુગપ્રધાન
શ્રી ધનેશ્વરસૂરિની મૂર્તિ બે શિષ્યો સાથે દર્શનીય છે

(૩૫) શ્રેયાંસનાથનું મંદિર—જામનગરવાળાનું
સં ૧૬૭૫ માં ગધાવેલું આ મંદિર જૂનું છે. તેમાં મોટા
શિલાલેખ પણ છે.

(૩૬-૩૭) સંભવનાથનાં મંદિર બે—એક
અમદાવાદવાળાનું સં. ૧૬૮૨ માં ગધાવેલું છે. તથા એક
રીખવદાસ વેલજીનું ગધાવેલું છે

(૩૮) શ્રી રૂપભદ્રેવનું મંદિર—કપડવ જવાળા
માણેક શેઠાણીનું આ મંદિર સુંદર છે તેમાં એક આરસના
છત્રી છે તથા મહાવીરસ્વામીની મૂર્તિ છે.

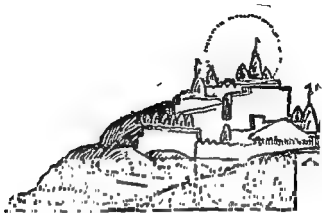
(૩૯) દિગમ્બરી મંદિર—દિગમ્બર લાઈઓને
માટે એક દહેરાસર ગંધાવેલું છે તે ગઢને લગતું આલેલું
છે. મોટું અને સુંદર છે.

કુમારપાળ મહારાજના મંદિર સામે લીંબડીના વૃક્ષનીચે એક પાળીયો છે તે પાલીતાણાના ભાવસાર જીવાન વિક્રમશીનો છે, જેણે શત્રુજય ઉપર રહેનાને યાત્રાગુઓને ત્રાસ આપતા એક વાઘને મારી પોતાની જાતને સમર્પણ કરી છે. તે બહાદુર જીવાનને જોતા જશો.

સૂર્ય કુંડ—હાથીપોળની ગાજીમાં એક લાંબી ગલીમાં ઘડને સૂર્યકુંડ પાસે જવાય છે. એક વિશાળ, શાંત અને ઠંડક આપનાર છત્રીવાળા વિસામા પાસે સૂર્યકુંડ આવેલો છે. પાસેનો ભીમ કુંડ ઘણો વિશાળ અને પાણીથી છવોછલ બનેલો છે, કિલ્લાની રાંગે બીજો બ્રહ્મા કુંડ, યાજ્ઞશ્વર કુંડ નામે કુંડ છે સૂર્ય કુંડ પાસે એક દહેરીમાં શિવલિંગ છે. કુમારપાળના દહેરાના ઉગમણા ભાગને પછવાડે એક વિશાળ ટાંકું છે. આ ટાંકું અસલ સૂર્ય કુંડના છેડા ઉપર આવેલું દહેવાય છે. આ ટાંકાંમાંથી જળ લાવી વીર્યપતિ શ્રી આદીશ્વર ભગવાનને ન્હવણ પૂજા કરવામાં આવે છે. આ કુંડનું જળ હંમેશા નિર્મળ રહે છે.

હાથી પોળ—મોટા કદના રંગીન હાથી મનોહર લાગે છે. જાંને ગાજી હાથી ઉપર દીવાલમાં જે ગોખલા કાચના બારણાંવાળાં છે. તેમાં પ્રતિમાગુઓ દર્શન કરવા લાયક છે કિલ્લાની ભીંતે ૧૯૩૯ માં ત્રીસ-ચાલોસ હજાર યાત્રાગુઓનો સમૂહ થઈ જવાથી એક બીજું મોટું બારણું મૂકવામાં આવ્યું છે.

હાથીપોળમાં પેસનાં એક તરફ ચોટી પહેરા અને બીજી તરફ માગીઓને ફૂલ લઈને બેસવાનો મોટો આટલો છે.

તીર્થાધિરાજનો દરબાર

હાથી પોળમા દાખલ થતાં ટુંકની મધ્યમાં ભવ્ય, ગગનચુંબી, બિચા મનોહર શિખરોવાળું, ઘુમટોની હારમાળાથી સુશોભિત મોટું મંદિર મૂળનાયક તીર્થપતિ દાદાશ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું નગરે પડે છે અને દૂરથી જ દાદાને પ્રતિપાત થાય છે.

આ મુખ્ય મંદિર ણાહડ મંત્રીના સં. ૧૨૧૩ ના ચૌદમા ઉદ્ધાર વખતે બધાવેયું તે છે. તેમાં પંદરમા તથા સોળમા સં ૧૫૮૭ ના ઉદ્ધારમાં ખાસ વિશેષ ફેરફાર થયો નથી. તેને વારંવાર સમરાવવામા આબું છે પણ ણધણી ઠાયમ છે. ચૌદમા ઉદ્ધારના મૂળનાયકની પ્રતિમા અલૌકિક અને અમત્કારી છે પંદરમા ઉદ્ધાર વખતે પ્રતિમાણને ઉઠા-

ડવા પ્રયત્ન થયેલો પણ દાદા ઊઠયા નહિ પણ તખ્તામાં
ગિરાજમાન ગદ્યા અધિષ્ઠાયકે મૂળનાયકની મૂર્તિ બદલવાની
આજ્ઞા ન આપી પૂર્વે આ મંદિર મોટું ગમારામાં અંદરની
ભમતીવાળું હશે તે પરધર પાનેના ખૂણામાંહેની પ્રતિમા
ઉપરથી નજીવ છે.

પ દરમા ઉદ્ધાર મમયે પ્રતિમાવાળા ખૂણાના ભાગમાં
આડી પાટ જડી ગમારાનો ફરતો ભાગ બંધ કરેલો લાગે છે

મુખ્ય મંદિરનો પુનરુદ્ધાર—અ. ૧૫૮૭ માં
કર્માચાર્યે શ્રી આનંદવિમલસૂરિનાસ દુપદેશથી શત્રુજય તીર્થ
ઉપરના મૂળ મંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો, પરંતુ બહુ જ પ્રાચીનતાને
લીધે થોડા જ સમયમાં મૂળ મંદિરમાં શુર્કુતા જણાવતા
બાસઠ વર્ષ પછી મં. ૧૬૪૬ માં જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજય
સૂરીશ્વરના ઉપદેશથી ખંભત ગંદરના મહાન ધનિક શાહ
તેજપાળ મોનીએ મુખ્ય મંદિરનો પુનરુદ્ધાર કરાવ્યો અને
શ્રી હીરવિજયસૂરિના પવિત્ર હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ વિષેના શિલાલેખ મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના
રંગમંડપમાં એક સ્થંભ ઉપર આવેલો છે શત્રુજયના
શિલાલેખોમા આ સૌથી મોટો લેખ છે, તેમાં શ્રી હીરવિ-
જયમૂરિ અકબર બાદશાહના માનભર્યા નિમંત્રણથી રાજ-
ધાની કાપુરમા જઈને બાદશાહને ઉપદેશ આપી છ મહિના
હવડયા પગાવી, મૃત મનુષ્યોના ધનનો ત્યાગ કર્યો, જગ્યા
ચેરો બંધ કર્યો, શત્રુજય પર્વત જોનોને સ્વાધીન કર્યો, વગેરે
ઉદ્દેશ્ય આવે છે વગી ઓમવાળ વંશમાં આ શેઠના કુળમાં

તેજપાળ ગોની તથા તેમની ધર્મપત્ની તેજળદેવે ગુરુના ઉપદેશથી ખભાતના સુપાર્શ્વનાથ તીર્થ કરતુ લલ્ય ચૈત્ય બનાવ્યું તથા શત્રુંજયનો મોટો સંઘ કાઢી લલ્ય રીતે પ્રતિષ્ઠા કરાવી

આ પ્રતિષ્ઠા સમયે ગુજગત, મેગાડ, માગવાડ, દક્ષિણ અને મળવા આદિના હજારો યાત્રી આવ્યા હતા. તેમાં ૭૨ તો મોટા સઘો હતા શ્રી હીંગવિગ્નચૂર સાથે એક હજાર તો માધુ હતા.

મંદિરની રચના બહુ જ મનોહર છે. ભૂતવથી શિખર સુધીની ઉંચાઈ પર હાથની છે ૧૨૪૫ કુભો એના પર વિરાજમાન છે વિગ્નરૂપી હાથીયોનો નાથ કરના માટે તત્પર એવા ૨૧ મિહો એ મંદિર ઉપર શોભી રહ્યા છે ચારે દિશાઓમા ચાર યોગીનીઓ અને દસ દિક્ષાલો સ્થાપેલા છે. એ મહાન મંદિરની ચારે બાજુએ ૭૨ દેવકુલિકાઓ છે. ૪ ગવાક્ષો, ૩૨ પૂતલીઓ અને ૩૨ તોત્તોથી આ મંદિરની શ્રેણી અલૌકિક દેખાય છે. વળી એ મંદિરમાં ૨૪ હાથીઓ અને બધા મળી ૭૪ સ્તંભો લાગેલા છે. આરું અનુપમ મંદિર સં. ૧૬૪૬ માં તેજપાલે તૈયાર કરાવ્યું અને તેનું 'નદિવર્દન' એવું નામ સ્થાપન કર્યું.

આ ચૈત્યના પુનરુદ્ધાર માટે તેજપાલે જે દ્રવ્ય ખર્ચ્યું તેને જોઈ લોકો તેને કલ્પવૃક્ષની ઉપમા આપતા હતા

જગતના તારણહાર—દેશદેશાતંગથીહ બરો માર્ગ-લોથી આવતા યાત્રાળુઓ શ્રી આદીશ્વઘાઘાની અનુપમ, લલ્ય,

તેજતેજના અભાર તથા અવૌકિક જ્યોતિર્મયી ચમત્કારી મૂર્તિના દર્શન કરી પોતાના આત્માને ધન્ય ધન્ય માને છે જીવનની સાર્થ-તા અનુભવે છે

આદીની મનોહર છત્રીમા દાદા ગિરાજ્યા છે પાસે નમિ-વિનમિ દાઉસગીઆ છે પૂજા માટે મુંદર પગથિયા કરવામા આંચા છે ગભારાને આદીના દરવાજાથી સુશોભિત ણનાવવામા આંચો છે

૨ ગમ ડપ વિરાજ અને મનોહર છે ગભારામા અને બહાર જુના જુદા ગોખમા પ્રતિમાજીઓ ગિરાજમાન છે દાદાની સામે ટાથી ઉપર કમલદેવના માતાજી ગિરાજમાન છે તેની પાસે સુનદા તથા સુમગળાની મૂર્તિઓ ઠે ૨ ગ મ ડપગ ડળા હાયના બે ગોખમા શ્રી પાર્શ્વનાથ અને શ્રી મહાવીરસ્વામીની ગનહર મૂર્તિઓ છે.

દાદાના દર્શન કરના હૃદય નાચી ઊઠે છે આત્મા પ્રકુલ્લે ગને છે જગતના સુખ-દુખો ભૂની જવાય છે ભાવનાઓ બલવતી ગને છે અને પ્રભુના ચરણમા સર્વસ્વ અર્પણ કરવાની ઊર્મિ જાગ્રત થાય છે. એવો તો અપૂર્વ આનંદ ઉભરાય છે કે દર્શન કરતા મન ધરાતુ નથી બહાર જવાતુ મન ચતુ નથી કોઈ સ્વર્ગભૂમિમા બેઠા દોઈએ તેવો ભાગ થાય છે યાત્રાજીઓની સખ્યા ઝોછી હોય ત્યારે દાદાની મૂર્તિ સામે ધ્યાન ધરીને આત્મશુદ્ધિ અને આત્મ-શાંતિનો અનુભવ લેવા જેવો છે

મુખ્ય મંદિરની બહાર બે કળામય હીરાબદિત દહે-
રીઓ છે. પાટણનિવાસી શેઠ મોતીલાલ નહાનચંદ અને
શેઠ ચુનીલાલ નહાનચંદે ભરાવેલી છે.

ઉપર ચૌમુખી અને બીજી અનેક પ્રતિમાઓ
જેવા લાયક છે.

૧ રથયાત્રાનો ચોક—દાદાનાં મંદિરના સુશોભિત
વિશાળ ચોકમાં આરસપહાણુ પથરાવવાનું પહેલું કામ
ચુળિયાનિવાસી શેઠ સખારામ દુર્લભદાસે કરાવેલું. તેના
ઉપર છાયડા માટે ખંભાતવાળા શેઠ પોપટશાહ અમરચંદે
છત્રી કરાવી હતી પણ તે વાવાઝોડામાં પડી જવાથી તે
જગ્યાએ લોખંડની મજબૂત અને સુંદર છત્રી કાચથી
મઢેલી જેવામાં આવે છે.

આ વિશાળ ચોકમાં યાત્રાળુઓ આનંદની આરામ
લેવા બેસે છે. રથયાત્રા અહીં કાઢવામાં આવે છે. ઘણી ઉત્તમ
નકશીવાળો સોના ચાંદીનો રથ, સોના ચાંદીની પાલખી,
સોના ચાંદીનો ચિરાવત હાથી, સુંદર ગાડી, મોનાના મેર
આદિ બહુ મૂલ્યવાન વસ્તુઓ રથયાત્રા વખતે નીકળે છે.
રથયાત્રાનો નકરો રૂં. રપા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની
ચેલીને ભરવેા પડે છે.

આ ચોકમાં એક સોના ચાંદીનું સિંહાસન સખવામાં
આવ્યું છે. તેમાં આઠ માસ હમેશાં વિધવિધ રાગ રાગણી-
થી પૂજા ભજાવવામાં આવે છે.

દાદાની આખી ટુંકમાં આરસ આનન્દ જ દેખાય છે. તેને માટે મહેમાણાવાળા ધર્મનિષ શેઠ વેણીચંદ સૂર્યચંદે દેશાવરોમાં ટીપ કરીને ભારે શ્રમપૂર્વક આ કાર્ય કરાવ્યું છે.

પ્રદક્ષિણા-મંદિરોનાં દર્શન—દાદાની ટુંકને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેવાથી બધાં નાનાં મોટાં મંદિરો અને દહેરીઓની પ્રતિમાઓના દર્શન થાય છે ત્રણ પ્રદક્ષિણાનો અર્થ એ છે કે જ્ઞાન, દર્શન અને આસ્ત્રિની પ્રાપ્તિ કરી ભવનો ફેરો ટાળવો.

દાદાની અલોકિક પ્રતિમાના દર્શન કરી ગમાશનાં પ્રતિમાઓ તથા શ્રી પાર્શ્વનાથ અને શ્રી મહાવીરસ્વામીનાં દર્શન કરી મોટા દરવાજાની બહારની બાજુમાં આવેલ એ કાચની દહેરીઓમાંના સુંદર પ્રતિમાઓનાં દર્શન કરી દાદાના મંદિરના મધ્ય ભાગમાં શ્રી ચૌમુખી અને આરે બાજુ કરતાં ગોળલાકામનાં પ્રતિમાઓ તથા જોનમસ્વામીનાં દર્શન કરી પ્રદક્ષિણાના નીચેના મંદિરોનાં દર્શન કરવાં જોઈએ.

સહસ્રકૃત્નું મંદિર—આ દાદાનાં દહેરાસરની ડાબી બાજુનું પહેલું મંદિર છે. આશ્રાનિવાસી વર્ધમાનના પુત્ર માનમિંહુ આદિ પાંચ ભાઈઓએ પોતાના પિતાના વચનથી તેમના સ્મરણાર્થે આ સહસ્રકૃત્નું મંદિર બંધાવ્યું. અને તેની ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજીએ સં. ૧૭૧૦ માં પ્રતિષ્ઠા કરવી.

આ મંદિરનાં દર્શન કરી આગળ જતાં દાદાનાં મંદિરની બહારની દહેરીઓના પ્રતિમાઓનાં દર્શન કરી ત્રીજા મંદિરમાં આવ્યા.

भातीराजु' सव्य मंदिर

कुम्भमय शिल्प (नेमनाथजी शिरी)

શ્રી તીર્થાંબરાજ આદીશ્વર દાદાનુ મંદિર

રાયલ પાર્ક.

સીમધર સ્વામીનું મંદિર—દાદાના દહેરાની જમણી બાજુ શ્રી સીમધરસ્વામીનું દહેરામર છે આ મંદિર વસ્તુપાળ તેજપાળે બંધાયું છે આ મંદિરમા ઓસવાલોની કુળદેવી મચ્ચિકા દેવીની મૂર્તિ છે અં. ૧૩૭૧ માં દેશલશાના પુત્ર અમરાગાએ પન્વિાર સહિત પોતાની કુળદેવી મચ્ચિકા દેવીની સ્થાપના કરેલી છે.

એ જ મંદિરમાં દેવીના ગોખલાની બાજુમાં સંઘની દેશલશાયે રાણા મહીપાલની મૂર્તિની સ્થાપના કરાવી છે. જે રાણાએ ભગવાનની મૂર્તિઓ માટે પોતાની બાજુમાંથી ફલક પ્રેમપૂર્વક ભેટ આપ્યું હતું.

નવા આદીશ્વર—બીજી ભમતીમા જતાં આ મંદિર પહેલું આવે તે દાદાના દહેરાંની બીજી બાજુ વસ્તુપાળ તેજપાળનું બંધાયેલું દહેરામર છે તેમા મૂતવાળા નારાયણ સંઘવીએ ગયા સૈકામાં પ્રભુજીની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

દાદાના મોટા મંદિરમા એક વખત વીજળી પડી શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની નામિકા જરા ખડિત થઈ હવે શુ કરવું તે વિચાર થઈ પડ્યો. બીજી પ્રતિમાજી સ્થાપન કરવા વિચાર કર્યો નવા આદીશ્વરનું ભવ્ય મનોહર ગિગ લાવવામાં આપ્યું પણ ચમત્કાને દાદાની મૂર્તિ ઉત્થાપવા જતાં 'મા' કાગનો અવાજ થયો. અધિષ્ઠાયકે રત્ન ન આપી ઉદ્ધાર મુખી નહિ ઉઠવાનું જણાવ્યુંથી દાદાની પ્રતિમા કાયમ રાખવામાં આવી અને નવા આદીશ્વરને વસ્તુપાળના દહેરામાં

પધરાવવામા જાળ્યા આ પ્રતિમા પણ જાહુજ વ્ય છે. મોટા છે કાઉસગીયા તથા ચરણપાહુકા પણ સુદર છે

શ્રી નવા આદીશ્વરના મંદિરમા સામેના ગોખમા એક યુગલ છે તે સઘવી દેશજશાએ પોતાના વૃદ્ધ ખાતા મઘ-પતિ આગાધર અને તેમની સ્ત્રી રત્નશ્રીની મૂર્તિઓની સ્થાપના કરી છે.

મેરુશિખર—અમદાવાદનિવાસી શેઠ માણેકલાલ મનમુખજાલ મઘ વાગા ત્યારે આરસનુ મેરુશિખર જાહુ જીયુ' અને સુદર જ ધાળ્યુ છે

આગળ ચૌમુખજાના મંદિરના દર્શન કરીએ

સમેતશિખરનુ મંદિર—આ મંદિરમા લોખંડના સરીયાવાળી જાગી ચારે તરફ લીડીને જારણા મૂકેલા છે અહીં સમેતશિખરનુ દ્રશ્ય સુદર છે

ગણુધર પગલાં—આ મંદિર મૂળનાયકના મંદિરની જમણી જાળ્યુ આવેલુ છે તેમા ચોવીસ પ્રભુના ગણુધર ૧૪૫૨ ની પાહુજા જોડી પરમાળ ઉપર ચાપેલા છે ચોવીમ તીર્થ કરના પણ પગલા છે.

આગળ જતા એક દહેરીમા સહસ્રકણુ પાર્શ્વનાથની જાહુ સુન્ડ ગૂર્તિ આવે છે.

કળામય દહેરી—આયાસોનિધિ, પ જાગ દેશોદ્ધારક જીનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનદસૂરિ પ્રસિદ્ધનામ શ્રી આત્મા-

રામજી મહારાજની ગહુ જ મુંદર કળામય આરસની દહેરી વચ્ચેના ચોકમા જુદી જ તરી આવે છે તેમાં શ્રી આત્મા-રામજી મહારાજની સુંદર મૂર્તિ છે. પંજળના શ્રી સંઘ તથા શ્રી આત્માનંદ નેનસલા લાવનગર તરફથી એ કળામય દહેરીની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે.

પાંચ ભાયાનું મંદિર—આ મંદિર ઉત્તર-નિવાસી પાંચ ભાઈઓએ ગધાબુ હોવાથી પાંચ ભાયાનું મંદિર કહેવાય છે. તેમાં શ્રી સંભવનાથની મૂર્તિ ગહુ સુંદર છે.

બાજરીયાનું મંદિર—આ મંદિર સં. ૧૬૧૫ માં ગધાબેલું છે તેમાં આરસના સુંદર ગોખલાઓ છે. આગળ જતા શ્રી નેમનાથની શ્યામ ચમત્કારી મૂર્તિ ગહુ જ સુંદર છે બાજુની દહેરીમાં સંપ્રતિરાજના વખતના શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની પ્રાચીન પ્રતિમા છે.

વીશ વિહરમાનનું મંદિર—આ દહેરામાં વર્તમાન ચાવીશી તથા વીશ વિહરમાન પ્રભુતા સુંદર નવીન ચિત્રો છે. આ દહેરામા ખડિત બિંબોનું લોયરું છે. આ દહેરાને મૂળાશાના મંડપવાળું દહેરાસર કહે છે.

અષ્ટાપદનું મંદિર—આ મંદિર છસો વર્ષ પહેલાંનું જણાય છે ચારે દિશામા બે, દસ. આઠ અને ચાર એ પ્રમાણુ સમનાસાવાળા બિંબો છે આ મંદિરમા વીણા વગાડવામાં તર્કીન સવણની અને નૃત્ય કરતી મદોદરીની સુંદર મૂર્તિઓ છે. તાપમે અને લલિતવૃંત ગૌતમસ્વામીની

મૂર્તિ પશુ અહીં છે. આ મંદિરમાં છસો વર્ષ પહેલાં માધુ મુનિરાજ દેવા હથે તેની યાદ આપતી એક મુનિની મૂર્તિ મંદિરમાં જતાં જમણા હાથે ઉભેલી છે. ઠાઠા કેમ રાખા, શોળપટ્ટો કેટલો મુઠ્ઠો પહેરાય, જોવો કેમ રખાય તથા મુહુર્ત્ત કયા હાથમાં રાખવી વગેરે સુંદર રીતે જાતબંધું છે. સં. ૧૭૮૩ માં આ મૂર્તિ ધરેલી જણાય છે.

અહીંથી પવિત્ર રાયણને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી ઠાઠાના પગલાંના દર્શન કરવા.

રાયણ પગલાં—આદીશ્વર ઠાઠાના પગલાંનું સ્થાન પવિત્ર ગણાય છે. અહીં શ્રી ભરત મહારાજને બરાવેલ મહિન્ય વલગની બલોદિત પ્રતિમાજી રાયણના વૃક્ષ નીચે લંડાર્યા છે તે સ્થાનને કોટિ કોટિ વંદણા. આદીશ્વર ઠાઠાનાં પગલાં કરમણાએ સં ૧૫૮૭ માં પધરાવેલાં છે. આરસની કમાનદાર નકરીવાળી સુંદર દહેરીમાં ઉપર આદીશ્વર ભગવાનની મનોહર સુવર્ણમય આકર્ષક મૂર્તિ છે. નીચે ગિરનાર, સમેતશિખર અને આણુનાં દ્વયો પશુ સુંદર છે. અહીં દહેરીની પાસે સર્પ—મયૂરની આકૃતિઓ છે જેનો પશુ ઉદ્ધાર થયો છે

સીમુખજી-ગંધારીયાનું મંદિર—આ મંદિર છેલ્લી ભમતિના છેટે પુંડરીકજી જતાં આવે છે. સં. ૧૬૨૦ ના કાર્તિક શુદ્ધ ૨ ના દિવસે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા ગંધાર-
 ૧૦ નિવાસી શા સમજી વર્ધમાન તથા પોતાના બાઇઓ વગેરે

કુટુંબ સાથે તપગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયનંદસૂરિ
 ટીરવિજયસૂરિના ઉપદેશથી ઠરાવો છે મૂળનાનક શ્રી સાગ
 નાથજી જે આ મહિંની પાનેની દહેરીમારજ જિનની માતા
 જિનના પાનેને પોતાનો પાસે વધને ભિમેનો દેખાય છે

પુડરીકે ગણુધરનુ મહિં—ઠાઠાના દહેરાની મામે
 શ્રી પુડગામ્વામીનુ મનોહર મહિર છે ચોઠ કરમાશાએ
 ગ ૧૫૮૭ ગાળધાવેન જે ગમારામા રૂપાલી જાગીવાળા
 કમાડ જ આ મહિરમા ડાગાજારની નીવાનમા કુટુંબના
 ભવકથા, મજહેની માતાના સ્વપ્ના, મહીપાળનુ પગકમ
 તથા મહીપાળને ચૂરજકુડના જળની ઠાઠ કેમ મચ્યો તે
 પ્રસંગે દિશાકુમારીની ભક્તિ અને રાજા રિવિકનના સાત
 ભવની ઠથાના બોધક દુર્યોચિત્રામધુમા આર્ધજ રાતે રજૂ
 ઠરવામા બ્યાબ્યા છે.

તતપેળમા રાયજી પગવાની ઉત્તર ળિગામા માવેલી
 જુની જુની દહેરીઓમા નકલદેવ ભગવાન તથા ભગવાન
 બધી, નમિ-વિગ્મી તેમજ પ્રાણી અને સુદરીની સુદર
 મૂર્તિઓ જે અહીં ચોરતાનુ અંક સુદર મહિર છે.
 ભમતિમા પુડરીકમ્વામીની જાણુમા ત્રીનેમરાથ ભગવાનની
 અમરભારિત અનોકિડ મૂર્તિ છે. તેની જાણુની દહેરીમા પ્રતિ
 રાજના મમયની સુદર મૂર્તિ જે સામુખજના મહિંની
 જાણુમા નડાવા જના જમણા હાથે એક જાળમા પૂર્વાચારીની
 સુદર મૂર્તિઓ જે તેમા મુનિ દેવસૂરિ, વિજયસિ સૂનિ તથા
 ઉચ્ચદેવસૂની મૂર્તિઓ છે

મંદિરોનું નગર

નવ ટૂંક

આજે આપણે નવ ટૂંકનાં કથને જઈએ. હનુમાનદારથી
 ટૂંકનો રસ્તો જુદો પડે છે. થોડુંક ચઢતાં નવ ટૂંકનો
 આવે છે મોઢી પહેતા અંગારશા પીરની કગર
 વે છે. મુસલમાન જાદુશાહોની સૌરાષ્ટ્રની ચઢાઈએ
 કુળ્ય મુધી ન આવે, તે દીર્ઘદૃષ્ટિએ આ કગર રાખવામાં
 વી હોય તેમ લાગે છે. કંતકથા તો એવી છે કે શાહ-
 ન ગોરીના મમથમાં અંગારશા નામના પીરમહમદ
 ટુ બીજું નામ હોજી હતું તે વાણુદાર હતો તેના મરણ
 થી તેની અવગતિ થવાથી તેના આત્માની શાંતિ માટે
 ઈ કગર કરવામાં આવી.

ખરતરવસી (૧)

ચૌમુખજીની દૂંકમાં જતાં સૌથી પહેલાં ખરતરવસી આવે છે. દરવાજા સામે શેઠ નરશી કેશવજીના સ્મરણાર્થે એક સુંદર કુડ બંધાવવામાં આવ્યો છે તે બંધાવવામાં તેમના મુનિમ વલ્લભજીલાઈએ સારી મહેનત લીધી હોવાથી તેને વલ્લભકુંડલું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

નરસી કેશવજીની દૂંક

ખરતરવસીમાં પ્રવેશતાં જમણા હાથે કચ્છી શેઠ નરશી કેશવજીની દૂંક આવે છે તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૨૧ માં કરવામાં આવી હતી પણ મુહૂર્ત ધરાગર ન હોવાથી એકઠા થયેલા યાત્રાળુઓમાં તેમજ ગામમાં ઘણાં મરણ થયાં હતાં. યજ્ઞોને ગાળવા સરપણ પણ ખૂટી પડેલું. શેઠ નરશી કેશવજીએ પાલીતાણા યાત્રાપોજને દેવામાંથી મુક્ત કરી હતી.

અભિનંદન-મંદિર—આ મંદિરમાં અભિનંદન-સ્વામીની મૂર્તિ છે. યક્ષ-યક્ષિણીની મૂર્તિઓ સુંદર છે ઉપરના ભાગમાં ત્રણ ચૌમુખજી છે ઉપરના રંગમંડપમાં દેવી-ઓનો રાસ અને ભગવાનનાં સમોસરણની રચના અને દેવ દેવીઓ વિવિધ વાહનો લઈને આવતાં જોવાતું દ્રશ્ય સુંદર છે. આસપાસ દહેરીઓમાં, ખીજ દહેરીમાં સુખડનો પ્રતિમાજી છે, તે ઉપર ચાંદીતું જોણું મઢેલું છે.

મંદિરોનું નગર

નવ ટૂંક

આજે આપણે નવ ટૂંકનાં દર્શને જઈએ. હનુમાનદ્વારથી નવ ટૂંકનો રસ્તો જુદો પડે છે. ઘોડુક ચઢતાં નવ ટૂંકનો કોટ આવે છે. સૌથી પહેલાં અંગારશા પીરની કળર આવે છે. મુસલમાન બાદશાહોની સૌરાષ્ટ્રની ચઢાઈએ શત્રુજય મુધી ન આવે, તે દીર્ઘદૃષ્ટિએ આ કળર રાખવામાં આવી હોય તેમ લાગે છે. હંતકથા તો એવી છે કે શાહ-જુહોન ગોરીના સમયમાં અંગારશા નામના પીરમહમદ જેનું ખીલ્ડું નામ હોંજી હતું તે ધાણુઢાર હતો. તેના મરણ પછી તેની અવગતિ થવાથી તેના આત્માની શાંતિ માટે તેની કળર કરવામાં આવી.

ખરતરવસી (૧)

ચૌમુખજીની દૂકમાં જતાં સૌથી પહેલા ખરતરવસી આવે છે દરવાજા સામે શેઠ નરશી કેશવજીના સ્મરણાર્થે એક સુંદર કુડ બધાવવામાં આવ્યો છે તે બંધાવવામાં તેમના મુનિમ વલ્લભજીલાઈએ સારી મહેનત લીધી હોવાથી તેને વલ્લભકુંડનું નામ આપવામાં આવ્યું છે

નરસી કેશવજીની દૂક

ખરતરવસીમાં પ્રવેશતાં જમણા હાથે ઠચી શેઠ નરશી કેશવજીની દૂક આવે છે તેનો પ્રતિષ્ઠા સં ૧૬૨૧ માં કરવામાં આવી હતી પણ મુદૂર્ત ધરાગર ન હોવાથી એકઠા વયેલા યાત્રાળુઓમાં તેમજ ગામમાં ઘણા મરણ થયાં હતા અને શબોને બાળવા મરણ પણ ખૂટી પડેલું. શેઠ નરશી કેશવજીએ પાલીતાણા પાજરાપોળને દેવામાંથી મુક્ત કરી હતી

અભિનંદન-મંદિર—આ મંદિરમાં અભિનંદન-સ્વામીની મૂર્તિ છે. યક્ષ-યક્ષિણીની મૂર્તિઓ સુંદર છે ઉપરના ભાગમાં ત્રણ ચૌમુખજી છે ઉપરના રંગમંડપમાં દેવીઓનો ગસ અને ભગવાનનાં સમોસરણુની રચના અને દેવ દેવીઓ વિવિધ વાહનો લઈને આવતાં જોવાનું દ્રશ્ય સુંદર છે. આસપાસ દહેરીઓમાં, ખીજ દહેરીમાં મુખડનો પ્રતિમાજી છે, તે ઉપર આંદીનું ખોળું મહેલુ છે.

ખરતગ્વમીનાં દહેગાં—

(૧) શાંતિનાથ—આ દહેગમઝ ઘાડુ પ્રાચીન છે અપ્રતિગતનુષઠાવેવ મનાય છે છુર્ષામ વારવાઝ થતું દોષ તમ લગ છે લીંતોમાવિધવિધ ત્રિત્રોના ત્રિત્રામણ છે

(૨) મઝદેવી માતા—ગાલુમા મઝદેવી માતાનું નાનકડું નદિર છે - ૧ દોરૂ પણુ જૂનું છે. મઝદેવી માતા હાથો િગલેલા છે, મૂર્તિ જહુલ આર્ષક છે

(૩) ચદ્ર પ્રભુ—ચેઠ નગીનાથાએ સ ૧૯૦૩મા જઠાવેલુ છે ચેઠ ગેલાણીની મૂર્તિઓ છે

(૪) ધર્મનાથ—ચેઠ દેવગી પુનગી મામતનું મ દિર છે ઉપર ન ગાગીના વર્તમાન આનીશીના ચોપીગ ભગવાનની પ્રતિમાદેવા ા મધ્યના ચોમુખણ છે

(૫) કુશુનાથ—ધર્મનાથનો ગાલુમા છે

(૬) અજિતનાથ—અજિતનાથભગવાનનું મ દિર છે

(૭) ચદ્ર પ્રભુ—ચદ્ર પ્રભુનું મ દિર છે.

(૮) કૃપમદેવ—મુર્ચિદાગાદવાળા ગાણુ ઇ દ્રથ દેણ નહાવઝદેણુ સં ૧૮૮૧ મા જઠાવેલુ છે

(૯) ચોમુખણ—ચોમુખણનું મ દિર છે, જેમાં પડાણુ તાક ઘાડી મૂર્તિઓ છે

(૧૦) સુમતિનાથ—મુર્ચિદાગાદવાળા ગાણુ હરખ-ચદેણુ સં-૨૦૧૧ મા ૧૮૮૩ મા જઠાવેલુ મ દિર છે

(૧૧) સુભવનાથ—ગાળુ પ્રતાપગિરિ દુર્ગકનુ
અ ૧૮૮૧ માં ણ ધાવેલું છે

(૧૨) રૂપભદ્રેવ—ગાળુમાં શ્રી રૂપભદ્રેવનું મંદિર છે.

ચોમુખ દૂક યા સવાસોમની દૂક (૨)

આ દૂકના બે વિભાગો છે ણહારના વિભાગને ખર-
તર-વગી અને અદરના વિભાગને ચતુષ-વગી કહે છે
આ દૂક- પર્વતના જિંચામાં જિચા ભગ ઉપર ણની છે
પચીશ-ત્રીસ માર્ગલના દુર્ગ દરના પ્રદેશથી આ દૂકના શિખરો
દેખાય છે અને હજારો-લાખો ભાવિકો એ ગરવા ગિરિવરને
વદના કર છે આને મવા સોમની દૂક પણ કહે છે

આ દૂકના મધ્ય ભાગમાં શ્રી આદિનાથ ભગવાનનો
ચતુર્મુખ પ્રાંગણ છે જેની લંબાઈ ૬૨ કુટ અને પહોળાઈ
૫૭ કુટ છે તેનું શિખર ૯૬ કુટ જિંચુ છે મંદિરની
દેશમાં લીલા, શ્વેત તથા ભૂરા રંગના સુંદર મંગેમરમરના
દુકડા જડેલા છે ગભાગમાં બે કુટ જિચા અને બાગ કુટ
લાખા અને તેટલા જ પહોળા શ્વેત આગમના સિદ્ધાસન
ઉપર ૧૦ કુટ જિચી શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની ૪ મનોહર
ભગ્ય મૂર્તિઓ છે.

મીંગત ઈ અહમદિમા જણાવ્યા પ્રમાણે આ મંદિરો-
માં ૪૮ લાખ રૂપીઆનો ખર્ચ થયો છે ૮૪૦૦૦ રૂપી
તો માત્ર દોરડા જ થયાં હતા

મુખ્ય મંદિરની લવ્યતા અનુપમ છે. મુખ્ય મંદિરના રંગમંડપના ૧૨ સ્થલો ઉપર ચોવીસ દેવીઓનાં મનોહર ચિત્રો છે. દેવીઓ વાહનો સહિત કળામય રીતે આલેખેલી જણાય છે. શત્રુજય ઉપર આ ચિત્રામણ આકર્ષક ગણાય છે. ગભારાની પામેના એક ગોખમા પદ્માવતીની નાની મૂર્તિ છે. રંગમંડપના એક ખૂણામાં લક્ષ્મીજીની બીજી જ સુદર ભાવવાદી મૂર્તિ છે. મંદિરના બહારના ભાગની કોરણી પણ સુદર છે.

(૧) રૂપભદ્રેવતું મુખ્ય મંદિર—મં. ૧૬૭૫ માં શેઠ મવા સોમજીના નામથી બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૨) પુંડરીકસ્વામી—સં. ૧૬૭૫ માં શેઠ સવા સોમજીએ બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૩) શાંતિનાથ—(૪) શાંતિનાથ આ બંને મંદિર શેઠ મુંદગદાસ ગતજીના બંધાવેલ છે.

(૫) પાર્શ્વનાથ—સં. ૧૬૭૫ નું બીજી સોમજીનું મંદિર છે. આ મંદિરમાં ત્રણ ચોવીસીની મૂર્તિઓ એક એક પટમા જડેલી છે.

(૬) સ્ત્રીમંધરસ્વામી—સં. ૧૭૮૪ માં અમદાવાદ-વાળા દરમયંદ હીરાચંદનું બંધાવેલું છે.

(૭) અજિતનાથ—આ મંદિરમાં ભગવાનની બાજુમાં બે દેવીઓની મૂર્તિઓ બાદુ જ મનોહર છે, જેનો યાત્રાળુઓને

ખ્યાલ નથી. વળી ગૌતમસ્વામી તથા નેમપ્રલસૂરિની મૂર્તિઓ છે. આ મંદિર અમદાવાદવાળા લલ્લુશાળી કમળશી સેનાનું બંધાવેલ છે

(૮) આદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર છે.

(૯) શાંતિનાથ, (૧૦) પાર્શ્વનાથ (૧૧) રાયણ અને ગણુધર પગલાં છે.

છીપાવસી (૨)

આ ટુંક ઘણી નાની છે સં. ૧૭૬૧ માં ભાવસાર (છીપા) ભાઈઓએ બંધાવી છે તેમાં ત્રણ દહેરાં અને ચાર દહેરાંઓ છે.

(૧) નકપભદ્રેશ્વરનું મંદિર—આ મંદિરના ગભરાની બહારની ઢોંગણી બહુ સુંદર છે

(૨) શ્રી ત્રેયાંસનાથનું મંદિર—આ દહેરાસર સ કશ્વસીના ગઠ બેઠે આવેલ છે.

(૩) શ્રી નેમનાથનું મંદિર—આ હરખચંદ શીવચંદ સં. ૧૭૬૪ માં બંધાવ્યું છે.

ચમત્કારી દહેરીઓ.—

(૪-૫) શ્રી અજિતનાથ અને શ્રી શાંતિનાથની દહેરીઓ—કહેવાય છે કે આ બન્ને દહેરીઓ માગમામે હતી ગુગપ્રધાન નંદિપેશ્વરિ મહારાજે ચૈત્ય

વંદન કરતાં પૂઠ પડતી હોવાના કારણે, અજિતશાન્તિ સ્તંભને ધનાભ્યું. તે પૂર્ણ થતાં બન્ને હહેરીઓ જોડાજોડ થઈ ગઈ. આને પણ તે વિધમાન છે.

(૨) સુપાર્શ્વનાથ—મુખ્ય મંદિરની સામેના મંદિરમાં સુપાર્શ્વ પ્રભુની પ્રતિમા છે.

સાકરવસી (૪)

અમદાવાદના શેઠ સાકરચંદ પ્રેમચંદે સં. ૧૮૬૩માં ટંક બંધાવો ને પ્રતિષ્ઠા કરી સાકરવસી નામ રાખ્યું છે. ટંકને ફરતો કોટ છે. તેમાં ૪ હહેરાં ને ૨૧ હહેરીઓ છે.

(૧) ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ—આ મુખ્ય મંદિર બહુજ સુંદર છે. પંચધાતુના મોટા મનોહર ગિંબ શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથના છે. બે બાબુઓ સ્ફટિક રત્નના સાથીયા છે. આ મંદિરમાં શેઠ-શેઠાણીના બે ગોખત્રા છે.

મૂર્તિઓ મુદર આકૃતિવાગી શોભે છે બાબુના ગોખમાં માતા કુંતાની મૂર્તિ છે અને તેની સામેના ગોખમાં સતી દ્રૌપદીની મૂર્તિ છે

પાછળ બીજી સહસ્રકૂટનું મંદિર છે. તે સ ૧૮૬૦માં મુરતવાળા મૂળચંદ મયાલાઈ બાવચંદે બધાંબુ છે તેમાં પ્રતિમા ૧૦૨૪ સહસ્રકૂટની છે બાબુમાં ચૌદ રાજલોક યુરુપાકારે આરસના મનોહર છે બીજી બાબુ સમોસરણ તથા સિદ્ધચક્રની ચત્રના પણ મુદર છે તેમાં ૧૭૦ તીર્થ કરનેા પટ છે બહાગના વિભાગમાં ધનુર્ધારી મૂર્તિઓ રામ, લક્ષ્મણ, સીતા, હશરથ, કૌશલ્યા, કૈકેયી, ભરત, હનુમાન, રામચંદ્ર આદિની જુની મૂર્તિઓ છે

ઉજમકુંઠની ટૂક-નંદીશ્વરક્રીપ (૫)

શ્રી ઉજમબાઈ તે અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ નગરશેઠ પ્રેમાલાઈના કુંઠ થાય છે આ ટૂકમાં નદીશ્વરક્રીપની મનોહર રચના હોવાથી આ ટૂક નદીશ્વરના નામથી ઓળખાય છે

આ મંદિરમાં મુંદર નકશીવાગી પથરની બતગીવાળા કિલ્લામાં પર ચૌમુખની રચના કરી છે બાવન શૃંગ જુદા જુદા ગિરિપર્વતોથી ઓળખાય છે આ રચનાવાળા ચૌમુખના સમૂહને નદીશ્વરક્રીપ કહે છે

શ્રી ઉજમકુંઠએ અમદાવાદમાં અષ્ટાપદના દહેરામાં પણ નંદીશ્વરની રચના જાવી છે અમદાવાદમાં અને પાલીપુણામાં તેમના નામની બે ધર્મશાળાઓ છે

(૧) નંદીશ્વર દ્વીપ—સં. ૧૮૯૩ માં શેઠાણી ઉભયભાઈએ જ ધાવ્યું છે

(૨) કુશુનાથ—સં. ૧૮૪૩ માં ડાહ્યાભાઈ શેઠે જ ધાવ્યું છે

(૩) શાંતિનાથ—ઝાહેન પરસનગરને જ ધાવ્યું છે આ મહિરોમા ગોત્રદેવીની મૂર્તિઓ છે

હીમવસી (૬)

હીમાભાઈ શેઠે પોતાના પિતા વખતથી જ શેઠની હયાતીમાં તીર્થનો વહીવટ સંભાળ્યો હતો. તેમણે પોતાને વ્યાપાર સુબંધ, કલકત્તા, રતલામ, વડોદરા, ભાવનગર, વઢવાણ, પાલીતાણા, નવાનગર, ધોળકા, પાલનપુર, શિરોહી આદિ ઘણી જગ્યાઓમાં વધાર્યો હતો.

તે એવા જાહોશને યુદ્ધિશાલી હતા કે મોટા રાજ્યો વચ્ચેના વિસ્તેષોને ફર કરી આપતા મહારાજોના મતભેદ તે ફર કરતા અને ખ્રીષ્ટીય સત્તાના તે સલાહકાર હતા અને તેમની પ્રતિષ્ઠા રાજા મહારાજાઓમાં પણ ઘણી મારી હતી. ત્યારે તે બહાર નીકળતા ત્યારે છડીદાર આગળ ચાલતો અને તેમને નગરશેઠનું કાયમનું માન હતું ઉપરાત જુલ્યા કોર્ટમાં યુરશીનો હકક હતો.

અમદાવાદમાં હીમાભાઈ ઇન્ડીટ્યુટ,
કન્યાશાળા, હોસ્પીટલ, વર્નાકુલ વડી,
સેમનો આગળ પડતો હિસ્સો

શ્રી વિજયહીરસૂરોશ્વરજીની વિદ્વતા અને ચમત્કાર-શક્તિની પ્રથમ સાંભળી ગોગલ બાદશાહ અકબરે જેન તીર્થોનો ભોગવટો યાવત્ય દ્રઢિવાક્યો, હ મેગને માટે કરી આપ્યો સૂરિજીએ અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ નગરશેઠ શાન્તિ-દામ શેઠને તે કરમાનો અને તીર્થરક્ષાની જવાબદારી સોંપી.

શાન્તિદામ શેઠના પૌત્રના પૌત્ર નગરશેઠ હીમાભાઈએ સં. ૧૮૮૨ મા આ વિશાળ ટૂંક બંધાવીને સં. ૧૮૮૬ મા મૂળ દહેરામગની પ્રતિષ્ઠા આચાર્ય શ્રી શાતિસાગરસૂરિના નેતૃત્વ નીચે કરાવી.

(૧) અજિતનાથનું મંદિર—સ. ૧૮૮૨ મા શેઠ હીમાભાઈ વખતચ દ ખુશાલચ દે બંધાવ્યું. સં. ૧૮૮૬ માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી આ મંદિરમા વખતચ દ શેઠ અને જીજીબાઈતી મૂર્તિઓ છે

(૨) પુકરીકસ્વામી—આ મંદિર પણ શેઠ હીમાભાઈએ બંધાવી સાથે જ પ્રતિષ્ઠા કરી

(૩) ચૌમુખજીનું મંદિર—શેઠ સાકરચ દ પ્રેમ-ચ દે સં. ૧૮૮૮ મા બંધાવ્યું.

(૪) ચૌમુખજી—આ મંદિર શેઠ હીમાભાઈએ સં. ૧૮૮૬ માં બંધાવ્યું.

આ ટૂંકની બહાર બે બાજુ બે નાના કુડો આવેલા છે. તે જીજીબાઈનો કુડ ઠંડર ચ દે

પ્રેમચસી (૭)

અમદાવાદ-રાજનગના ધનાઢ્ય વેપારી મોટી પ્રેમચંદ

લવણ શ્રી મિત્રાચળનો સંઘ લઈ પાલીતાણા આગ્યા તીર્થ-
પતિ શ્રી આદોશ્વર દાદાના દર્શન કરી દૂકોના દર્શનાર્થે
નીકળ્યા. જુદી જુદી દૂકો જોઈને હર્ષિત થયા આનંદ ઉદ્ઘાસમાં,
તેમની ભાવના એક મંદિર ણાંધવાની જાગી. પરમાત્માની
કૃપાથી લક્ષ્મીદેવી કાજરાહજીર હતા. ધન-સંપત્તિની ખોટ
ન હતી મંદિરમાંથી દૂકની ભાવના ઘઈ અને ઉચાણુ ટેક-
રીના સપાટ જાગ્યા એક ભવ્ય દૂક ણાંધવા ચોડના કરી

૨૧૧૬. આજુની મુખચિહ્ન કારીગરીના નમૂનારૂપે જે
સુંદર ગોખાતા છે તે કાનાં પ્રતીક છે આજુના વસ્તુપાળ
તેજપાળના બન વેળા દેરાણી ચોકાણીના ગોખની યાદ આપે છે.

(૧) સ્વપ્નદેવ-મુખ્ય મંદિર મોદી પ્રેમચંદ લવણએ
સ. ૧૮૪૩ માં ણાંધાવ્યું છે. આ મંદિરમાં ચક્રેશ્વરી માતા,
યક્ષ, યક્ષિણી અને પદ્માવતી માતાના ગોખલા છે.

(૨) પુંડરીકસ્વામી—આ દહેડાં પળુ મોદી પ્રેમ-
ચંદ લવણએ સં. ૧૮૪૩ માં ણાંધાવ્યું છે

(૩) સહસ્રકણા પાર્શ્વનાથ—આ દહેરાસર મુરત-
વાળા રતનચંદ જ્વેરચંદ ધુમ્નું ણાંધાવેલ તદ્દન આરણ્યું
છે. આ દહેરામાં આરણ્યના જે ગોખ જાડુ જ સુંદર કારીગરી-
વાળા છે આ મંદિરની મૂર્તિઓ જાડુ જ આકર્ષક છે, મનોરમ્ય
અને યજ્ઞ લાગે છે. શેઠ ચોકાણીની મૂર્તિઓ મંદિરના
ગભારામાં છે. આ મંદિરમાં એક સામુ-વડુની કથા
દેખાકારે કોઈ છે.

વડુ ગિચારીને કથી ખગર નહોતી પણ સામુએ તેનો

વાંક શોધી કાઢ્યો. વહુ તે સાંભળી સમસમી ગઈ. ખૂબખૂબ રહી, આંતરડી કકડી ઉઠી. જાણમાં પૂરું પાડોશલેન્ગુડી ટાપશી પૂરી, વહુના વાંકને વધાર્યો. કૂવો પૂરવા ચાલી ને દુઃખની આગથી બળબળતે મને તેણે હૃદયની આહ નાખી.

સામુને સાપ વીંટાયો, પાડોશણને વીંછી ડંખ્યો અને વહુને વાંદરો કર્યો આ બધું છતમાં કળાકારે મૂર્તિમંત બનાવ્યું છે.

(૪) સહસ્રકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથ—મુરતવાળા રતનચંદભાઈના ભાઈ પ્રેમચંદ ઝવેરચંદ ધુમનું સામેના મંદિર નેષુ' જ આરમનું સુંદર બંધાવેલું છે તેમાં પણ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિઓ રાજી ને મનોરમ્ય છે. આ પાને મંદિરોના ઉપરના ભાગમાં ચૌમુખજી છે.

(૫) અજિતનાથ—પાલણપુરવાળા મોદીનું બંધાવેલ છે

(૬) ચંદ્રમણનું મંદિર—મહુધાના નીમા શ્રાવકેતું બંધાવેલ છે.

(૭) ચંદ્રમણનું મંદિર—રાધનપુરવાળા શેઠ લાલચંદભાઈનું બંધાવેલ છે.

જા દેવતા કરતાં દિવ્યો છે તેમા ૭ દહેરા ૫૧ દહેરી-ઓમાં ઘઈ કુલ પ્રતિમા ૪૮૦ છે. ગણધર પગલાં જોડી ૧૪૫૨ છે

જોડીયાર માતાનું સ્થાનક—જોડીની ટૂંકના કોટ બહાર વિશાળચોકમાં એક કુંડ આવેલો છે. તે કુંડના નીચાણ-

: ૧૧૪ :

ના પગથીઆ પાસે જોડીયાર માંતાનું સ્થાનક છે. તેમાં માતાજીની મૂર્તિ અને ત્રિશૂળો છે. શેઠ કુટુંબની એ કુળદેવી છે. શેઠ કુટુંબવાળાની વરઘોડીયાંની છેડાછેડી અહીં છૂટે છે. પુત્રજન્મના કર પણ અહીં આવીને કરે છે. ચોમાસામાં કુંડ પાણીથી ભરાઈ જાય છે અને પાણી માતાની મૂર્તિના અરણ્ય પખાસે છે, છતાં ત્રિશૂળો સ્થાનમાં જ રહે છે. માતાજી અમરકારી ગણાય છે.

અદ્ભુત-આદિનાથ—મોદીની દૂક ને કુંડ પાસેથી નીચાણમાં પોણોસો પગથીયાં ઉતરતાં આદિનાથ પ્રભુના અદ્ભુત મંદિરમાં જતાં એક માગી દહેરીમાં શાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિ છે. તેને લોકો માણુ રતન માટે રીસાયેલા માણુક-ગાઈની મૂર્તિ કહે છે પણ તે ભરાણર નથી.

આ શ્રી આદિનાથ પ્રભુની આશ્ચર્યકારી મહાન પ્રતિમા કુંગરમાંથી કોતરી કાઢેલી અને ખરેખર અદ્ભુત છે. તેને લીમની મૂર્તિ કહેવામાં આવે છે પણ તે આદિનાથ ભગવાનની જ મૂર્તિ છે.

આ ભવ્યકાય મૂર્તિની લિંઆઈ ૧૮ ફૂટ છે અને પહોળાઈ ૧૪ ફૂટ છે. આ મૂર્તિની કોરણી અતિ પ્રાચીન છે. સં. ૧૬૮૬ માં શ્રી ધરમદાસ શેઠે તેની અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા વિધિથી કરાવી છે.

અહીંથી તીર્થરાજ સામે દૃષ્ટિ કરતાં વિજય ધ્વજ દ્વર-તાં સુવર્ણ કંબરોથી ઝંજડળતા, નાના મોટા શિખરોથી શોભતા, આકાશગામી મંદિરો ભવ્ય અને રમણીય દેખાય છે.

ખાલાવસી (૮)

પ્રાચીન જંદર ગેંધા-ઘેંધામાં શેઠ દીપચંદ કચ્છાવૃજ નામાંકિત વ્યક્તિ હતા. મુંબઈ જંદરમાં વેપાર ભગ્ની પડ્યો. સક્ષ્મી વધવા લાગી તેમ તેમ ધર્મકાર્યો કરવા લાગ્યા. પોતાના ઘેંધારી ભાઈઓને મુંબઈ તેડાવી ધંધે સ્થગાડવા લાગ્યા. મુંબઈમાં મુંદર મંદિર જંધાવવાની ભાવના ભગ્ની. મુંબઈના મધ્ય ભાગ તરીકે ગણાતા પાયધુની ઉપર વિશાળ જગ્યા લઈ મહાન. સુદર મંદિર જંધાવ્યું. એ મંદિર ગોડીજી-પાર્શ્વનાથના મંદિર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે, પણ એ ઘેંધારીનું મંદિર છે. ઘણાં વર્ષો સુધી તેની વ્યવસ્થા ઘેંધારી ભાઈઓના હાથમાં રહી હતી. આ મંદિરની સાથે હમરની ઉપજવાળી મોટી ચાલી જંધાવી, દેશ પરદેશમાં એક ઘેંધારી તરીકે તે પ્રસિદ્ધ થયા છે. શ્રી દીપચંદભાઈનું હુલામણું નામ ખાલા-ભાઈ હતું ને ખાલાભાઈ તરીકે ઓળખાતા. પાલીતાણા યાત્રાએ આવતા એક ટૂંક જંધવાની ભાવના થઈ અહીં લાખે રૂપીઆ ખર્ચી એક ટૂંક જંધી, જે ખાલાવસી અથવા ખાલા-ભાઈની ટૂંકના નામે પ્રસિદ્ધ છે.

(૧) રૂપભદ્રેવ—શેઠ ખાલાભાઈએ મં. ૧૮૬૩ માં જંધાવ્યું છે. આ શ્રી રૂપભદ્રેવની મૂર્તિનું પરધર. ઘણું જ સુંદર અને કળામય છે.

(૨) પુંડરીકસ્વામી—આ મંદિર પણ ખાલાભાઈનું જંધાવેલ છે.

(૩) ચૌમુખજી-મુંગઈવાળા ક્ષેત્રવંદ પુશાલયંદના ધર્મપત્ની ઉજ્જવળાઈએ, સં. ૧૯૦૮ માં ગંધાવ્યું છે.

(૪) વાસુપૂજ્ય—કપડવંજના મીઠાભાઈ ગુલાળયંદે સં. ૧૯૧૬ માં ગંધાવ્યું છે.

(૫) અજિતનાથનું મંદિર—ધલોરવાળા માનવંદ વીરવંદે ગંધાવ્યું છે.

(૬) શાંતિનાથનું મંદિર—પુનાવાળા શા લખમી-થંક હીરાવંદે ગંધાવ્યું છે.

મોતીશાની ટૂંક (૯)

વર્ષો પહેલાં ચૌમુખજીની ટૂંક અને શ્રી આતીશ્વર-દાદાની ટૂંક વચ્ચે જાડી ખીણ હતી મુંગઈના ધર્મનિક્ષે શેઠ મોતીશાને શત્રુજન્મ તીર્થ ઉપર મંદિર બંધાવવાની પ્રતિજ્ઞા હતી. તેઓ પાલીતાણા યાત્રા કરવા આવ્યા બીજી દોઢ જમ્યા પાલી નહોતી. શેઠ આ જાડી ખીણ શોધી ઠાઠી અને આશ્ચર્ય પમાડે તેવી રીતે તે જ ટૂંકને સાંકળરૂપે સાંધતી અદ્વિતીય ટૂંક લાખોના ખર્ચે ગંધાવી. મોતીશા શેઠની શ્રદ્ધાનું આ જ્વલાંત દષ્ટાંત ભુરિ ભુરિ પ્રશંસાને યોગ્ય છે.

મોતીવસીના મંદિરો—મોતીવસીના મંદિરો 'નલિની-ગુહમ' વિમાન આકારે મોટે છે આ ટૂંકની ફરતો ચાર કોઠાવાળો મજબૂત કિલ્લો છે. મુખ્ય મંદિરની આસપાસ મોતીશા શેઠે પોતાના મિત્રો અને સંબંધીઓને મંદિર બંધાવવા તક આપી પોતાની ઉદારતાનું દષ્ટાંત ખંડું કર્યું છે.

આ દૂકની પ્રતિષ્ઠા ૧૮૬૩ના મહા વહીર ના દિવસે
મોતીશા શેઠના સુપુત્ર શેઠ ખીમચંદલાઈએ કરી હતી

(૧) શ્રી ઉપભદ્રેવ—મધ્યમા ગગનચુબી ભિયા
શિખરોયી શોભાયમાન ભવ્ય દેવાલય છે આ મંદિરમા
શેઠ અને શેઠાણીની મૂર્તિઓ છે.

(૨) પુઠરીકસ્વામી—મોતીશા શેઠે બધાવેલું છે,
પુઠરીકસ્વામીની પ્રતિમા શત્રુજય ઉપરની મૂર્તિઓમા
બહુ જ મનોહર છે આ મંદિરમા એક ગોખમા મરૂદેની
માતા આદીશ્વર ભગવાનને ખોળામા લઈ મેઠા છે. સામેના
ગોખમા નાભિરાજની મૂર્તિ છે.

(૩) ધર્મનાથનુ મંદિર—શેઠ હઠીસંગ કેશરીસંગ
અમદાવાદવાળાએ બધાવ્યું છે.

(૪) ધર્મનાથનુ મંદિર—મોતીશા શેઠના દિવાન
શેઠ અમરચંદ હમણીએ બધાવેલું છે આ મંદિરમા રાગના
સારીયા, મૂળનાયકની ભાંતે જડેલા છે.

(૫) ચૌસુખજીનું મંદિર—શેઠ મોતીશાના મામા
શેઠ પ્રતાપમલ જોષ્ટાનુ બધાવેલું છે.

(૬) ચૌસુખજીનુ મંદિર—જ્યનાગાદીમાડામા
હાથે મડપ બધાવનાર ધાવેરાવળા શેઠ વીજી - - -
બધાવ્યું છે આ જાને મામસના અવેવા

(૭) ઉપભદ્રેવનું મંદિર—૨ ગાગળા

ભાર્ગુ કુલચંદ્ર જેમણે મુળધર્મમાં ગોડીજી મહારાજના દહેરાને
મોટી મિલકત અર્પણ કરી છે, તેમણે બંધાવ્યું છે.

(૮) ચૌમુખજીનું મંદિર—માંગરોળવાળા નાનજી
ચીનાઈનું બંધાવેલ છે.

(૯) શ્રી આદીશ્વરનું મંદિર—અમદાવાદવાળા
ગલાગળાઈનું બંધાવેલ છે

(૧૦) પદ્મપ્રભુનું મંદિર—પાટણવાળા શેઠ પ્રેમ-
ચંદ રંગજીનું બંધાવેલું છે.

(૧૧) પાર્શ્વનાથનું મંદિર—સૂરતવાળા શેઠ તારા-
ચંદ નથુભાઈનું બંધાવેલું છે

(૧૨) ગણધર પગલાંનું મંદિર—સૂરતવાલા શેઠ
ખુશાલચંદ તારાચંદનું બંધાવેલું છે.

(૧૩) સહસ્રકૂટનું મંદિર—મુંગળવાળા શેઠ જેઠાયા
નવલથાનું બંધાવેલું છે,

(૧૪) સંભવનાથનું મંદિર—શેઠ અમરચંદ હમ-
ણીના કાકા શેઠ કરમચંદ પ્રેમચંદે બંધાવેલ છે.

(૧૫) મુપાર્શ્વનાથનું મંદિર—અંભાતવાલા પારેખ
સ્વરૂપચંદ હેમચંદનું બંધાવેલું છે.

(૧૬) મહાવીરસ્વામીનું મંદિર—પાટણવાળા શેઠ
દેવગંદ જેઠાંદ પારેખનું બંધાવેલ છે.

આ રીતે મોટાં ૧૬ મંદિરો છે અને કુલ ૨૩૧ હોદેરીઓ છે. વચ્ચેની બારીએ મહાપ્રભાવશાળી ગણિ મહારાજ શ્રી સુકિતવિજયજી બિર્ફે શ્રી મૂળચંદ્રજી મહારાજની સુદર મૂર્તિ પધગવેતી છે. આ મુનિરાજ કાઠિયાવાડ ગુજરાતના વચ્ચે જીવેના મહાન ઉપકારી, વિદ્વાન અને શાસન-દીપક સં. ૧૬૪૫ માં થઈ ગયાં છે.

બહાર એક વાવ જેવો મોટો કુંડ છે કુંડના છેડા તરફના કિલ્લાની ઓથે ગાળાની અધિષ્ઠાત્રી કુંતાસર દેવીની મૂર્તિ છે.

મંદિરો ૧૬ તથા હોદેરીઓ ૧૨૩ માં મળી ૧૬૭૬ પ્રતિમાઓ, ૮૬ ધાતુની પ્રતિમાઓ મળી ૨૦૬૨ મૂર્તિઓ અને પગલાં જોડ ૧૪૫૭ છે

શત્રુંજયની પાગો

પાગ એટલે પગે ચાલીને જવાના વિધવિધ રસ્તાઓ...

ગિરિરાજની યાત્રા માટે જુદા જુદા રસ્તાઓ યોજાએલા છે અને તે દરેકનો મહિમા વર્ણવેલો છે.

(૧) મુખ્ય પાગ—પાલીતાણાની પાગ-જય તળાટીથી શરૂ થતા પ્રથમ રસ્તાને મુખ્ય પાગ કહેવામાં આવે છે. ધાણુનું દહેરાસર, વીસામા, દેરીઓ, કુંડો વગેરે દર્શનીય ભાગ જોતાં જોતાં સિદ્ધાચળ ઉપર જઈ શકાય છે.

(૨) શત્રુંજ નદીની પાગ—પાલીતાણામાં તળેટી રોડ ઉપર શ્રી કલ્યાણવિમળની દહેરીના જમણા પડખેના રસ્તે થઈ યે ગાઉ ઉપર શત્રુંજ નદી આવે છે. તે પવિત્ર નદીમાં ન્હાઈને ચઢતાં માર્ગમાં ભાડીનો વીરટો આવે છે. ત્યાં શ્રી તપભ પાદુકાની દહેરી છે, ત્યાં દર્શન કરી ઉપર ચઢતાં વચ્ચે એક ટેકરી ઉપર દહેરી આવે છે તે દહેરી દેવકીઈના છ પુત્રોની કહેવાય છે.

શ્રી કૃષ્ણની માતા દેવકીઈને છ પુત્રો હતા, જે બહાર

ઉછર્યા હતા. છ ભાઈઓનો રાસ કહેવાય છે તે આ છ ભાઈ. આ છ ફેવકી પુત્રોએ શ્રી નેમીશ્વરભગવાનના મુખથી પોતાનું નવર્ણ શ્રી સિદ્ધાચળ ઉપર થવાનું સાંભળી છએ બંધુએ તીર્થરાજ ઉપર શત્રુ'જ નદીના રસ્તાના ખોખરાવાળી ટેકરી પાસે અણમણ કરી મુક્તિપદને પામ્યા છે તેથી અહીં તેઓની દહેરી છે. પાસે શઘનપુસ્વાળા મસાલીઆનો બંધાવેલ કુંડ છે. શત્રુ'જ નદી નહાઈને ચડવાની આ પાગ છે.

(૩) રોહિશાળાની પાગ—છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાને રસ્તે જોટલે રામપોળની બારીએથી જમણા હાથને રસ્તે ચઢને જતાં એક દહેરીમાં શ્રી આદિનાથની પાદુકા છે તથા પાસે એક કુંડ છે. આ ઠેકાણે થોડે દૂર એક ધર્મશાળા બંધાવવામાં આવી છે, તેમ હાલમાં એક સુંદર મંદિર પણ છે. આ રોહિશાળાની પાગથી શત્રુ'જ ઉપર જઈ શકાય છે.

(૪) ઘેટીની પાગ બેયાત્રા—કુંતાસરના મેદાનની પાસે નવ દૂંકતા રસ્તે જતાં આદિપુર-આદપુર ગામને છંડે આ પાગ આવે છે. અર્ધ રસ્તે પ્રથમ એક દહેરી આવે છે. તેમાં ચાવીશ તીર્થ'કરના ચંરણુકમળ છે, તેની પાસે કુંડ તથા વિસામો છે ત્યાંથી જતાં તળાટીમાં પાદુકા મંદિર સુંદર છે. ફરતી બળી છે અને ભીંતો. સુંદર ચિત્રામણથી મનોહર લાગે છે. આ પાદુકા મંદિરમાં આદિનાથ આદિ ચાવીશ તીર્થ'કરોનાં પગલાં છે. અહીંથી ઉપર પાછા ચડીને દાદાના દર્શન કરતાં બે'બંત્રા કરી કહેવાય છે.

પ્રદક્ષિણા.

દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા—રામ પોળની ગારીથો બહારના ભાગમા કિલ્લાની આનુબાનુના રસ્તે ફરતાં ફરતાં નવ ટૂંકને ફરીને બહાર ગારીએથી હનુમાનદ્વાર આવી દાદાની ટુંકમા જઈ દર્શન કરવાથી દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા સંપૂર્ણ ગણાય છે.

છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા—રામ પોળની ગારી પાસેથી છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાનો રસ્તો છે છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા હોવાથી રસ્તો બહુ લાંબો અને ભાંચો નીચો છે સવારમા વહેવા થકી દાદાના દર્શન કરી ઉતરવા મડવાથી એક વાગે મિલવડ પહોંચી ગયાય છે કૃષ્ણ વામુદેવના પુત્રો માળ અને પ્રયુક્ત સાડી આઠ કરોડ મુનિઓ માથે ફાગણ શુદ્ધિ તેરથને નિવસે મિલિપદને વર્ષા તેથી છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાનો મહિમા છે.

રસ્તામા ઘણી દહેરીઓ આવે છે આગળ જતાં ઉલ્લકાજલ નામે એક પોલાણ આવે છે દાદાનું નમણ અહીં જમીનમાયો આવતુ એવું મનાય છે તેની પોલાણની ગ્યના હોય તો તે શક્ય પણ છે હાલ તો છ ગાઉની યાત્રાના દિવને બારેટ લોકો નમણ લાવીને તે ખાડામા ભરે છે. અહીં એક નાની દહેરી છે, જેમા થી આદિનાથ ભગવાનની પાદુકા છે

ચિદ્વજ્યુતલાવડી-શામનપતિ શ્રી મહાની-આમીના

પટ્ટધર ગણધર શ્રી સુધર્માશ્વામીના મહાતપસ્વી શિષ્ય શ્રી ચિલ્લુ મુનિ ઘણા મોટા સમૂહ સાથે વિમળાચળ તીર્થ આવતા હતા રસ્તામા સઘ તૃપાતુર થયો સુઘે પ્રાર્થના કરી 'હે તપસ્વી ! લબ્ધિતણા લડાર ! પ્રભુના દર્શન વિના અમારા પ્રાણ પાણી વિના ચાલ્યા જશે ' સુઘને પીડિત લેઈને મુનિગણે પાણી દેખાડ્યું પણ તેનાથી તૃપા શાત ન થઈ તંથી મુનિગણે તૃપલબ્ધિથી મોટું તળવ પાણીથી છલખવી દીધું સઘ પાણીથી તૃપ થઈ ગયો આ તલાવડીનું નામ ચિલ્લુ તલાવડી પડ્યું. તેનું પાણી પવિત્ર છે તેના પાનથી, મ્નનથી, જ્ઞાન અભિપેક્ષથી યાત્રાળુ પવિત્ર અને એકાવતારી થઈ મોક્ષપદ મેળવે છે

અહીં બે હહેરીઓમા શ્રી અન્નિતનાથ તથા શાન્તિનાથનો પાહુકા છે પામે સિદ્ધિશિવા છે અહીં યાત્રાળુઓ યથાશક્તિ કાઉ-સગ કરે છે

ભાડનાનો ડુંગર—આ ટેકની ઉપર માડી આંક કરેડ મુનિ સાથે કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્રો માળ અને પ્રદ્યુમ્ન કાગણુ શુદ્ધ ૧૩ ના દિવસે સિદ્ધિપદને વર્ષા છે. છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાનો મહિમા આ ટેકરીને આલારી છે અહીં એક હહેરી છે.

કાગણ્ય શુદ્ધિ તેજે છ ગાઉની યાત્રા કરી યાત્રાગુચ્છે એકઠા ધાય છે અને મોટા મેળો ભરાય છે અહીં દહી, ઢેગરા, ચા, ભાતુ, શેરડીનો રસ, સાકરના પાણી વગેરે જીવંદાજીવંદા ગૃહસ્થો તરફથી અપાય છે વન લોજનનો આનંદ અહીં આવે છે પાક્ષીતાણા જવા માટે ઘોડા ગાડી તથા જેલ ગાડીઓ મળે છ પાક્ષીતાણા અહીંથી પાચેક માઈલ છે.

બાર ગાઉની યાત્રા—

બાર ગાઉની યાત્રાએ જવા માટે શત્રુજયા નદીકાંઠે આવેલા પાઠેરીયા ગામ થઈ ભડારીયા જવાય તે અહીં શ્રાવકના રથ ઘર છે અને દહેરામર છે. અહીંથી દેવળગિરિ જવાય છે

દેવળગિરિ—ગણ ચોરાશીના જીમ્મ તીર્થ કર નીરવાણીના દેવળ નામે ગણધર એક કોડ મુનિ સાથે મોક્ષે ગયા છે, તેથી દેવળગિરિ તીર્થનો મહિમા છે.

તીર્થોદ્ધારક આચાર્ય શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજીની પ્રેરણાથી આ તીર્થમા નવીન જિનાલયો આદિ થયા છે અને તીર્થનો મહિમા તથા વિશિષ્ટતા વધ્યા છે.

અહીં શ્રી જિનદાસ ધર્મદામની પેઠી છે.

શ્રી દેવમ્ભવિહાર પ્રામાદ—આ દહેરામરના પ્રવેશ દ્વારે જે ભવ્ય કાથીઓ મૌનુ સ્વાગત કરે છે. મૂળનાયક શ્રી મહાવીરવામીની મૂર્તિ મનોહર છે.

ખહારના ભાગમાં ૭૫ જેટલી દહેરીઓ છે. શેઠ પોપટલાલ ધારશી તરફથી ગંધાવેત્ર એક ત્રણ માળનો સુંદર ઉપાશ્રય છે. તથા એક વિશાળ જ્ઞાનશાળા પણ છે.

યાત્રાળુઓને ઉતરવા માટે બે ધર્મશાળાઓ છે. જમવાની વ્યવસ્થા 'લોજનશાળા' પેઢી તરફથી ચાલે છે અને તેની વ્યવસ્થા ઘણી જ સુંદર છે.

ઉપર જતાં રસ્તામાં એક સુંદર વાવ આવે છે. તેનું પાણી નિર્મળ છે.

તળાટીમાં પેઢી તરફથી યાત્રાળુને ભાતું આપાય છે.

આદીશ્વર જિનાલય—પહેલું ઋષભદેવ ભગવાનનું મંદિર આવે છે. ગાળુમાં બે લબ્ય પ્રતિમાઓ છે, જેની અંજનશલાકા થવાની છે. ખહારના ભાગમાં ૨૬ દહેરીઓ છે. ઉપર એક દહેરાસરમાં શ્રી નેમનાથ ભગવાનની પ્રતિમા છે.

વાવડી પ્લોટ તરફ જતાં યત્રુજય પુટ છે. આગળ જતાં શ્રી નેમનાથ ભગવાનની સ્યામ સુંદર મૂર્તિવાળું મંદિર છે. નીચે ૧૨૧ પરોણા છે. ઉપર શ્રી સીમંધરસ્વામીની પ્રતિમા છે.

સાંઘી ટોચે ગર્ભ ચોવીરીના નીરવાણી પ્રભુના કદંબ ગંધુધર કોઠ મુનિ સાથે મોક્ષે ગયા હતા તેમના અને શ્રી આદીશ્વર ભગવાનના પગલાં છે.

અહીં કમળાદેવીનું રથાનક છે. અહીં હોળીના દિવસે

હોળી પ્રગટાવવામા આવે છે કુંડર હોવા છતાં આનુગાળુ કથુ નગ્ગાન થતુ નવી કમળાદેવીની મૂર્તિ પ્રગટકરિકલાગે છે

વાવડી પ્વાટમા પ્રતિમાનો લાડાર છે અનેક જાતના રગબેરગી પાસની નાની મોટી લઘ્ય મનોદર પ્રતિમા-જીઓ ઘણી છે ઉપરાંત ગૌતમસ્વામી અને દેવ-દેવીઓની મૂર્તિઓ પણ છે ધાતુની મૂર્તિઓ પણ ઘણી છે

હસ્તગિરિ—કદબગિરિથી એક ગાઉ એક ગામને પાદર મનુજવા નદીને ઓળંગીને હસ્તગિરિ જવાય છે. સરત રાજાના દાસીને આ મ્યજે મરણુ પામી મ્વર્ગે ગયાં તે હાથોના મ્મગ્લુ નિમત્તે હસ્તગિરિ તીર્થ મનાયું.

શ્રી આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી તરફથી નીચે શ્રી આદીશ્વર લગ્ગાનજી મંદિર છે ઉપર એક દહેરીમા આદિ નાથના પ્રગલા છે

પંચતીર્થી

જેસર—પાત્રીતાણાથી બેલગાડી રસ્તે ઘેટી થઈ હાથ-સણી થઈ જેસર જવાય છે. અહીં કમ્પલદેવ લગવાનતું નાનકડું મંદિર છે અહીં ઉતરવાને ધર્મશાળા તથા ઉપા-અય પણ છે

છાપરીઆળી—આ ગામ લાવનગરના મહારાજાએ ડારોના રક્ષણ માટે શેક આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીને આપેલું છે, અહીં મોટી પાંચરાપોળ છે, તેની વ્યવસ્થા પેઢી તરફથી થાય છે અહીં એક દેરાસર તથા ધર્મશાળા છે

મહુવા—બવડશા અને હંસમંત્રીના પુત્ર જગદુશા, આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વર, આચાર્યશ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વર, અમેરિકા જઈ બેન ધર્મનો પ્રચાર કરનાર શ્રી વીરચ દરાધવણની આ જન્મભૂમિ વીરક્ષેત્રના નામે પ્રખિદ્ધ છે. અહીં જીવિતસ્વામી શ્રી મહાવીરસ્વામીની મનોહર પ્રતિમા છે. મદિર બહુ જ મોટું અને વિશાળ છે બાબુમાં આચાર્ય-પવર વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજની પ્રેરણાથી નવીન દેવપ્રાસાદ બધાવવામાં આવેલ છે

પ્રથમ શ્રી પાર્શ્વનાથના મદિરમાં પાપાણુમા કોતરેલ તળક તોરણ નજરે પડે છે. અહીંની કોરણી બહુ જ સુંદર છે. ભગવાન પાર્શ્વનાથ તથા શ્રી શાન્તિનાથજીની પ્રતિમાઓ મનોહર છે બીજા મદિરમાં શ્રી મહિનાથજી ભગવાનની સાથે નીકળેલા શ્રી શાંતિનાથજી પ્રભુ ગિરાજમાન છે.

ભોરગના શ્રી નેમનાથ પ્રભુના અલૌકિક પ્રતિમાજી સૌને આકર્ષે છે. બાબુમા આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજીનું પાપાણુમા કોતરેલ બાવલું જોવાલાયક છે. અહીં કસોટીના પત્થરમાંથી કોરી કાઢેલ ભગવાનશ્રી આદીશ્વર પ્રભુની ૧૦૮ આગળ પ્રમાણની ભવ્ય પ્રતિમા છે મહુવાના કળાકારે કોરી કાઢેલ અદ્ભૂત ભવ્ય પ્રતિમાજી આપણને આશ્ચર્ય-મુગ્ધ કરે છે ઉપર ચોમુખજીની દેરી છે અહીંથી શત્રુ જય ગિરિરાજના દર્શન થાય છે.

ભગવાન મહાવીરસ્વામીનો વિહાર સૌરાષ્ટ્રમાં થયેલ ત્યાં સિદ્ધાચળથી આગળ વધી સમુદ્રકિનારાના શહેર

મધુમતી (મહુવા)મા પધાયો હશે તેમ મહુવા દહેરાસગમાં હાલ પ્રતિષ્ઠિત શ્રી મહાવીરસ્વામીના પિળ જે હવિત-સ્વામીના નામથી ઝોળખાય છે અને જે ઘણા મમયથી વીરક્ષેત્ર કહેવાય છે તે ઉપરથી જણાય છે

આ ઉપરાંત ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ વઢવાણમા સ્થિરતા કહેલી હોવી જોઈએ વઢવાણને વર્ધમાનપુર કહેવામા આવે છે સમુદ્ર મહુવાની પાસે છે અહીં ન્દીમર આવે છે અને વહણો સફર કરે છે

સ્ટેશન ઉપર શેઠ કસળચંદ કમળશીની ધર્મશાળા છે શહેરમા પણ ધર્મશાળા તથા ભોજનશાળા છે શ્રી યશોવૃદ્ધિ નૈન ગાવાશ્રમ જોવાલાયક છે

મહુવાના હાથીદાત, લાકડાના રમકડા બહુ જ પ્રખ્યાત છે ઉપરાંત જમાદારી આગાની કેરી, નાગીચેર, સોપારી, વિલાયતી જાણુ તથા સમકૂળ અને સરઘવાના શાક માટે પણ પ્રસિદ્ધ છે

દાઠા—લિચી બાધણીનુ ગી શાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે ધર્મશાળા પણ છે

તળાવ—ભાવનગરથી બત્રીસ માઈલ 'તળાવ' નામે સુદુર ગામ છે મહુવાથી ભાવનગર મુખી રત્વેની સગવડ છે તળાવમા ધર્મશાળા અને ભોજનાલયની સુદુર સગવડ છે અહીં શ્રી તાલધ્વજગિરિ સુવતી તોરણમાળ જેવો શોભે છે તાલધ્વજ એ શત્રુજયની એક ટૂંક ગણાય

છે આ નાનકડા રાગી ભણ્યા કુગર ઉપરથી મસુદ્રને લેટતી શત્રુજયી નદીનો વિશાળ પટ, ગોપનાથ મહાદેવનો દ્વીપ-કટપ, મસુદ્રના મેળાનો ચળકાટ, શત્રુજયગિરિની ઉજ્જવળ શિખરમાળ આખને આનંદ આપે છે.

અહીં કુગરનું ચઢાણ ઊંટું સુવલ છે નરસિંહ મહેતાનું જન્મસ્થાન તળાજ છે અને કુંગર ઉપર નરસિંહ મહેતાની નિગ્રાણનું સ્થાન છે એલલમંડપના નાનથી પ્રસિદ્ધ શુદ્ધ-બોદ્ધ શુદ્ધાના અવશેષનું સ્મરણ કરાવે છે

અહીં બોદ્ધ ધર્મના બિહુઓના અભ્યાસ માટે પ્રાચીન વિહાર હતો અને શુભમતિ-સ્થિરમતિ જેવા વિદ્વાનો તળાજ વિહારમાં રહ્યાનો ઉલ્લેખ મળે છે

કુગર ઉપર એક સુદર મંદિર છે તેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ મનોહર છે બીજી ટૂંકમાં શ્રી સુમતિનાથ દાદા-માયા દેવતી ચમત્કારી મૂર્તિ છે ત્રીજી ટૂંકમાં ચૌમુખજીનું મંદિર છે ત્યાં એક કીર્તિસ્તંભ છે.

ત્રાપજ-તણસા—આ જાનેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથના મંદિરે અને ઉત્તરમાં માટે ધર્મશાળા છે.

ઘોઘા—ઘોઘા વર્ષો પહેલા ઘોઘા મોટું જાંદર હતું. આજે આખું તે ભાગી પડ્યું છે મોટું દહેર ૫૨ નવખ ડા પાર્શ્વનાથનું સુદરું મૂર્તિ પ્રાચીન અને અવૌકિત છે તેના ગઢમાં બીજા ચાર મંદિરો છે

ચ દ્ર પ્રભુનું અને છરાવળા પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે ઉતરવાને શેઠ હઠીભાઈની ધર્મશાળા છે હઠીભાઈ શેઠના ધર્મપત્ની હનકુવર શેઠાણી યોધાના જ હતા.

ભાવનગર—મોટું શહેર છે મોટા મંદિરના પાસે શેઠ હીંગલાલ અમૃતવાલની ધર્મશાળા છે પાને નૈન ભોજન-શાળા પણ છે ભાવનગરમાં ચાર મોટા દરેરામરા છે.

શહેરમાં મોટું દહેગસર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું છે, તેમાં ખીજા ચાર દહેગસરા છે.

ગોડીજીનું દહેગસર વેરા બન્નગમાં જતા આવે છે તેમાં ખીજા ત્રણ દહેરાસરા છે.

વડવામાં શ્રી ચ દ્ર પ્રભુનું સુંદર મંદિર છે. દાદા-સાહેબમાં શ્રી મહાવીરત્વામીનું મોટું મંદિર જેવા લાયક શહેરની પહાર છે ત્યાં ધર્મશાળા તથા જન ઓર્ગેન છે દરેરાસરને ફૂલો દોટ છે. પ્રસિદ્ધ મુનિશ્રી મૂળચંદ્ર મહારાજ તથા મુનિશ્રી વૃદ્ધિચંદ્ર મહારાજની આરમણી સુંદર જાળીવાળી નકશીદાર દહેરીઓમાં પગલા છે.

શહેરમાં શ્રી નૈનધર્મ પ્રસારક સભા અને શ્રી નૈન આત્માનંદ મળા, જન વિદ્યાધીભુવન, ચરોવિજયજી ગ્રંથ માળા, ત્રિ ભા નૈન કન્યાશાળા વગેરે સંસ્થાઓ છે પીલગાર્ડન, બોસ્તગાવ, સુવતો પુલ, તખ્તસિ હજી, હાસ્પીટલ વગેરે જેવા લાયક છે.

શીહોર—પાલીતાણાનું શિહોર જંકશન છે, શિહોરમાં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું સુંદર મંદિર છે ધર્મશાળા પણ છે તેન ભોજનશાળા પણ થઈ થઈ છે

શિહોરના પેંડા, ત્રાંગા પિત્તળના વાસણો અને તમાકુ વખણાય છે.

શહેર યાત્રા.

મોટું દહેરૂ—શહેરના મધ્ય ભાગમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠી ખાસે એક રમણીય મંદિર છે સં ૧૮૧૭ માં દીવ ણંદરનિવાસી શેઠ રૂપચંદ ભીમશીએ બંધાવ્યું છે. શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની પ્રતિમા અલૌકિક છે આ મંદિરને ફરતો કોટ છે. પૂજા ભણાવવાનો આરસમય સુંદર ચોક છે. ફરવાવાના મોટા હાથીઓ ત્રી કોઈને આકર્ષે છે

ગોડીજીનું દહેરૂ—સં. ૧૮૫૦ માં મુરતનિવાસી ભણશાળી હીરાચંદ ધર્મચંદના ધર્મપત્ની શ્રી હેમકુંવર શેઠાણીએ પોતાને રહેવાના મકાનમાં ઘર દહેરાસર તરીકે બંધાવ્યું હતું. તેમાં ધાતુના પ્રતિમાજી મૂળનાયક તરીકે હતા. આ. ક ની પેઠી તરફથી આ દહેરાસર નવું ચણાવવામાં આવ્યું. સં ૧૯૬૦ ની માલમા આચાર્યશ્રી વિજય-વિધિસૂરિજીના વરદ્ હસ્તે જેઠ શુદ્ધ ૧૧ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી મૂળનાયક તરીકે શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમાજી છે.

અત્રેના સંઘના પ્રયાસથી આ અલૌકિક પ્રતિમા ધોલે-
રાથી લાવવામા આવ્યાં હતાં અને સંઘ તરફથી તેની પ્રતિષ્ઠા
થઈ હતી ણીજાંબે શ્રી પાર્શ્વનાથજીનાં પ્રતિમાજી શનુજય
ઉપર નેમનાથની ચારીવાળા મંદિરમાં સમારકામ કરતાં એક
ભાંતિમાંથી નીકળ્યાં હતાં તે પણ મનોહર છે.

શ્રી શાંતિનાથનું દહેરું—કાપડ ણલ્લરમાં હરખાર-
ગઠની ણાણુમાં ખરતગચ્છના યતિવર્ય શ્રી કરમચંદજી
હેમચંદજીએ પોતાના કળતવાળા વિશાળ હેલાની અંદર
મેડી ઉપર સં. ૧૬૫૦ માં એક મંદિર બંધાવ્યું છે તેની
વ્યવસ્થા યતિવર્ય શ્રી લક્ષ્મીચંદજી મહારાજ કરે છે. તેમાં
શ્રી શાંતિનાથજી ભગવાન તથા ણીજી પ્રતિમાજીઓ અને
પગલાં છે.

શહેર બહારના મંદિરો.

નરશી કેશવજીનું દહેરું—એક નરશી કેશવજીની
ધર્મશાળામાં ચૌમુખજીનું મંદિર છે સં. ૧૬૨૧ માં એક
દહેરાસરની પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે. ઉપર પણ ચૌમુખજીનો
સુદર પ્રતિમાઓ છે.

નરશી નાથાનું દહેરું—એક નરશી નાથાની ધર્મ-
શાળામાં મોટા હરવાખ પાસેની મેડી ઉપર મંદિર છે.
આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૨૮ માં કરવામાં આવી છે.
મૂળનાયક શ્રી ચંદ્રપ્રભુજી છે.

શ્રી મહાવીરસ્વામીનું દહેરૂ—શ્રી વીરબાઇ પાડશાળા અને લાઇબ્રેરી માયે અંદગ્ના ભાગમા શેઠ કેશવજી નાયકના ધર્મપત્ની વીરબાઇએ સ ૧૯૫૪ મા એક ભવ્ય મકાન બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે મૂળનાયક શ્રી મહાવીરસ્વામી છે.

મોતી સુખીયાનું દહેરૂ—મોતી સુખીયાની ધર્મ-શાળામા એક શિખરબંધ દહેરાસગજી છે સં. ૧૯૪૮ માં પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે પ્રતિમા ૧૪ છે મૂળનાયક શ્રી આદીશ્વર પ્રભુ છે

કંકુબાઈનું દહેરૂ—કલ્યાણી ભુવનની બાબુમા કંકુ બાઈની ધર્મશાળામા મેડી ઉપર એક મંદિર છે. આદીશ્વર ભગવાનની મૂર્તિ છે. બીજા પણ્ય પાર્શ્વનાથ વગેરે ભગવાનની પ્રતિમાજીઓ સુંદર છે.

જમકુવરનું દહેરૂ—મુરતનિવાસી જમકુવરગહેને સ ૧૯૪૬ મા ધર્મશાળા બંધાવીને જુદા કમ્પાઉન્ડમાં શિખરબંધ દહેરૂ કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે કુલ પ્રતિમા ૧૩ છે મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ ૯ ભાવ છે.

માધવલાલ બાબુનું દહેરૂ—ડલકતાનિવાસી માધવલાલ દુગ્ગઠ બાબુએ સ. ૧૯૫૮ મા એક ધર્મશાળા બાંધી તેમા શિખરબંધ દહેરૂ કરી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે કુલ પ્રતિમાજી ૩૧ છે મૂળનાયક શ્રી સયા દેવ સુભગિનાથ છે.

દાદા માહેળનાં પગલાં—કટ્યાણુ લુવન, ચાદ લુવન ધર્મશાળાની ણાણુના આચાર્ય ગોરજીની પ્લાડીમા ખરતર ગચ્છના આચાર્યશ્રી ત્રિનદત્તસૂરીશ્વજીના પગલા છે મોટા ખરચ નવુ મદિર તૈયાર કરાવવામા આણ્યુ છે સુંદર પગલા ભેડી છે.

જૈન ગુરુકુળવુ દહેરુ—રટેશનની સામે જૈનગુરુકુળ જોવાલાયક મન્થા છે તેમા એક દહેરાસરજી છે મૂળ નાયક શ્રી સુમતિનાથ છે આ દહેરાસરમા પાટણુની પ્રાચીન કારીગરીવાણુ નજીકાર આપ્પની કારીગરીની ચાક આપે તણુ સુંદર સિદ્ધાશન કળાનો નમૂનો છે ઉપતાત ઉપા શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ, ગુરુકુળના સન્વાયક શ્રી ચારિત્ર વિજયજી મહારાજ તથા હમવાહિની મન્સ્વલી દેવીની મૂર્તિઓ જોવાલાયક છે.

જૈન બાળાશ્રમણુ દહેરુ—૧લાટી ગ્તેજતા જૈન બાળાશ્રમ આવે છે તેમા એક દહેગમરજી છે. મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ છે

પરિપાટી કરતાં સંઘ અહીં દર્શન કરવા આવે છે

આજ સુધી અહીં ખુદી જગ્યા હોવાથી ઘણી આશા-
તાના થતી હતી. આ ક પેલાના મુનિમ શ્રી સુનીલાલલાઈએ
પ્રયાસ કરી સુદર કોટ કરી કબજો કરી લીધો છે.

લલિતાસર પાસેની દહેરી—કન્હી રણસિંહ દેવ-
રાજની ધર્મશાળા પાને ગલીમા એક જૂની દહેરી આવેલી
છે. દહેરી કરતો કોટ કરેલો છે. ઋષભદેવના ચરણપાદુકા
વગેરે પગલા બેડી ત્રણ છે. અહીં વસ્તુશાળ નેજાપાળે બંધા-
વેલું વિશાળ લલિતાસર નામનું સરોવર હતું.

ગોડીજીનાં પગલાં—ધાધરકા ઘાટ ઉપર સ્મશાનથી
થોડે દૂર એક દહેરી આવેલી છે. આ પણ લલિતાસર તળાવ-
નું સ્મરણ છે જોળી પર્વમાં જોળી કરતારાઓ દશમને દિને
અહીં દર્શન કરવા આવી ધ્વજ ચડાવે છે

(૩) ત્રીજો ઉદ્ધાર સીમન્ધરવામીનાં ઉપદેશથી ઈશાનેન્દ્રે કરાવ્યો.

(૪) ચોથો ઉદ્ધાર માહેન્દ્ર નામના દેવેન્દ્રે કરાવ્યો.

(૫) પાચમો ઉદ્ધાર ઈન્દ્ર મહારાજે કરાવ્યો.

(૬) છઠ્ઠો ઉદ્ધાર ચમરેન્દ્રે કરાવ્યો.

(૭) સાતમો ઉદ્ધાર સગર ચક્રવર્તીએ કરાવ્યો.

(૮) આઠમો ઉદ્ધાર વ્યંતરેન્દ્રે કરાવ્યો.

(૯) નવમો ઉદ્ધાર ચન્દ્રયશા રાજાએ કરાવ્યો.

(૧૦) દશમો ઉદ્ધાર શાન્તિનાથ તીર્થ કરના પુત્ર ચક્રાચુક્યે કરાવ્યો.

(૧૧) અગ્યારમો ઉદ્ધાર મુનિસુવ્રતસ્વામીના સમયમાં રામચન્દ્રજીએ કરાવ્યો.

(૧૨) બારમો ઉદ્ધાર નેમિનાથ તીર્થ કરની વિદ્યમાનતામાં પાન્ડવોએ કરાવ્યો.

અતિહાસિક યુગના ઉદ્ધારો

(૧૩) મદુવા-મધુમતીના જાવડશાહે સં. ૧૦૮માં તેરમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

(१४) श्रीदुर्गे उद्धार कुमारपाणना समयमां सं.
१२१३ मां णाडडे मंत्रीयं कराव्यो.

(१५) पंढरमे उद्धार समराशाह जोसवाणे, सं.
१३७१ मां कराव्यो.

(१६) सोणमे उद्धार सं. १५८७ मांशा करमा-
शाडे कराव्यो.

સંસ્થાઓ

શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી

આ મધ્યા શ્રી શત્રુંજય તીર્થના વહીવટ, મંદિર, વ્યવસ્થા અને યાત્રાળુઓની અનેક પ્રકારની સગવડ માટે આખા હિન્દુસ્તાનના જુદા જુદા હેશના સંઘના આગેવાનો-પ્રતિનિધિઓની ળનેલી છે. આ મધ્યાની હેઠ ઓફિસ મુખ્ય પેઢી અમદાવાદમાં છે. આણંદ-કલ્યાણી સઘના નામે આ પેઢીનું નામ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી રાખવામાં આવ્યું છે.

.. આણુદ્રશ્ય કયા પુણી પેઠીનુ કામ પાવીતાણામા વિવિધ પ્રકારનુ છે

૧. તીર્થ-મરણાણુ-ગિરિરાજ શનુજય અને તેના ઉપરના મેઢો મદિરો, હનરો મૂર્તિઓ તથા પાહુગાને વગેરે બધાની વ્યવસ્થા તેમજ સરક્ષણુ

સાધુ-માઠવી-સાધુ-સાધને પાનના પાવા, વાટકા, તપડી વગેરે ગોચરીને લગના ઉપકરણો પૂા પાડે છે ઉપરાત અઠાર, કસ્તુરી અને કયાકુટી આદિ તેવ દવાના સાડ અપાય છે વિહારના આવાગમન માટે મજૂર અમુક મજન સુધી આપવામા આવે છે. ચાતુર્માસમા પાટ, પાટવા, કુડી, ઘડા વગેરે જરૂરી ચીજો પણ પૂરી પાડવામા આવે છે ઉપરાત જરૂરી વૈયાવચ્ચ કવા માટે પૂરી હેખરેખ રાખવામા આવે છે

યાત્રિકો માટે-યાત્રિકો માટે અને જાતની કાળજી રાખવામા આવે છે શિહોર સ્ટેશને એક ઠારકુન રાખવામા આવે છે જે આવતા જતા યાત્રાળુઓને માટે અનેક જાતની મગવડ આપે છે પાવીતાણુ સ્ટેશને જાને વખત એક ઠારકુન તથા એક પટાવાળો આવે છે અને પ્રત્યેક યાત્રાળુઓને ઉપયોગી વર્ધ પડે છે ઠામ-વાસણુ કે ગાદવા-ગોદડા જરૂરીયાત પ્રમાણે અપાય છે ગિમાર યાત્રાળુઓને માટે પેઠી તરફથી દેશી ઓષ ઠાલવ જમકુવરની ધર્મશાળા બહાર રાખવામા આવે છે જરૂરીયાત પ્રમાણે વૈધ ધર્મશાળાઓમા પણ વ્યવ

છે. આ ઉપરાંત યાત્રાળુઓની નાની મોટી બધી જરૂરીયાતો પૂરી પાડવા માટે અનેક જાતની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે.

ઉપકરણો—પૂજા, આંગી વગેરે માટે કેસર, ધરાસ, સુખડ, અગળાત્તી, દશાગધૂપ, બાદલું, વરખ આદિ પૂજાના ઉપકરણોની તમામ વસ્તુઓ શુદ્ધ અને જિંદી જાતની મુફલ લાવે આપવાની સારી સગવડ કરવામાં આવી છે.

મદદ—નિરાધાર જૈન કુટુંબો કે સાધન વિનાના શ્રાવકોને યોગ્ય મદદ પણ અપાય છે.

પાણીની વ્યવસ્થા—ડુંગર ઉપર વિસામે વિસામે, જગ્યાએ જગ્યાએ, ઠંડા જિના પાણીની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે

ભાતાની વ્યવસ્થા—યાત્રાળુઓની લક્ષિત નિમિત્તે તળાટી ભાતું આપવાની વ્યવસ્થા વર્ષોથી ચાલી આવે છે, જે કોઈ બાઈ-બહેનને પોતાના તરફથી ભાતું વહે ચલું હોય તે પેઢીમાં લખાવીને ઇચ્છિત વસ્તુની વ્યવસ્થા કરાવી શકે છે. મતધારીઓ માટે આઠ મામ કાયમ ઉકાળેલુ પાણી તૈયાર રહે છે. દર ચોદથે તેમજ ચૈત્રી ઝોળીમાં આયંબીલ તપની જોગવાઈ રાખવામાં આવે છે

પાંજરાપોજા—ગિરિરાજનું સંરક્ષણ અને યાત્રા-ળુઓની વ્યવસ્થા તથા સેવા ઉપરાંત નાનાંમોટા સખ્યાજ ધ પશુઓનું રક્ષણ પેઢી તરફથી કરવામાં આવે છે શ્રી ભાવ-નગર દગ્ગારે પાંજરાપોજના રક્ષણાર્થે છાપડીયાળી નામનું ડુંગરી ગામ બક્ષીસ આપેલ છે.

આ પાજરાપોળની વ્યવસ્થા પેઢી તરફથી થાય છે હવેનાં શ્રવેને તેમાં પોષણ ને રક્ષણ મળે તે પાલીતાણામાં પણ પાજરાપોળનું વિશાળ મકાન છે

સંસ્થાલન—ગિરિગજ ઉપર એક ઈ-સ્ટેપર ઉપરાત ગોઠીઓ, ચોકીદારો, મહેતા, કામવાળા સીપાર્ષ-લેયા આદિ પૂર્ણ સખ્યામાં રાખવામાં આવે છે ઉપરાત શહેરમાં મોટા દહેરામરણનો પામે નાના દગ્ગારના નામથી પ્રસિદ્ધ પેઢી આલે છે, જેનું સંસ્થાલન કાર્યદક્ષ, બાહોશ મુનીમ કરે છે અને અને મહેતા ઠારકુનોથી સંસ્થાની વ્યવસ્થા સુધર રીતે ચલાવે છે.

- શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ

મુનિમહારાજશ્રી ચારિત્રવિજયજી(કચ્છી)એ બત્રીસ વર્ષ પહેલાં આ સંસ્થાની શરૂઆત સંસ્કૃત-પ્રાકૃત પાઠ-શાળા તરીકે કરી હતી તે ૧૯૭૩ માં શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળના નામથી સંસ્થા શરૂ થઈ આજે સંસ્થા સુધર પ્રગતિ સાધી રહી છે સ્ટેશન સામે ગુરુકુળના બંધ મકાનો યાત્રાળુઓને આવકારે છે સંસ્થામાં ૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે વ કરે છે ત્રણ વર્ષ પહેલાં સંસ્થા તરફથી વ્યાપારી શિક્ષણ વધારવાની દૃષ્ટિએ એક વાણિજ્ય વિદ્યા મહિ (Commercial High School) શરૂ કરેલ છે કાઠીઆવાડમાં આવે સંસ્થા શરૂ કરવાનો યશ ગુરુકુળને છે. ધાર્મિક સંસ્કાર, ધાર્મિક શિક્ષણ, વ્યાયામની તાલીમ, સંગીતના વર્ગ તથા બેન્ડની તાલીમ વગેરે દ્વારા સંસ્થા દિનપ્રતિદિન

સુદર વિકાસ સાધી ગ્રહેવ છે વાણિજ્ય વિગ્રામ દિગ્ગના ભવ્ય મજાનનુ ખાતમુહૂર્ત યદ્ય ગયુ છે પાંચેક વર્ષમા આ સમ્યા કાઠિયાવાડમા પ્રગતિશીલ ગમ્યા મનવાના ઢોક સેને છે

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન ખાસાશ્રમ

૪૦ વર્ષ પહેલા શરૂ વએવી આ મન્યા તળેટીના રનતા ઉપ આવેટી છે નો જટલા વિદ્યાર્થીઓને માટે સુદર વ્યવસ્થા છે શ્રી ગાધી ચત્રચુર મોતીવાલ વિદ્યા હયની યોજના થઈ છે અને બેએક વર્ષમા એક સ્વતંત્ર વિદ્યાલય શરૂ કરવામા આવતા છે મન્યાએ આજમુધીમા ઘણા ઘણા વિદ્યાર્થીઓને તૈયાર કર્યા છે ગરીબ-નિરાધાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ નાન આપવામા આવે છે ધાર્મિક અભ્યાસ માટે શેઠ જમનાલાલ લગુભાઈના ના સર્વી ધાર્મિક પાઠશાળા આવે છે તેમા હ મેશા બવા વિદ્યાર્થીઓને એક કવા- ધાર્મિક શિક્ષણ આપવામા આવે છે

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન શ્રાવિકાશ્રમ

મમા આ વિધવા બહેનોની કચ્છાજનક ન્વિતિ, સમા જમા સ્ત્રીઓનો અજ્ઞાન દયા તથા સ્ત્રી-શિક્ષણની જરૂરી-આવની દષ્ટિએ બાબીસ વર્ષ પહેલા શ્રી હરકોર બંદેન તથા સ્ત્રી સૂચ્યબહેન મિદ્રાચક્રની પવિત્ર ભૂમિમા આ સમ્યાની સ્થાપના કરી

આ આશ્રમમા જૈન ડોમની ગઘવા, વિદ્યા, કુમારિકા બહેનોને લાખન ક વામા આવે છે તેઓને હેરા, જમવા,

કપડાં, પુસ્તકો આદિ તમામ સુગવડ તથા શિક્ષણ આપવામાં આવે છે.

અભ્યાસમાં ગુજરાતી ભાષાજ્ઞાન ઉપરાંત ધાર્મિક, શિવલય, ભરત, ગુંથલ, સંગીત વગેરેનું શિક્ષણ આપવા ઉપરાંત સુસંસ્કારો આપવા પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

શ્રી જિનદત્તસરિ પ્રહાર્યાશ્રમ

આ સંસ્થાની સ્થાપના સં. ૧૯૮૨ માં ણીકાનેર-નિવાસી શેઠ પ્રેમકરણ ગરૌટીના પ્રયાસથી થયેલ છે. આ સંસ્થાનું પોતાનું સુંદર મકાન છે અને તેમાં થોડો જાગ્યાત્રાણુએને ઉતરવા માટેનો પણ રાખવામાં આવ્યો છે. હાલ ૪૦ વિદ્યાર્થીઓ છે. વિદ્યાર્થીઓ હાઈસ્કૂલમાં અભ્યાસ માટે જાય છે. ધાર્મિક અભ્યાસ નિયમિત ચાલે છે. સંગીતનું શિક્ષણ પણ આપવામાં આવે છે. વાર્ષિક આઠથી દસ હજારનું ખર્ચ છે.

શ્રી જૈન સેવા સમાજ

આજથી ૨૪ વર્ષ પહેલાં જૈનયુવકોમાં સંગઠનદ્વારા સેવાભાવના ખીલવવા અને સમાજસેવાનાં કાર્યો કરવાના ઉદ્દેશથી શ્રી જૈન સેવા સમાજની સં. ૧૯૭૮ માં સ્થાપના કરવામાં આવી.

આ અરસામાં તીર્થોદ્ધારકે આચાર્ય શ્રી વિજયતીતિ-સૂરીશ્વરજી પાલીતાણા પધાર્યા અને તેઓશ્રીની પ્રેરણાથી

સમાજે સ્થાયી રૂપ લીધું અને સભ્યોમાં સેવાની ધમથ લગી.

સેવા સમાજ તરફથી સં. ૧૯૯૫ થી એક સાર્વ-
જનિક દવાખાનુ ચાલે છે. આ દવાખાનુ પાલીતાણુના
આણાલવૃદ્ધ-ગમે તે હોમ અને ગમે તે ધર્મના લોકોને,
દરેક પ્રકારની રાહત આપી સવાનુ અનુપમ દર્દ્યાંત આપી
રહ્યું છે. માધુ-સાધ્વી અને યાત્રિકોને પણ દરેક રીતે
રાહત મળે છે.

આયંબિલ ભુવન

આ ભુવનની સ્થાપના સં. ૧૯૨૮ માં મુનિશ્રી સિદ્ધિ-
વિજયજી દાદાના શિષ્ય શ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજના
ઉપદેશથી ધર્મપ્રેમી શ્રી વેણીચંદ સુરચંદના પ્રયાત્નથી થયેલ
છે નવા મકાનમાં યાત્રા કરી આવેલ ભાર્પ-ગહેનોની
વિશ્રાંતિ માટે બે હોલ ગાખવામાં આવ્યા છે. ધાર્મિક ક્રિયા
કરવા માટે જુદા હોલમાં સગવડ છે આમો-ચૈત્ર મામની
ઓગીમાં મોટા પ્રમાણમાં આયંબિલ કરનારાઓ માટે પણ
આવી સગવડના છે આયંબિલમાં ૨૦ થી ૨૫ ચીજો
દરવાગ ૨૧૧૧ લે

ગૌરક્ષા.

આ સંસ્થા સં. ૧૯૫૫ માં શરૂ કરવામાં આવી છે.
છેલ્લા '૪૭' વર્ષથી યત્નરૂપની ખવિત ભૂમિમાં હુલ્લાં-લંગડા,
અપંગ, અશક્ત અને વસુકી ગયેલાં, રચાહતાં, ગામ-પર-

ગામનાં ગાયો, વાછરડાં વગેરે બનવરોનું પાલન-પોષણ કરે છે.

આ ગૌરક્ષાના મૂંગા પ્રાણીએના ચગણુ માટે નામદાર મહારાજ સાહેબ બહાદુરસિંહજી સાહેબ તરફથી શત્રુન્જય ડુંગરની જે ધારે દાનગને માટે ઘાસ ચરાણના માટે આપવા ઉદ્દેશ્યે દર્શાવેલ છે. હમણાં દુગધાલય પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

શ્રી જૈન ઐયસ્કર મંડળ

ધર્મનિષ્ઠ શ્રી વેણીચંદ સુરચંદ સંસ્થાપિત શ્રી જૈન ઐયસ્કર મંડળ મહેસાણાની શાખા પાલીતાણામાં પારમાર્થિક દષ્ટિએ સુંદર કાર્ય કરે છે.

શ્રી લલિતસૂરિ જૈન સેવા સમાજ

સં. ૧૯૮૩ ના અષાઠ વદ ૩ ના રોજ આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરિની પ્રેરણાથી શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ સેવા સમાજમાં ઠીક સભ્યો છે. બધા યુવક ભાઈઓ સમાજના ઉદ્દેશ અનુસાર પ્રમંગે પ્રસંગે ઉત્સાહપૂર્વક સેવા કરે છે.

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર મોટી ટોળી

આ સંસ્થાની સ્થાપના સં ૧૯૨૭ માં મુનિ મહારાજશ્રી મૂળચંદજી મહારાજના પ્રયાસથી મુનિશ્રી દર્શનવિજયજીએ કરી હતી. ૭૫ વર્ષથી ચાલતી આ જૂની સંસ્થા છે. પૂજા લાણાવવાની કળા તેમની પ્રસિદ્ધ છે. પાઠશાળા તથા

જ્ઞાનભંડાર છે. આ માટેનું સ્થળ ગોતીકડીયાની ધર્મશાળા છે.

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર નાની ટોળી—આચાર્ય શ્રી વિજય-
નીતિસૂરીસ્વરની પ્રેરણાથી એ ચાલે છે. તેમાં ઉપાશ્રય તથા
પાઠશાળા છે. શામનશોભાના કામ કરવામાં સભ્યો આનંદ
માને છે.

પુસ્તક ભંડાર અને લાઈબ્રેરીઓ

જૈન સાહિત્ય મંદિર—તળાટી જતાં હેરીસ હાઈ-
સ્કૂલની સામે શ્રી જૈન સાહિત્ય મંદિરનું ભવ્ય મકાન તથા
તેનું મનોહર દર્શન પ્રત્યેક યાત્રાળુને આર્જ્ય છે

આચાર્યશ્રી વિજયમોહનસૂરીસ્વરજીના ઉપદેશથી તથા
તેઓશ્રીના વિદ્વાન શિષ્યોના અવિરત પરિશ્રમથી સાહિત્ય
મંદિર અદ્વિતીય બન્યું છે.

હસ્તલિખિત તથા મુદ્રિત સંસ્કૃત પ્રાકૃતના ગ્રંથો
બહુ જ સંભાળપૂર્વક રાખવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત તમામ
પુસ્તકોનો સંગ્રહ પદ્ધતિસર કરવામાં આવ્યો છે. અપ્રાપ્ય
પુસ્તકો અને બહુમૂલ્ય પુસ્તકોનો પણ સંગ્રહ છે. આ
સાહિત્ય મંદિરનો લાભ વિદ્વાનો અને લેખકો લ્યે તે સાહિત્ય
મંદિરના પ્રેરક અને સંસ્થાપકનો ઉદ્દેશ સફળ થયો ગણાય

શ્રી દેવદિગ્ગણિ ક્ષમાક્ષમણ જૈન લાઈબ્રેરી

શ્રી જમકુંવરની ધર્મશાળામાં શેઠ આણંદજી કલ્યા-

ખુણી દેખરેખ નીચે એક જ્ઞાનમંદિર ચાલે છે. સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-ગુજરાતી પુસ્તકોનો સારો સંગ્રહ છે.

શ્રી વીરબાઈ જ્ઞેન લાઈબ્રેરી—શેઠ કેશવજી નાયકના ધર્મપત્ની શ્રી વીરબાઈના સ્મરણાર્થે આ સંસ્થા શરૂ કરવામાં આવી છે આ પુસ્તકાલય સં. ૧૯૫૫ માં સ્થાપવામાં આવેલ છે અહીં બહુ જ ઉપયોગી અને કીમતી પુસ્તકોનો સારો એવો સંગ્રહ છે. પાઠશાળા તથા જિનાલય છે.

શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ લાઈબ્રેરી—શત્રુઙ્ગ્ય દરવાજા બહાર એક લાઈબ્રેરી છે વાંચનાલયનો લાભ યાત્રાળુઓ સારી રીતે લ્યે છે.

મહિલા પુસ્તકાલય—લાઈઓ તથા ગદ્યાં ગદ્યોનો પણ લાભ લઈ શકે તે હિંદિએ એક મહિલા પુસ્તકાલય શરૂ થયું છે.

આ ઉપરાંત બાણુની ધર્મશાળામાં પત્રાલાલ લાઈબ્રેરી, ઉજ્જવળાઈની મેડીમાં શ્રી મોહનલાલજી લાઈબ્રેરી, શેઠ આણંદજી દેવાણુની પેઠીમાં 'અંગાલાલ જ્ઞાનભંડાર' તથા તળેટી ઉપરના મંદિરમાં બાણુ ધનપતસિક્ક જ્ઞાનભંડાર, અને મોટી ટોળી પાસે એક જ્ઞાનભંડાર છે

પાઠશાળાઓ

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય પાઠશાળા—શેઠ આ. ક. ની

પેઠી તરફથી.

શ્રી સૂક્ષ્મતત્ત્વબોધપ્રકરણાદિ પાઠશાળા—જૈન
ત્રેયમ્કર મહાજી તરફથી.

શ્રી હરિબાઈ સંસ્કૃત પ્રાકૃત પાઠશાળા—શેઠ
હરગોવિંદલાલ રામજીભાઈ તરફથી.

શ્રી વીરબાઈ પાઠશાળા—ટૂંકીઓ તરફથી.

શ્રી નીતિસૂરીશ્વરજી જૈન પાઠશાળા—ભુવન-
નિવાસના સંચાલકો તરફથી.

શ્રી બાબુ ભુદ્ધિસિંહજી જૈન પાઠશાળા—મેઠી
ટોળી તરફથી.

શ્રી નીતિસૂરીશ્વરજી જૈન પાઠશાળા—નાની
ટોળી તરફથી.

ધર્મશાળાઓ

૧ દિગમ્બર ધર્મશાળા	૧૯ અંબા નિવાસ
૨ સાતઓરડાની ધર્મશાળા	૨૦ હંકુળાઈની ધર્મશાળા
૩ મગાલીઆની ધર્મશાળા	૨૧ પુરગાઈની ધર્મશાળા
૪ વેરા અમગ્યંદ જસરાજ	૨૨ ખુશાલ ભુવન
ભાવનગરવાળાની	

૫ શેઠ હેમાલાઈની હવેલી	૨૩ મહાજનો વડો
૬ ,, , ધર્મશાળા	૨૪ શાંતિ ભુવન
૭ શેઠ મોતીશાની ધર્મશાળા	૨૫ શેઠ નગી નાથા
૮ હઠીસીંગ કેશરીમ ગની	૨૬ શેઠ દેવગી પુનશી
૯ લલ્લુભ ઈની ધર્મશાળા	૨૭ શેઠ મગન મોદી
૧૦ સૂરજમલની ધર્મશાળા	૨૮ પ્રહાર્યયાશ્રમ ધર્મશાળા
૧૧ ગણુશી દેવરાજની ધર્મશાળા	૨૯ ભુવન નિવાસ
૧૨ નગીનદાસ કપૂરચંદ મુરત	૩૦ જસકુવરની ધર્મશાળા
૧૩ શેઠ નરશી કેશવજી	૩૧ કોટાવાળાની ધર્મશાળા
૧૪ ઘેઘાવાળાની ધર્મશાળા	૩૨ પનાલાલ બાબુની ,,
૧૫ જામનગરવાળાની ધર્મશાળા	૩૩ માધવલાલ બાબુની,,
૧૬ મોતીસુખીયાની ધર્મશાળા	૩૪ પાટણવાળા રતનચંદની
૧૭ ચાંદ ભુવન	૩૫ નહાર-ગીટડી ગ
૧૮ કંદયાણુ ભુવન	૩૬ ભાવસારની ધર્મશાળા
	૩૭ આરસી ભુવન
	૩૮ આત્માનંદ ભુવન

(૫ જાળી)

યાત્રાના મુખ્ય દિવસો

કાર્તિકે શુદ્ધ ૧૫—શ્રી કમલદેવજીના પાત્ર દ્રાવિડ, વારિખિત્ય, અર્ધમુક્તા અને નારદજી દંશ કોઠ મુનિ સાથે

કાર્તિક શુદ્ધિ પુનમના દિવસે સિદ્ધિપદને પામ્યા છે. આ ચારે મહા તપસ્વીઓની મૂર્તિઓ શત્રુજય ઉપર જતાં હીરણ્યાઈના કુંડ પાસે એક દહેરીમાં છે. કાર્તિક પુનમના ઉત્સવનો મહિમા આ દહેરીને આભારી છે.

ફાગણ શુદ્ધિ ૧૩—શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર સામ્બ ને પ્રધુમ્ન સાહી આઠ કોડ મુનિ સાથે આ તીર્થના લાડવા કુંગરવાળા વિભાગ ઉપર સિદ્ધિપદને પામ્યા તેથી ફાગણ શુદ્ધિ તેરશે છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાએ જવાનો દિવસ છે પણ એ છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાએ જવું એ પણ એક તપસ્યાર્થ છે. રસ્તો જરા વિકટ છે. સશક્ત માણસોનો પણ કમોટી થઈ જાય છે. પાણીની મુશ્કેલી રહે છે.

ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૫—શ્રી પુંડરીક ગણધર પાંચ કોડ મુનિ સાથે સિદ્ધિપદને પામ્યા છે.

વૈશાખ શુદ્ધિ ૩—શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતે આ અક્ષય તૃતીયાને દિવસે વસ્ત્રીતપત્રું પારણું શ્રેયાંસક્રમારતા હાથે ઈંદુરસરતે ઠરેલું હોવાથી વસ્ત્રીતપના પારણાનો દિવસ.

માઘાઠ શુદ્ધિ ૧૪—પર્વત પરની ભૂમિનો માર્ગ વર્ષા-મનુને ટાંગે ડવાકુળ ધર્મ જાય તેથી ચાર માસ પર્યંત યાત્રાનો ટાવ. ન લઈ શકાય તે હેતુએ લાંગા વખત મુઠ્ઠી દર્શનનો વિરહ થવાથી યાત્રાનો છેલ્લો દિવસ નક્કી થયેલો છે.

આ ઉપરાંત પોશ વહિ ૧૩ શ્રી ઋષભદેવના નિર્વાણુનો દિવસ, ક્ષાત્રુન ગુદિ ૮ શ્રી ઋષભદેવજી સિદ્ધાચળ પર મમવમર્ચા, ક્ષાત્રુન ગુદિ ૧૦ નમિવિનગિ એ કોડ મુનિ સાથે ત્રિદ્વિપદને પામ્યા તથા ક્ષાત્રુન ગુદિ ૧૫ પુંડરીક ગણુધર તથા માચ કોડ મુનિઓનો અણુસચુનો દિવસ તથા ક્ષાત્રુન વહિ ૮ ઋષભદેવજીના જન્મકલ્યાણુક તથા દીક્ષા-કલ્યાણુકની તિથિ અને પૈશાખ વહિ ૬ ઋષભદેવના ગિંળની પ્રતિષ્ઠાનો દિન અને આસો ગુદિ ૧૫ પાંચ પાંડવો વીશ કોડ મુનિ સાથે ત્રિદ્વિપદને પામ્યા, તેથી આ દિવસો પણ યાત્રાના મોટા દિવસો ગણી શકાય.

ધાર્મિક કાર્યોના લાગા-તકરો.

શત્રુજયતી યાત્રા કરવા આવનાર યાત્રાશુઓને વિધ-વિધ ધર્મકાર્યોમાં નીચે પ્રમાણે લાગા આપવાના હોય છે. તેની વ્યવસ્થા શ્રી આણુંદજી કલ્યાણુજીની પેઠી કરે છે.

નવકારસી જમણુ	રૂ. ૩૫-૦-૦
સ્વામીવત્સલ કે મોટો મંઘ	રૂ. ૨૧-૪-૦
નવાણું ટોળીનું જમણુ	રૂ. ૧૧-૪-૦
ચોમાસી ટોળીનું જમણુ	રૂ. ૫-૪-૦
સામૈયું-ધંદ્રધ્વજ	રૂ. ૫-૪-૦
ઠાંતળવાળા ઘોડા દરેક દીઠ	રૂ. ૨-૦-૦
દરેક સાદા ઘોડા દીઠ	રૂ. ૧-૦-૦

લાકડાના હાથીને રૂા. ૧-૪-૦

કારખાનાના મીપાર્થએને રૂા ૧ ૧૨ ૦

ઉપરાત ઢોલ, નગારા ચરણાઈતુ ઠરાગ્યા પ્રમાણે

તીર્થમાળ રૂા ૫૧-૦-૦

રથયાત્રા-ગિરિરાજ ઉપર રૂા. ૨૫-૪-૦

ઉપરાત ધીના રૂપીઆની બોલી બોલાય છે.

સમવસરણ પૂજા ૭-૦-૦

ગામના દહેરે પૂજા લાણાવવાના ૫-૧-૦

* ન દિસમવસરણ—વિધવિધ વ્રત ઉચ્ચારતા નાદ માંડવામાં આવે છે. તેમા રૂપાની નાદના રૂા ૧૧-૪-૦ લાકડાની કમળી જરી પહલાવાળી નાદના રૂા ૫-૪-૦ આગી મટે જેવા પ્રકારની આગી કરાવવી હોય તે પ્રમાણે પેઢીમા લખાવવાથી નક્કરો નક્કી કરવામા આવે છે.

પ્રતિમા સ્થાપન માટે નક્કી કર્યા પ્રમાણે લેવાય છે.

વાસણ ગોહડા માટે હ મેશના ગાહલા દીઠ ૦-૦-૬

ગોહડા દીઠ ૦-૦-૩ ણ ધી મુહતના ગાહલા દીઠ ૦-૧૦-૦

ગોહડા દીઠ ૦-૫-૦ છુટક નાના વાસણો દિવસ ૧૫ ના

૦-૦-૩ મોટા વાસણોનો ૦-૧-૦

ટેલીચો—કોઈપણ પ્રકારના જમણવારો, વ્યાખ્યાન, આંગી આદિનો સાદ પડાવવા માટે ટેલીઆને ૦-૪-૦ આપવાનો રિવાજ છે.

पासीताण्डा सुधीनुं रेलभाडुं

वढवाणु रस्ते

धंधुका रस्ते

मेघस

लोकास

मेघस

लोकास

दिल्ली	१४-१-६	१२-२-६	१३-१३-०	११-१४-०
भडोसाण्डा	४-३-६	३-१३-६	४-११-०	४-०-०
आभेसे-टूल	१०-८-०	८-१३-०	१०-२-०	८-७-०
अमहावाढ	४-५-०	३-१२-०	३-१३-०	३-५-०
नामनगर	५-३-०	४-६-०		
वेरावण	६-७-०	५-१४-०		
वीरभगाम	३-६-०	३-०-०		
भडुवा	२-२-६	२-२-६		
सावरकुंडला	१-१५-०	१-१५-०		
डावरा-कलकत्ता	२४-१०-०	२२-११-६	२४-५-६	२२-६-६
भद्रास	२५-१४-०	२२-७-०	२५-८-०	२२-१-०

ता १-३-४७ थी इपीअे अेक आनो वधारे

पगले पगले पवित्र भावना

कांकरे कांकरे अनंता सिध्या, आ सिद्धलूमिने वंदन
 सिद्ध यवा नमुं सिद्ध अनंता, शुद्ध यवा नमुं सिद्ध अनंता.
 जगदीश्वर ! देवाधिदेव ! एवन एवतां शीभवो.
 जगत्शुद्ध ! रागद्वेषनी जंजणथी जयावो.
 जजआलंजन ! विलु ! परावत्तंजनथी छोडवो.

જગદાનંદ! પ્રેમુ! આંસુમાં દેનો પ્રાપ્તિ કરાવો.
 હવિતેશ્વર! સમગ્ર હવનની દૃષ્ટિ આપો.
 જગન્નાથ! લવબ્રમણ્યથી ઉગારો, ઉગારો
 જગહવન! હૃતેન્દ્રિય ધનવા ણજ આપો.
 જગત આધાર! ભવો ભવ તમાડ શરણુ હોજો
 જગત્ દીપક! અમારા હવનમા પ્રગણ પૂરો.
 જગત્પત્સલ! પ્રેમભક્તિના પાન કરાવો.
 તારકદેવ! સસારસાગરથી તારો, તારો.
 ગુણુમાગર! ગુણુ દૃષ્ટિ ઉઘાડો, ઉઘાડો.
 સવરુ દેવ! જ્ઞાનદ્રષ્ટિ આપો, આપો.
 વીતરાગ પ્રણુ! ગગ-દ્વેષનો નાશ કરો
 કૃપાસાગર! મનગુહિની કૃપા કરો.
 ભગવત! આપના દર્શન ભવોભવ આપો
 દેવાધિદેવ! મુક્તિનુ દ્વાર ખતાવો, ખતાવો

હે તીર્થાધિરાજ! પગવે પગવે અમારી ભાવનાઓ
 ઉચ્ચ ને ઉચ્ચ ણનો અમારૂ મન નિર્મળ ણનો, અમારો
 આત્મા પવિત્ર-ગુદ્ધ ણનો. અમારા હવનમા પ્રાણુ
 પ્રગણવો, સિદ્ધ સ્વભાવની સાધના કરવા આમથર્થ આપો

ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ